

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİM ANABİLİM DALI
MAHALLE DARELERİ VE YERİNDE YÖNETİM BİLİM DALI

BELEDİYE MECLİSLERİNDE KADIN TEMSİLİ : BURSA ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

MÜNEVVER ÖZYILMAZ

İstanbul, 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİM ANABİLİM DALI
MAHALLE DARELERİ VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

BELEDİYE MECLİSLERİNDE KADIN TEMSİLİ : BURSA ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

MÜNEVVER ÖZYILMAZ

Danışmanı: PROF. DR. ÖMER FARUK GENÇKAYA

İstanbul, 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

KAMU YÖNETİMİ Anabilim Dalı MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi MÜNEVVER ÖZYILMAZ'ın BELEDİYE MECLİSLERİNDE KADIN TEMSİLİ : BURSA ÖRNEĞİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 17.07.2013 tarih ve 2013-28/49 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi ...19...../...12...../...2013....

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

1. Tez Danışmanı	Prof. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA
2. Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. UMUT UZER
3. Jüri Üyesi	Prof. Dr. AYŞEGÜL YARAMAN

İmzası

GENEL B LG LER

sim ve Soyadı	:Münevver Özyılmaz
Anabilim Dalı	:Kamu Yönetimi
Programı	:Mahalli dareler ve Yerinden Yönetim
Tez Danı manı	:Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya
Tez Türü ve Tarihi	:Yüksek Lisans – Aralık 2013
Anahtar Kelimeler	:Katılım, Temsil, Yerel Yönetimler, Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili

ÖZET

BELED YE MECL SLER NDE KADIN TEMS L : BURSA ÖRNE

Demokrasi, siyasal karar alma süreçlerine katılım ve ifade özgürlü ü sa lar. Bu nedenle, günümüzde bütün toplum ve kültürlerde temel de er sayılmaktadır. Bireylerin toplumsal fırsatlardan ve imkânlardan yararlanması, toplumun farklı kesimlerinin taleplerinin siyasal karar alma mekanizmalarında temsil edilmeleri ile mümkündür. Farklı toplumsal gurupların ulusal ve yerel meclislerde adil, e it ve dengeli temsili önemi giderek artan bir konu haline gelmi tir. Bu farklı kesimlerden biri olan kadınlar, dünyada oldu u gibi Türkiye'de de ulusal ve yerel meclislerde eksik temsil edilmektedir. Bu çalı mada, demokratik ve etkili yönetimin temel unsurları olarak katılım ve temsil ele alınmı tır. Bu ba lamda, kadınların belediye meclisinde üye olmalarını, beklentilerini, siyasal kariyer ba arılarını ve gelecek planlarını etkileyen unsurların neler oldu u temel ara tırma sorularıdır. Bursa'daki toplam 17 ilçe belediyesinin 12 tanesinde toplam 31 kadın meclis üyesi bulunmaktadır. Bu çalı mada, 5 ilçe - Gemlik, Nilüfer, Osmangazi, Kestel ve Yıldırım- belediyesinden toplam 13 kadın meclis üyesi ile Mayıs ve Haziran 2013 döneminde görü ülmü tür. Soru ka ıdı, belediye meclisi üyesi olmalarını etkileyen unsurlar, siyasete nerede ve nasıl ba ladıkları, kadın sorunlarının belediye meclisinde temsil edilip edilmedi i, adaylık ve kampanya süreçleri, parti örgütü, vatandaş lar ve kamuoyu, medya ve i dünyası ile ili kileri ile gelecekle ilgili plan ve beklentileriyle ilgili bilgi ve görü lerini sa lamaya yöneliktir. Bulgulara göre, kadın meclis üyelerinin siyasete giri leri, büyük oranda bir siyasal parti üyesi i, parti te kilatının talebiyle gerçekleş mi tir. Kadınların, ulusal siyasette oldu u gibi yerel siyasette de toplumsal, ekonomik ve siyasal engellerle mücadele ettikleri gözlemlenmi tir. Kadınlar, parti içindeki rekabetin siyaseti onlar için çok daha zor bir hale getirdi ini belirtmi lerdir. Siyasette yer almalarını kolayla tıran etkenlerin daha fazla oldu unu ifade etmi lerdir. Kadın meclis üyelerinin ço unlu u, kendini kadınların de il tüm halkın temsilcisi olarak görmektedir. Siyasetteki beklentileri gerçekle memesine ra men yerel siyasete devam etmek istemektedir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Münevver Özyılmaz
Field : Public Administration
Programme : Local Governments and Decentralization
Supervisor : Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya
Degree Awarded and Date : Master - December 2013
Keywords : Participation, Representation,
Local Government,
Representation of
Women n Local Politics

ABSTRACT

REPRESENTAT ON OF WOMAN N MUN C PAL COUNC LS: THE KEYS OF BURSA

Democracy provides participation and freedom of expression in the process of political decision-making. Therefore, it is accepted as a fundamental value in all societies and cultures. Individuals can only use societal opportunities and resources by means of political decision-making mechanisms where the demands of different sectors of the society are represented. Fair, equal and balanced representation of different societal groups in the national and local assemblies has gradually become an important issue. Women, as a distinct group of the society, are underrepresented in national and local assemblies in Turkey as well as in the world. This study examines participation and representation with regard to the basic aspects of democracy and effective administration. In this respect, the factors affecting women's decisions to become a representative in the municipal assembly, their expectations, their political career achievements and future plans are major research questions. There are 31 women councilors in 12 out of 17 districts in Bursa Metropolitan Municipality. In this study, a total of 13 women councilors from five metropolitan district assemblies, namely Gemlik, Nilüfer, Osmangazi, Kestel and Yıldırım were interviewed in May and June 2013. The questionnaire aimed to acquire data and their opinions on factors affecting them to become a representative of the municipal assembly, where and how they were introduced to politics, whether women issues are represented in the municipal assemblies or not, nomination and campaign processes, their interaction with the party organization, the citizens and the public, the media and the business, and their future plans and expectations.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimime başladığım ilk yıl "Kadın ve Siyaset" başlıklı sunum konusu olarak seçmiştim. Sunumu hazırladığım süreç içerisinde bu konuyu araştırmaktan çok keyif aldım ve tez için bu konuyu çalışmaya karar verdim. Saygıdeğer tez danışmanım Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya'nın yönlendirmesi ile "Belediye Meclislerinde Kadın Temsili" konusu ve bu doğrultuda saha çalışmasının Bursa'da yapılacağı tez çalışmamı başladım.

Bu uzun çalışma süreci içerisinde teorik kısmı oluşturunca beni yönlendiren, saha çalışmasının gerek hazırlık gerek uygulanması aşamalarının her anında yanımda olan ve benden hiçbir desteği esirgemeyen çok saygıdeğer tez danışmanım Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya'ya minnet duygularıyla birlikte, teşekkürü bir borç bilirim. Bu konuyu çalışırken, değerli fikirlerini benimle paylaşan tüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

Eğitim hayatıma başladığım ilk günden bugüne benden maddi, manevi desteklerini en önemlisi sevgi ve sabırlarını esirgemeyen, babam Ahmet Özyılmaz, annem Meral Özyılmaz, kardeşlerim Sinan ve Berkan Özyılmaz, teyzem Kudret Özdemir'e sonsuz teşekkür ediyorum. Onların desteği olmasaydı eğitimimi bu seviyeye kadar sürdüreceğim cesareti ve sabrı kendimde bulamazdım.

Birlikte tez çalışmasına başladığımız, bu süreç boyunca sürekli yanımda olan ve desteğini benden esirmeyen sevgili arkadaşım Gökten Aydemir'e çok teşekkür ederim. Yine sevgisini, sabrını ve desteğini benden esirmeyen sevgili arkadaşlarım Merve Yıldırım, Fatma Öksüz, Demet Girgin, Manolya Karakuş, kuzenim Çiğdem Kurb'a ve daha ismini buraya yazamadığım tüm dostlarıma çok teşekkür ediyorum.

Çalıştığım bu konunun, Türkiye'de kadının siyasal alandaki temsilinin önündeki engellerle mücadele konusunda çok küçükte olsa bir katkısının olmasını umuyorum. Bu çalışmayı dünyanın en mükemmel anne ve babasına armağan ediyorum.

Münevver Özyılmaz

Ç İNDEK İLER

	Sayfa No.
TABLO L İSTES	iii-vi
KİSALTMALAR.....	vii

G R

B R NC BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	
2. S İYASAL KATILIM	
2.1. Siyasal Toplumsalla ma ve Araçları.....	5
2.2. Siyasal Katılma Düzeyleri ve Katılmayı Etkileyen Unsurlar.....	7
3. S İYASAL TEMS İL	
3.1. Formel, Nitelikli ve Tanımlayıcı Temsil.....	14
4. YEREL YÖNET İMLERDE TEMS İL	
4.1. Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Tarihsel Geli imi.....	18
4.2. Yerel Yönetimlerde Karar Organları.....	21
4.2.1. Belediyeler.....	22
4.2.2. Büyük ehir Belediyesi.....	24
4.2.3. İ Özel daresi.....	28
4.2.4. Köy Yönetimi.....	31
5. KADINLARIN S İYASAL TEMS İL	
5.1. Dünya'da Kadınların Siyasal Temsili.....	33
5.2. Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili.....	38
5.3. Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili.....	51
5.3.1. Dünya'da Yerel Yönetimlerde Kadınların Siyasal Temsili.....	52
5.3.2. Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Kadınların Siyasal Temsili.....	56
5.3.3. Genel De erlendirme.....	63

K NC BÖLÜM

ARA TIRMA YÖNTEM

1. Ara tırmanın Sorunsalı, Amacı ve Kapsamı.....	66
2. Ara tırmanın Yöntemi.....	67

3. Ara tırma Evreni ve Örnekleme.....	68
3.1. Belediyeler ve Belediye Meclis Üyeleri Örnekleme.....	68
ARA TIRMANIN BULGULARI	
1) Kadın Meclis Üyelerinin Özlük Bilgileri.....	72
2) Kadın Meclis Üyeleri ve Yerel Siyaset.....	76
1. Kadın Meclis Üyelerinin Siyasete Giri leri.....	76
2. Kadın Meclis Üyelerinin Seçildikten Sonra Yaptıkları Siyasi Faaliyetler.....	84
3. Kadın Sorunları ve Politikaları Mecliste Ne Sıklıkta Gündeme Gelmektedir.....	91
4. Kadın Meclis Üyelerinin Adaylık ve Kampanya Süreci.....	95
5. Kadın Meclis Üyeleri ve Parti Te kilatı li kisi.....	98
6. Kadın Meclis Üyeleri ve Seçmen-Kamuoyu li kisi.....	100
7. Kadın Meclis Üyelerinin imdi ve Gelece e Yönelik Beklentileri.....	102
SONUÇ VE DE ERLEND RME.....	107
KAYNAKÇA.....	111

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1	: Dünya Parlamentolarında Kadın Temsili.....	37
Tablo 2	: TBMM’de Kadın Temsili (1935-2011)	47
Tablo 3	: Bazı Ülkelerde Belediyelerde Kadın Temsilci Oranları (2010-2011).....	55
Tablo 4	: Türkiye Yerel Yönetimlerinde Kadınların Temsili, 1999, 2004 ve 2009 Mahalli idareler Seçimleri.....	59
Tablo 5	: Köy ve Mahalle Muhtarlıkları ve İlçe Meclislerindeki Kadın Oranı, 2009 Mahalli idareler Seçimleri.....	59
Tablo 6	: 2009 Yerel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Listelerindeki Kadın Adaylar.....	61
Tablo 7	: Bursa’nın Büyük İlçe ve İlçe Belediyelerindeki Kadın Üyeleri.....	69
Tablo 8	: Bursa Büyük İlçe ve İlçe Belediyelerindeki Kadın Meclis Üyelerinin Partilere Göre Dağılımı.....	70
Tablo 9	: Örneklem Seçilen İlçelerde Kadın Meclis Üyeleri ve Parti Dağılımları.....	71
Tablo 10	: Kadın Meclis Üyelerinin Yaş ve Eğitim Durumları.....	72
Tablo 11	: Kadın Meclis Üyelerinin Doğum Yeri ve Kamet Sürelerine İlişkin Değerlendirme.....	73
Tablo 12	: Kadın Meclis Üyelerinin Baba, Anne ve Eşlerinin Meslekleri.....	74

Tablo 13	: Kadın Meclis Üyelerinin Meslekleri.....	75
Tablo 14	: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasete Girişekli.....	76
Tablo 15	: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasetten Beklentileri.....	78
Tablo 16	: Kadınların Siyasete Katılımının Önündeki Engeller.....	80
Tablo 17	: Kadınların Siyasete Girmelerini Kolayla tıran ve Zorla tıran Unsurlar.....	81
Tablo 18	: Parti Teşkilatı içerisinde Yapılan Görevler.....	83
Tablo 19	: Kadın Meclis Üyelerinin Başka Partilerde Siyasi Deneyimi.....	83
Tablo 20	: Kadın Meclis Üyelerinin Belediye Meclisindeki Kıdemleri.....	84
Tablo 21	: Kadın Meclis Üyelerinin Meclisteki Sosyalleşme Süreçlerine İlişkin Değerlendirme.....	84
Tablo 22	: Kadın Meclis Üyelerinin Görev Aldıkları Komisyonlara İlişkin Değerlendirme.....	86
Tablo 23	: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasete Giriş Amaçları ile Siyasette Zildikleri Yaklaşım.....	87
Tablo 24	: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasette Zaman Ayırdıkları Konular.....	88
Tablo 25	: Kadın Meclis Üyelerinin Mecliste Gündemin Belirlenmesine İlişkin Değerlendirmeleri.....	89
Tablo 26	: Kadın Meclis Üyelerinin Meclis Çalışmalarına Katılım Yöntemleri.....	90
Tablo 27	: Kadın Meclis Üyelerinin Meclis Çalışmalarına ve Seçmenlerine Ayırdıkları Zaman.....	90
Tablo 28	: Belediye Meclislerinde Kadın Temsilinin Erkeklerin Üslup ve Davranışları Üzerindeki Etkisi.....	91

Tablo 29	: Kadının Siyasetteki Varlı ının Sorunlara Yakla ımlar Üzerindeki Etkisi.....	92
Tablo 30	: Meclis Gündeminde Kadın Yakla ımına İlişkin De ğerlendirme.....	93
Tablo 31	: Kadın Meclis Üyelerinin Kadınları Temsil Edip Etmediklerine İlişkin De ğerlendirme.....	94
Tablo 32	: Kadın Meclis Üyelerinin Aday ve Aday Adaylı ına İlişkin De ğerlendirme.....	95
Tablo 33	: Kadın Meclis Üyelerinin Seçim Kampanyalarını Yönetmelerine İlişkin De ğerlendirme.....	96
Tablo 34	: Kampanyalarda Kadın Olmanın Olumlu/Olumsuz Yanlarına İlişkin De ğerlendirme.....	97
Tablo 35	: Kadın Meclis Üyelerinin Parti Te ğilatı İle İlişkileri.....	98
Tablo 36	: Kadın Meclis Üyelerinin Parti Te ğilatında Görü űükleri Kişiler.....	99
Tablo 37	: Kadın Meclis Üyelerinin Seçmenlerle İlişkileri.....	100
Tablo 38	: Kadın Meclis Üyelerinin Sivil Toplum Kurulu larıyla İlişkileri.....	100
Tablo 39	: Kadın Meclis Üyelerinin Medya Temsilcileriyle İrtibatına İlişkin De ğerlendirme.....	101
Tablo 40	: Kadın Meclis Üyelerinin Dünyasıyla İrtibatına İlişkin De ğerlendirme.....	101
Tablo 41	: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasete Ba ladıktan Sonraki Beklentilerine İlişkin De ğerlendirme.....	102

Tablo 42	: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasete Devam Etmelerine İlişkin	
	Değerlendirme.....	103
Tablo 43	: Kadın Meclis Üyelerinin Gelecekteki Hedefleri.....	105

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birli i
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
bkz.	Bakınız
BDP	Barı ve Demokrasi Partisi
BM	Birle mi Milletler
B B	Büyük ehir Belediyesi
CEDAW	Kadına Kar ı Her Türlü Ayrımcılı ın Önlenmesi
CEMR	Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konseyi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DSP	Demokratik Sol Parti
GE	nsani Geli me Endeksi
KADER	Kadın Adayları Destekleme Derne i
LDP	Liberal Demokrat Parti
md.	Madde
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
ÖDP	Özgürlük ve Dayanı ma Partisi
SHP	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
STK	Sivil Toplum Kurulu u
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCEE	Toplumsal Cinsiyet E itsizli i Endeksi
TKP	Türkiye Kominist Partisi
UNDP	Birle mi Milletler Kalkınma Programı
YSÇG	Yerel Siyaset Çalı ma Grubu
yy.	Yüzyıl

G R

Halkın yönetime ve karar alma süreçlerine katılımını ve toplumun bütününe ifade olana ı sa layan demokrasi, günümüzde bütün toplum ve kültürlerde temel de er olarak kabul edilmektedir. Böylece, yurttalar siyasal kararlara do rudan ya da dolaylı bir ekilde katılmakta, bu kararlar tartı ma ve oylama sonucunda alınmakta, halkın karar alma sürecine katılımı sürekli bir ekilde sa lanmakta ve vatanda lara bu süreci denetleyebilme imkânı verilmektedir.

Demokratik ve etkili yönetimin temel unsurları katılım ve temsildir. Siyasal karar alma süreçlerine katılım, bir ba ka deyi le “siyasal katılma”, bireyin tek ba ına yerine getirebilece i oy verme davranı ı ve bir siyasal partiye ya da siyasal kadroya aday olma yolları ile gerçekte tirilir. Birey, hem özne olarak hem de toplumun bütününü ifade etmek amacı ile bu kamusal alan etkinli ini yerine getirir. Siyasal katılma yoluyla bir yandan toplumun üyeleri ile o toplumdaki siyasal otorite arasında bir ba olu turulurken, öte yandan halkın siyasal otoriteyi denetlemesi de olanaklı hale gelmektedir. Sonuç olarak, demokrasi halkın siyasal e itimini de sa lanmaktadır.

Bir kurallar ve kurumlar sistemi olan demokratik karar alma sürecinde, siyasal kararları alma ve bu kararları uygulayabilme iktidarına sahip temsilciler halk tarafından seçilmektedir. Buna göre, temsil, belirli sürelerde ve belirli bir süre için halkın temsilcilerini seçti i, seçilen temsilcilerin halkı temsil etmek ve halka kar ı sorumlu olmak yükümlülü ün getirmektedir Seçimin temel tanımlayıcı süreç oldu u, temsil olgusu, ulusal ve yerel siyasette siyasal partiler ve ba ımsız adaylarla biçimlenmektedir.

Yerel yönetimler, demokrasi, katılım ve temsil dü üncelerinin siyasetin oda nda yer aldı ı yapılardır. Kentteki geli mi lik seviyesi yerel siyaseti/yönetimleri önemli ölçüde etkilemektedir. Bu noktada yerel karar alma süreçlerini konu edinen ve siyasetin kentteki biçimi olan “yerel siyaset”in de önemi artmı tır. Yerel siyasetin aktörlerinden olan yerel yönetimler, yerel siyasetin i lerli i açısından büyük bir öneme sahiptir. Yerel yönetim birimlerinin karar organları seçimle i ba ına geldi inden seçilenlerin halkı daha iyi temsil edece i dü ünülmektedir. Yerel yönetimlerin hizmette halka en yakın birimler olarak; katılma, tartı ma, siyasal e itim ve halkın denetimine daha çok olanak sa ladı ı ileri sürülmektedir. Yerel yönetimlerin yürütme ve karar

organlarında yer alan temsilciler de ulusal siyasette oldu u gibi seçimle i ba ına gelmektedirler. Hizmet sunumunda yakınlık, seçilen temsilcilerin yerel halkın günlük ihtiyaçlarına ve taleplerine en iyi ekilde cevap veren, bunları yerel siyasalara dönü türen, bir yakla ım geli tirmelerini gerektirmektedir. Bununla birlikte, yerel seçimler sonucunda olu turulan yerel yönetim organlarının, belli bir toplumsal kesimin egemenli i altında kalarak seçmenlerin özelliklerini tümüyle kar ılamadıkları ve onları sadece siyasal olarak temsil ettikleri görülmü tür.

Demokrasi ile yönetilen ülkelerde iktidarın verece i kararların me ru olabilmesi için seçilmesi ve bireylerin tercihlerini yansıtması temel ilkedir. Bu ilke, seçme ve seçilme hakkına herkesin sahip olmasını ve siyasi karar organlarında toplumun dengeli temsil edilmesini gerektirmektedir. Kadınların, toplumdaki konuları yüzyıllardan günümüze süregelen bir sorundur. Kadınlar yüzyıllarca geleneksel ya am tarzları, e itim seviyeleri, aile ve çevre baskısı, toplumsal de erler nedeniyle toplumda erkeklerden sonra ikinci sıraya konulmu ve erke e ba ımlı hale getirilmi tir. Her toplumda yo unlu u farklı da olsa kadın "ikinci cins" olma rolünü üstlenmi tir. Kadınlar hem kamusal hem de özel alanda yurtta olma mücadelesi vermi lerdir. Sivil hakların geli mi oldu u ülkeler, oy hakkını kadınlara tanıyan ilk ülkeler olmu , birçok geli mi ülkede bile bu hak kadınlara çok geç verilmi tir.

Kadınların siyasal alanda bireysel ve toplumsal katılımı ve temsili artmakla birlikte, siyasal karar organlarında toplumun dengeli temsili gerek dünya da gerek Türkiye'de beklenen düzeye henüz ula mamı tir. Türkiye'de Cumhuriyet dönemine kadar kadınları toplumsal ve siyasal olarak bir varlık gösterememi lerdir. Cumhuriyet rejimine geçilmesi ile birlikte halkın temsil tabanı geni lemi , kadınlara ulusal parlamentoda ve yerel yönetimlerde seçme ve seçilme hakkı verilmi tir. Bu alanda bir fırsat e itli i yaratılmaya çalı ılmı sa da, erkek egemenli indeki siyasal alanda, kadınların söz sahibi olması kolay olmamı tir. Kadınların temsil oranı, cumhuriyet tarihinden günümüze kadar dalgalı bir seyir izlemi , 2011 genel seçimlerinde tarihindeki en yüksek orana ula mı tir. Kadınların önündeki toplumsal, ekonomik ve siyasal engeller genel temsilde oldu u gibi yerel yönetimlerdeki temsilde de engel olu turmaktadır. Dünya parlamentolarındaki kadın temsil oranı ile yerel meclislerde görev yapan kadın temsilcilerin oranı kıyaslandı nda kadınların yerel siyasette daha

etkin rol oynadıkları ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni, yerel hizmetlerin merkezinde kadınların olmasıdır. Türkiye'de ise tam tersi bir durum söz konusudur.

Türkiye gibi güçlü bir merkezi yönetim geleneğine sahip bir ülkede, yerel yönetimler Batı ülkelerindeki örneklerinde olduğu gibi tarihsel süreç içinde kendiliğinden oluşmamıştır; ülkede yaşanan ekonomik ve yönetsel zorluklar nedeniyle yönetime eklenmişlerdir. Bu nedenle, yerel yönetimler güçlü merkezîyetçi yönetim anlayışı çerçevesinde hareket eden bağımsız ve ikincil örgütlenmeler olarak konumlanmışlardır. Yerel nitelikteki ihtiyaçların karşılanmasına yönelik oluşturulan bu birimlerde halkın temsili konusu ise daha geç bir dönemde önem kazanmaya başlamıştır. Kadınlar ise ancak cumhuriyet döneminde yerel karar organlarında temsil edilme hakkını elde etmişlerdir. Bu tarihten günümüze kadar yerel meclislerde kadın temsil oranı oldukça düşük seviyede kalmıştır.

Çalışmamız iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde; siyasal katılım, siyasal temsil, yerel yönetimlerde temsil, kadınların siyasal temsili, yerel yönetimlerde kadın temsili konularını ele alınacaktır. İkinci bölümde; yapılan saha çalışmasının amacı, kapsamı, yöntemi, evren ve örnekleme ile ilgili bilgiler verilecek; belirlenen örneklem çerçevesinde Bursa ilinin, büyük şehir ve ilçe belediye meclislerinde görev yapan kadın belediye meclis üyelerinden, yüz yüze görüşme tekniği ile soruların uygulanmasından elde edilen bulgular aktarılacak ve çalışmada kullanılan kavramsal çerçevede değerlendirilecektir.

B R NC BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Devlet politikasını ekillendirmede tüm vatandaşların e it hakka sahip oldu u demokrasi, en iyi ve yaygın yönetim biçimi olarak kabul görmektedir. Zira demokrasi kelimesi “demos ve kratos” yani “halk ve yönetim” sözcüklerinin birleşmesi ile oluşmuştur.¹ Günümüzde demokrasinin tanımlayıcı öğeleri katılımcılık ve ço ulculuktur.² Demokrasilerde halkın seçimler yoluyla yöneten ve yönetilen olarak ikiye ayrılması ve yönetilenlerin, mümkün oldu u kadar yönetime katılması gereklidir.³ Halkın seçilmiş temsilcilerinin de halkın ihtiyaçlarına yanıt verecek siyasaların üretilmesine çalı maları ve sorumluluk duygusu içerisinde hareket etmeleri beklenir.

2. S YASAL KATILIM

Bireylerin belli bir konudaki tutum ve tavırları davranı ı oluşur.⁴ Siyasal davranı ise, bireylerin siyasal konularda seçenekler arasından bir tercih yapması ve buna ba lı eylemlere giri mesidir.⁵ Toplumsal ve ekonomik etkenler yanında psikolojik de i kenler de siyasal davranı ı etkileyebilir. Siyasal ilgi ve bilgiyi te vik eden etkinlik duygusu bunların ba ında gelir.⁶ Toplumsal giri kenlik⁷, yurtta lık duygusu ve sorumlulu u⁸ siyasal davranı ı te vik eden di er unsurlardır. Olumsuz etkenler arasında, yabancılaşma⁹, sosyal edilgenlik¹⁰ ve sinizm sayılmaktadır. Bu üç kavram, genellikle, siyasal sistem ile birey arasında sa lıklı ve anlamlı bir ili kinin bulunmadı ını gösterse de ilk ikisinde bu sorunun kayna ı siyasal sistemken, sonuncusunda do rudan bireyin ki ilik ve siyasal sisteme kar ıtılı ından ortaya çıkmaktadır.

¹ Kemal Gözler, **Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2004, s.112.

² Ali Öztekin, **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2010, s.89.

³ Esat Çam, **Siyaset Bilimine Giriş**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1975, s.83

⁴ Öztekin, s. 217.

⁵ Bülent Daver, **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, 5. Baskı, Ankara, 1993, s.72.

⁶ Ersin Kalaycıoğlu, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın, No: 10, İstanbul, 1983, ss.39-40.

⁷ İter Turan, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, 4. Basım, İstanbul, 1996 s.67.

⁸ Türker Alkan, **Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1989 s. 41.

⁹ Doğu Ergil, **Yabancılaşma ve Siyasal Katılım**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1980, s.225.

¹⁰ Deniz Baykal, **Siyasal Katılma**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970, s.103.

Bir toplumun sahip oldu u tüm maddi ve manevi de erlerden olu an ve nesilden nesile aktarılan kültür, toplum hayatını belirleyen ve ona yön veren bir süreçtir. Bu ba lamda, toplumda olu an siyasal kanaat, inanç, tutum ve davranı ların bir bile kesi olan siyasal kültür, bireylerin toplumsal ve siyasal algı, ilgi, bilgi, de er ve eylemlerini ve bunları etkileyen maddi ve manevi ko ulları olu turur.¹¹

Katılım, genel olarak, “Bir süreç ya da bir durum içinde istençli ve eylemli olarak bir i i üstlenme ya da bir olayda etkin olma” olarak tanımlanmaktadır.¹² Siyasal katılım ise dar ve geni anlamda tanımlanabilir. Buna göre, sadece seçimlere katılmak dar anlamda katılma, tüm karar alma süreçlerine katılma ise geni anlamda katılma kapsamındadır.¹³ Siyasal katılımın temel amacı hükümet ve siyasal iktidarlar üzerinde baskı olu turmak ve siyasal sürece katılarak etki yaratmaktır.¹⁴ Ayrıca, belli konulardaki çıkarlarını korumak, sosyal dayanı ma, toplumda kendine yer edinme ve dünyayı anlamak gibi nedenlerle de katılmanın amaçları arasında sayılabilir. Belli bir siyasal partiye oy veren, para ba ı layan, kampanya ve mitinglerinde yer alan, oy temini için çevredekileri ikna etmeye çabalayan, adaylı ını koyan birey siyasal katılma eylem ve faaliyetinde bulunmu olur.¹⁵

2.1. Siyasal Toplumsalla ma ve Araçları

Bireyler küçük ya tan itibaren aile dı nda, okul ve arkada lık çevresi, çalı ma hayatı içerisinde toplumsalla maktadır.¹⁶ Bir ba ka deyi le, bireylerin siyasal e ilimleri ve tutumları siyasal toplumsalla ma sürecinde belirlenmektedir.¹⁷ Bu süreçte, birey toplumsal de er yargılarını, inançları, tutumları ve toplumsal davranı kurallarını, kısaca siyasal kültürü çe itli kurumlar aracılı ıyla ö renir. Bireyin yüz yüze ili kide bulundu u aile ve arkada lık-okul çevresi birincil grupları olu turur.¹⁸

---

¹¹Özer Ozankaya, “Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, Mart 1971, Ankara, s.32.

¹² <http://tdkterim.gov.tr/bts/>(8 Mart 2012)

¹³ M. Akif Çukurçayır,(2006), **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Çizgi Kitabevi, Konya, s. 46. Ayrıca bakınız, Öztekin, s.251.

¹⁴Nevzat Güldiken, Gazanfer Kaya, **Türk Siyasal Katılımında Bir Parametre: 12 Eylül 1980**, Cumhuriyet Üniversitesi Dergisi, Cilt:5, Sayı:2, 2004, s:105-106.

¹⁵ Kalaycıoğlu, s. 10.

¹⁶ Özer Ozankaya, **Toplum Bilimine Giriş**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1976, s.99.

¹⁷ Turan, ss.61-62.

¹⁸ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1984, s.150.

Çocukluk ça ından itibaren, bireyin siyasal yönlendirilmesinde aile ilk siyasal toplumsalla ma aracıdır. Otorite tanımı, siyasal parti kimli inin a ılanması gibi bilinçlenme ve tutumlar bireyin dı dünyaya açıldı ı ailenin etkisiyle ekillenir.¹⁹ Aile yapısının niteli i - demokratik /anti-demokratik, geleneksel/modern vb.- çocu un gelecekteki siyasal davranı larını etkilemektedir. Ailenin e itim düzeyi ve toplumsal statüsüne ba lı olarak, aile içindeki kararlara katılma oranları, siyasal katılım e ilimleri ve siyasal etkinlik duyguları artmaktadır.²⁰ Geleneksel aile yapısında e itlikçi tutumlar geli medi i için siyaset “erkek i i” olarak algılanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak da kız çocuklarının asli rolü aile içi sorumluluklarla sınırlandırmakta, siyasal hayatla ilgilenmemektedirler.²¹ Toplumda kadının statüsünün ikinci planda olması ve siyasal alanda etkin bir rol oynayamamalarının temel nedeni budur. Aile, böylece, bireyin temel siyasal e ilimini, tutum ve beklentilerini, siyasal itaat ve itaatsizli inin yönelece i alanı belirlemektedir.

Arkada lık çevresi, bireyin ailenin verdi i temel de erler sonrasında, kendisinin dı dünya ile uyum sa layaca ı bilgi ve deneyimi kazandı ı bir süreçte etkili olur.²² Arkada lık grupları, bir yandan farklı alt kültürlerin de erleriyle kar ıla ma, öte yandan kimlik, sınıf bilinci geli tirme gibi ailede ö renilenlere göre daha özgül tutumların geli mesine yardımcı olur. Birey, siyasal sorunlar ve katılım araçları konusunu bu süreçte ö renir. Ailede ö renilen de erler peki ir ya da de i ir yeniden ekillenir. Akran ve arkadaş lık gruplarının bireyler arasında olu turdu u duygusal yakınlık, benze me, aynı sorunları ya ama, birbirlerinin dü ünçe, tutum ve davranı larından etkilenmelerini artırır.²³

İkincil gruplar, birincil grupların dı nda kalan ve kentlerde olu an her türlü kurumsal ve örgütsel yapılardır. İnsan ili kileri kurallar ve yasalarla belirlenen okul, i dünyası ve toplumsal kurumlar ikincil grupları olu turur. Okulun siyasal toplumsalla tırma i levi çok boyutludur.²⁴ Bireyin dünya görü ünün ve ideolojisinin ekillenmesi, otorite tutumu, siyasal konulardaki bilgisi ve ilgisi e itimin de i ik

¹⁹ Kenan Aydın ve Volkan Özbek, “Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2004 (2), s.2

²⁰ Alkan, s. 69.

²¹ Çiğdem Kağıtçıbaşı, “Türkiye’de Çocuğün Değeri, Kadının Rolü ve Doğurganlığı”, **Türk Toplumunda Kadın**, Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara, 1979, s.96.

²² Kalaycıoğlu, s. 160

²³ Kalaycıoğlu, ss.162-165.

²⁴ Alkan, ss.86-97.

a amalarında geli ir. Dernekler, sendikalar, meslek örgütleri ile siyasal partiler bireyin siyasal toplumsalla masında önemli rol oynarlar.²⁵ Örgütler birey yandan yasal ve formel bilgilerin peki mesine öte yanda kendi de er sistemlerini ya da ideolojilerini bireye aktarırlar. Örgütler aracılı ıyla birey çe itli yollardan karar alma sürecine katılım sa lar.²⁶ Böylece, örgütler bireye siyasal tercihlerini geli tirme konusunda ö retici ve yol gösterici kaynak olu tururlar. Sonuç olarak, örgütler bireyin tutum ve davranı larını etkilerken, bireyin toplumsal ve siyasal kuralları içselle tirmelerine yardımcı olurlar. Günümüzde, kitle ileti im araçlarını geli en teknolojiyle birlikte bireyin hayatında oynadı ı rol son derece artmı tır. Ba ta kamu ileti im araçları olmak üzere, tüm elektronik ileti im olanakları bireyin bilgi ve kültür ya amını etkilemektedir.²⁷ Kitle ileti im araçları siyasal toplumsalla mada bir yandan peki tirici öte yandan çözücü etki yapabilmektedirler. Bununla birlikte, bireylerin kendi de er ve inanç sistemlerine yönelik bilgi ve haberleri tercih etmelerinden dolayı, kitle ileti im araçlarının bireylerin siyasal tutumlarını de i tirmede i, güçlendirdi i vurgulanmaktadır. Kısaca, kitle ileti im araçlarının etkisi bireyin e itim düzeyine, ailesine, hangi bilgi kaynaklarını daha çok kullandı na göre de i ebilmektedir.

2.2. Siyasal Katılma Düzeyleri ve Katılmayı Etkileyen Unsurlar

Bireyler siyasal hayata katılma hakkını devlet yönetimine katılarak gerçeğe tirirler. Bireyler söz konusu bu hakkı bireysel ve toplumsal olarak iki ekilde kullanırlar. Bireysel siyasal katılım; oy verme davranı ı ekinde bireyin kamusal alana özgü de olsa öznel olarak tek ba ına gerçeğe tirdi i katılımdır. Toplumsal siyasal katılım tamamen bir kamusal alan faaliyeti olup, bir siyasal partiye üye ya da siyasal kadroya aday olma biçiminde gerçeğe tirilir.²⁸ Siyasal katılma biçim ve düzeyleri "siyasal rejime, sosyo-ekonomik ve kültürel yapıya, siyasal örgütlenme, birikim ve bilinç düzeyine" göre farklıla ma gösterebilir.²⁹ Oy verme, bireyin toplumsal rollerinin dı na çıkmadan yapabilece i bir eylemdir. Di er siyasal katılma türlerinden farklı olarak birey oy kullanmak için yo un bir faaliyette bulunmak zorunda de ildir. Buna kar ılıklı,

---

²⁵ Turan, s. 59.

²⁶ Kalaycıoğlu, s. 175.

²⁷ Kalaycıoğlu, s. 176.

²⁸ Ayşegül Yaraman, *Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.11.

²⁹ Ahmet Yatkin ve Güllüşah Sürekli, "Demokratikleşme ve Katılımcı Demokrasi Anlayışı Sürecinde Yerel Yönetimlerin Rolü", **4. Yerel Yönetimler ve Ulusal Kalkınma Sempozyumu**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, TODAİE, Ankara, 19-20 Ekim 2009, s.789.

bireyin ya adı ı yerle im birimleri küçüldükçe topluma uyma zorunlulu u da artmaktadır. Di er katılım türlerinde bireyin yakın çevresi ile yo un etkile imde bulunmasını gerektirir. Bir siyasal partinin iktidara gelmesi için çabalamak veya belirli bir adayın seçilebilmesi için propaganda faaliyetinde bulunmak bireyin yakın çevresi özellikle evi dı nda çalı masını gerektiren bir siyasal katılma türüdür.³⁰ Bu çerçevede ba lıca katılma biçimleri arasında politikacılarla ili kiler kurma, seçimlerde oy kullanma ve siyasi partiler için çalı ma, siyasal yayınları izleme, siyasal tartı malara katılma, Siyasal örgütlere üye olma, Siyasal eylemlere katılma ve siyasi partilere ve adaylara ba ı ta bulunma sayılmaktadır.³¹

Bireylerin siyasal tutum ve davranı ları nesnel ve öznel nedenlerden kaynaklanabilir. Belli bir gelir düzeyine sahip olmak, belli bir dinsel guruba ba lılık, mevki sahibi olmak ve ki sel karizmatik özellikler ki inin siyasal eylemlerini etkileyebilir. Dinsel, etnik veya bölgesel faktörler ki inin siyasal katılmasını etkiler. Birey, muhafazakâr ya da dinsel de erlere önem veriyorsa, bu de erlere daha yakın gördü ü siyasal partilere destek verebilir ya da bu partilerde etkin olarak çalı ır. Bireyin do du u ya da büyüdü ü co rafya zaman zaman siyasal tercihleri yakından etkileyen bir unsur olabilmektedir.³² Sivil toplum kurulu ları sayesinde toplumun bütün kesimleri i birli i yaparak amaçlarına ula abileceklerini bilmekte ve artan bir oranda örgütlenmektedirler. Bu örgütlerde edinilen deneyim bireyin kendisini geli tirmesi ve siyasal katılmaya ilgisinin artmasını sa lar.³³ Ne gibi niteliklerin siyasal kaynak sayılabilece i toplumdaki siyasal sistem nedeniyle farklılık gösterebilmektedir.³⁴

Siyasal katılmayı etkileyen öznel unsurlar ya , cinsiyet, gelir, meslek, e itim ve ya anılan çevredir. Daha önce de belirtildi i gibi birey, çocukluk döneminden itibaren aile ve akran gruplarında siyasetle tanı ır. Ailenin siyasetle ilgisi ve siyasi faaliyetleri bireyin siyasal toplumsalla masında etkilidir. Daha sonra arkada ve okul çevresi siyasal ilgi ve katılma düzeyinin geli mesine katkı sa lar. Bireyin ailede ba layan siyasal toplumsalla ma süreci ya amı boyunca devam eder. lerleyen ya la birlikte, siyasetle

---

³⁰ Kalaycıoğlu, ss.119-125.

³¹ Öztekin, ss. 232-237.

³² Turan, ss. 83-84.

³³ Kalaycıoğlu, s.35.

³⁴ Kalaycıoğlu, ss.16-18.

ilgili bilgi ve deneyim artması, kişinin siyasi kültürünü de etkiler.³⁵ Cinsiyet gibi bireyin denetim dışında bir unsur olan yaş, tutum, tavır ve eylem tarzlarında kuşak etkisini taşır.³⁶ Örneğin, 1980 öncesi daha siyasetle ilgili bir gençliğe karşılık, 1980 sonrası gelişen apolitik gençlik bunun tipik örneğidir. Gençlerin doğaları gereği siyasi eyleme elverişli durumda bulunması, aile yükümlülüğü, kariyer oluşturma, düzenli bir meslek faaliyeti gibi bağlarının bulunmaması parti ve örgütsel faaliyetlere daha kolay girebilmesini sağlamaktadır.³⁷ Her geçen gün birliktelik sloganları üzerine kurulu siyasi fikirler zamanla gelişmekte, eğitim etkisi ile söylemler ve düşünceler de değişmekte, kişiler daha bilinçli tercihler yapmaya yönelmekte, siyasete olan ilgisi daha da artmaktadır ancak tutumlar değişime kapalı hale gelmektedir.

Cinsiyetin siyasi açıdan birinci en önemli özelliği, bireyin aile ve ev çevresinde oynadığı rolün belirleyicisi olmasıdır. Cinsiyet-siyaset ilişkisi çerçevesinde kadınların erkeklere oranla siyasete daha uzak kaldıkları bilinmektedir.³⁸ Kadının ailevi sorumlulukları üstlenip evsel mekânı bırakması sebebiyle kadın sosyal alanın dışında kalmakta, ailenin kız ve erkek çocuklarını yetiştirme biçimleri ve toplumda siyasetin erkek egilimi olarak algılanması gibi düşünceler de bu durumun etkenleri arasında sayılmaktadır. Siyasi hakların elde edilmesi yanında yeterince içselleştirilememesi de cinsiyet farklılığını katılım boyutunda önemli kılmaktadır.³⁹ Bu engeller çerçevesinde kadınlar erkeklere oranla daha düşük bir sosyo-ekonomik statüye sahip olarak siyasi yaşama ama daha az katılmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki bu siyasi davranış farklılıkları büyük oranda siyasi kültür ve toplumun kadın ve erkeğe yönelik rol tanımlarından kaynaklanmaktadır. Siyasi bilinç ve eylem konusundaki eksiklik her türlü araçtan yararlanarak sağlanacak eğitimle aşılabılır.

Eğitim, siyasi toplumsallaşma sürecinde bireylerin bilgi düzeyini artıran ve bilinçlerini geliştiren kısaca hangi kanalları kullanarak siyasete katılacaklarını öğrenen bir süreçtir. Böylece birey, etki alanını genişletme ve siyasi çevre oluşturma girişiminde bulunurlar.⁴⁰ Eğitim seviyesi ile siyasi katılım düzeyi de gelişmektedir.⁴¹ Eğitim, gelir

---

³⁵ Turan, ss. 48-54.

³⁶ Nilüfer Negiz, "Seçmen Davranışında Sosyo-Ekonomik Bir Faktör: Yaş", **Yerel Siyaset**, <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/kasim2007/13.pdf>

³⁷ Kalaycıoğlu, ss.19-27

³⁸ Turan, s. 80.

³⁹ Baykal, ss.63-66.

⁴⁰ Turan, s. 49.

düzeyi ve meslek edinimi ile doğrudan bir ilişki içindedir.⁴² Eğitim birey açısından yarattığı en önemli sonuç; gelir ve toplumsal statüdür. Eğitimden yüksek bir eğitime sahipse o kadar fazla gelire sahip olmakta, bu gelir etkisi toplumda daha güzel mevkilere ulaşmasını sağlamak ve siyasal yaşamda daha etkin rol oynamalarına imkân veren bir kaynak olmaktadır. Eğitim siyasal yaşamda katılma konusunda bir görev duygusu geliştirmekte, daha fazla eğitim görenler için siyasal katılma ve yurttaşlık rolünün ayrılmaz bir parçası olmaktadır. Böylece, eğitimli birey toplumsal kurum ve yapıları kullanmak veya değiştirmek yönünde bir beceri kazanmaktadır.

Meslek, bireyin dahil olduğu sosyal çevreyi belirleyen, insan davranışını biçimlendiren bir etken olması nedeniyle siyasal katılma açısından önem taşımaktadır. Bireyin aktif bir mesleğinin olması sosyal ilişkilerini etkilemekte, çevresinin genişlemesine ve siyasetin farklı kollarına dahil olmasına neden olmaktadır.⁴³ Bireyin meslek statüsü yükseldikçe örgüt üyesi olması ve faaliyeti artacak, siyasal bilgi ve ilgisi siyasal etkinliklerle fazlalaşacaktır.⁴⁴ Mesleğinin siyasal davranışını dört şekilde etkileyebileceğini ifade edilmektedir.⁴⁵ Her şeyden önce, meslek bireylere siyasal alanda önemli olabilecek yetenek ve beceriler kazanma olanağı sağlar. Böylece, aynı görüşe sahip insanlarla bir araya gelerek etkileşim olanağına kavuşur. Ayrıca, belli meslek guruplarının hükümet politikalarından olumlu ve olumsuz etkilenme durumları söz konusudur. Bu durumda, birey hükümet politikalarına hem bireysel hem de gurupsal olarak tavır geliştirebilir. Son olarak, bazı meslek alanları siyasal hayata geçiş için daha fazla kolaylığa sahiptir. Örneğin, yerel düzeyde yakın zamanlara esnafılık, ulusal düzeyde de hukuk mesleği ya da bürokratik önemli bir meslek kaynağı olmaktadır.

Gelir düzeyindeki farklılaşmaların, olaylara bakış açısına, yaşam şekillerine, aldıkları kararlara kadar tüm yaşam alanlarını etkileyen önemli bir unsurdur. Buna karşılık gelir eğitim ve meslek unsurundan bağımsız olarak etkili değildir. Yapılan araştırmalar alt gelir düzeyindeki kişilerin, üst gelir grubunda bulunanlara göre siyasete ilgilerinin ve

---

⁴¹ Baykal, s. 52.

⁴² Kalaycıoğlu, ss.26-27.

⁴³ Duygu Gücük, **Kadınların Siyasal Katılımları ve Katılma Etki Eden Faktörler: Ankara-Mamak/Çankaya Örneği**, Master Tezi, Ankara, 2006, ss.9-10.

⁴⁴ Kalaycıoğlu, s. 32.

⁴⁵ Baykal, s. 46.

katılımlarının az olduklarını göstermektedir.⁴⁶ Birincil ihtiyaçlarını karşılayamayan birey, sosyal alanın dışında kalmakta dolayısı ile siyasal faaliyetlere katılmaya ayıracak zamanları kalmamaktadır.

Yerleşim biriminin büyüklüğü ve küçüklüğü de siyasal katılımı etkileyen unsurlardandır. Kırsal alan ve kentsel alan ayrımı siyasal katılımı farklılaştırmaya neden olmaktadır.⁴⁷ Küçük yerleşim birimlerinde siyasal yapı ve siyasal ilişkiler karmaşıklıktan uzaktır. Örneğin; küçük bir yerleşim birimi olan bir köyde muhtarlık için adaylık koymu bir kişiyi siyasal kararın kendi lehine çıkması için, kime, nasıl başvuracağını, kimlerle hareket edeceğini çok daha rahat bir şekilde tespit edip, gerekli başvurularını doğrudan kurabilir. Ancak çok fazla sayıda nüfusa sahip olan kentsel alanlarda, metropol tipi yerleşimlerde siyasal yapılar da son derece karmaşık bir nitelik taşımaktadır. Bu tip yerleşim birimlerinde siyasal kararlar karmaşık bürokratik süreçler sonucunda kişisel ilişkilerden bağımsız bir şekilde alınmaktadır. Siyasal tercihleri belirleyen genellikle kişilerin bağlı olduğu parti ile fikri yakınlığıdır.⁴⁸

Kitle iletişim araçlarındaki çeşitlilik, farklı basın yayın organlarının gelişmesi siyasal ilgiyi arttırmakta, tercihlere yön verirken katılımı da etkilemektedir. Özellikle siyasal parti liderlerinin kendileri ve partileri hakkında bilgi vermek, bu bilgileri seçmene ulaştırmak konusunda önemli bir yere sahip olan medya da siyasal olgu ve olayların sunumunu gerçekleştirmektedir.⁴⁹

3. SİYASAL TEMSİL

Demokratik ve etkili yönetimin temel özelliklerinden birisi katılma ve temsil konularına duyarlı olmasıdır. Demokrasilerde, alınan kararların meşru olabilmesi için iktidarın bu kararlardan etkilenenlerce seçilmesi ve onların tercihlerini yansıtması temel ilkedir. Bu noktada, herkesin seçme hakkına sahip olmasının yanı sıra, siyasal katılımın her türünden faydalanılarak bireylerin ve toplumun dengeli temsili önem taşımaktadır.⁵⁰ Temsili demokrasilerde, ulus olarak tanımlanan belli bir nüfus grubunu oluşturan halk,

---

⁴⁶ Ergun Özbudun, **Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara, 1975, ss. 8-9.

⁴⁷ Güçük, ss.12-14.

⁴⁸ Kalaycıoğlu, s. 22.

⁴⁹ Güçük, s. 14.

⁵⁰ Funda Şahin, **Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri**, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011, s.IV

egemenli i temsilcileri aracılı ı ile kullanır. Temsilcilerin halk tarafından denetlendi i, siyasal e itlik, özgürlük ve ço unlu un üstünlü ü gibi ilkelere sahip oldu u bir toplumda demokrasi tam yerle mi sayılır.

Temsili demokrasinin dayandı ı temel ko ullar bulunmaktadır.⁵¹ Öncelikle, halkın belirli aralıklarla ve özgürce temsilcilerini seçmesi gerekir. kinci olarak, seçilen temsilciler halka kar ı sorumludurlar. Son olarak, temsilcilerin halkı temsil kabiliyetine sahip olması beklenir.

Temsil kavramı ilk kez ngiltere ve Fransa'da, kralların kendi topraklarının dı nda, genellikle asker ve vergi toplamak amacıyla, kralın danı tı ı derebeyleri ve kilise büyüklerinden olu an meclise, zamanla halk tarafından seçilen ki ilerin temsilci sıfatı ile katılmaları sonucunda ortaya çıkmı tır.⁵²

Herkese e it oy hakkı verilmesi halka temsilcilerini seçme olana ı tanıımı ve bu hak, halkın temsilcilerini denetlemesini sa lamı tır. Yeniden seçilme endi esi ta ryan temsilciler toplumsal geli meleri yakından takip etmek ve iktidardaki davranı larını halkın be enisine göre sunmak zorundadırlar. Vatanda ların yönetime katılırken sahip oldukları e it haklar siyasi e itlik olarak tanımlanır. Siyasi e itlik, vatanda lara rekabet ortamında herhangi bir baskı ya da tehdide maruz kalmadan oyunu serbestçe belirleme ve açıklama olana ı sa lamı tır. Demokrasilerde seçmenlerin be enmedikleri temsilcileri oyları ile iktidardan dü ürüp, yerine ba kalarını getirme olana ına sahip olması temsilciler için gerçek bir denetim yaratır. Seçimler ancak bu ko ullar çerçevesinde gerçekle ti inde etkin bir halk denetimi olu ur. Bu ko ulların gerçekle mesi de toplumda siyasi e itli in sa lanmasına ve halkın hak ve özgürlüklerden e it ekilde yararlanmasına ba lıdır.

Toplumda herkesin e it oy hakkına sahip olması kararların ço unlu un do rultusunda alınmasını gerektirir. Seçim sistemleri her ne kadar oy e itli i ilkesine dayansalar da bazı zamanlarda temsilcilerin ço unlu u seçmenlerin azınlı ı tarafından seçilebilmektedir. Bu durumda seçmenlerin ço unlu undan de il oy kullananların ço unlu undan bahsetmek daha do ru olacaktır. Sonuç olarak, temsilcilerin,

---

⁵¹ Kemal Gözler, **Anayasa Hukukuna Giriş**, Bursa Ekin Kitabevi Yayınları, 2004, s. 117.

⁵² Oya Araslı, **Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekilliği Adaylığı**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972, s.14.

seçmenlerin ço unlu undan aldıkları yetkiyle, ço unluk ilkesine uygun olarak, ancak hürriyet ve e itlik ilkeleri çerçevesinde karar almaları beklenir.⁵³

Temsil kavramsal olarak; "Birinin ya da bir toplulu un adına davranma" ekinde tanımlanmaktadır.⁵⁴ Ancak temsilin tanımından ba layarak i levi ve geçerlili i konusuna kadar farklı görü ler ileri sürülmü tür. Thomas Hobbes, temsilin her türlü hükümet için geçerli oldu unu, tüm yönetimlerin halkı temsil etti ini savunmu ve temsili; gerçek veya gerçek olmayan ki iler arasında bir yetki devri olarak tanımlamı tır.⁵⁵ John Stuart Mill ise; temsile dayanan yönetimlerde, toplumsal olu umun tüm gereklerini yansıtabilecek tek yönetim biçiminin tüm halkın katıldı ı yönetim biçimi oldu unu, katılımın da geli me düzeyinin elverdi i ölçüde geni olması gerekti ini ileri sürmü tür.⁵⁶ Mill'e göre; büyük bir toplumda tüm kamu i lerine herkesin katılması söz konusu olamayaca ı için en yetkin yönetim türü temsile dayanan yönetimdir. Ancak Mill, özellikle denetim organlarında yer alacak ki ilerın niteliklerinin yetersiz olması ve bu ki ilerın toplumun menfaatine uygun olmayan çe itli çıkarların etkisi altında kalabilece i durumlarına de inmi ve temsile dayanan bir yönetimde var olabilecek sakıncaları da dile getirmi tir. Buna göre, toplumun menfaati adına, bu tarz olu umların varlık bulamayaca ı bir ekinde temsile dayanan yapıların olu turulması gereklidir.⁵⁷

Siyasal temsil; temsilcilerin temsil ettikleri grup için hareket ettikleri dü üncesinden kaynaklanır.⁵⁸ Siyasal temsil, toplumun sahip oldu u egemenlik hakkının, toplum adına ve toplumun seçece i kimseler tarafından kullanılması ekinde ortaya çıkar. Burada temsil edilen, temsilcisine "adına hareket etme yetkisi" verir. Halk tarafından bu ekinde yetkilendirilen kimseler, halk adına yönetim i ini yürütecek organları olu tururlar ve do rudan demokrasinin ortadan kalktı ı, yani halkın kendisini bizzat yönetmek olana ından uzakla tı ı esnada, demokratik rejimin gerçekle mesine yardımcı olurlar.⁵⁹ Bunların yanında temsil, temsilcilere, seçmene kar ı hukuki ve siyasi

---

⁵³ Araslı, ss.14-37.

⁵⁴ <http://tdkterim.gov.tr/bts/>(23 Nisan 2012)

⁵⁵ Donald Tannenbaum ve David Schultz, **Siyasi Düşünce Tarihi -Filozoflar ve Fikirleri**, 4. Baskı, Çev: Fatih Demirci, Ankara: Adres Yayınları, 2008, ss. 243-246 ve 253-255.

⁵⁶ Tannenbaum ve Schultz, ss. 375-377.

⁵⁷ Oya Çitçi, **Yerel Yönetimlerde Temsil**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989, ss.18-19.

⁵⁸ Usal, s. 6.

⁵⁹ Araslı, ss.10-11.

bir sorumluluk yüklemektedir. Sartori'ye göre ise, temsile dayalı bir sistem, halkın belirli aralıklarla temsilcilerini seçmesine, seçilen temsilcilerin halka karşı sorumlu olmasına ve temsilcilerin halkı temsil edici bir örnek olmasına dayanmaktadır.⁶⁰ Kısaca, temsili sistemin dayandığı temel kavramlar; seçim, sorumluluk ve temsil edicilik niteliklidir.

Bireylerin temsilcilik vasfını kazanması bir seçim sürecine tabi olmalarından geçmektedir. Kişilerin seçilebilmesi için siyasal kaynaklara sahip olması ve belirli siyasal bir konuma gelmesi için istekli olması gerekmektedir. Temsilciler siyasal temsil ile temel toplumsal yapı, kaynak dağılımı, siyasal olanakları ve kamu siyasalarını belirleyecek kararlar alma imkânına sahip olmaktadır. Bununla birlikte, günümüzde her şeyin hızla gelişmesi ve bilgiye sahip olmanın öneminin çok fazla artması yanında siyasal kaynaklara ve olanaklara sahip olmak, temsilcilik için tek başına yeterli değildir. Kişilerin seçilebilmeleri için, eğitim, meslek, toplumsal konum gibi konularda kimi ayrıcalıklı niteliklere sahip olması da çok önemlidir. Bu özelliklere sahip kişilerin kendilerini aday olarak sunmalarının yanı sıra siyasal partilerce aday olarak seçilmeleri daha olanaklı bir hale gelmektedir.⁶¹

3.1. Formel, Nitelikli ve Tanımlayıcı Temsil

Demokrasilerde seçim ve temsil kavramı konuma göre tanımlanır. Bir bakımdan, temsilciler aynı kavramda yaşayan vatandaşları temsil ederler. Formel temsil anlayışına göre; fikirler ve çıkarlar temsil edilebilir, ancak toplumsal cinsiyet ya da diğer kimlikler temsil edilemezler. Bu temsil türünde, sınıflar, etnik sosyal grup üyelikleri gibi cinsiyet dışı temsili gereken bir kategori olarak değerlendirilmemektedir. Her vatandaş konumundan dolayı farklı çıkar ve ilgilere sahip olabilir, ancak parlamentonun ve temsilcilerin görevi, toplumsal yararı en yüksek seviyeye çıkaracak politikayı oluşturmaktır. Bu süreçte, siyasal sistem sosyal, dini, kültürel ya da cinsiyetle ilgili ayrımları içermez.⁶²

---

⁶⁰ Giovanni Sartori, "Representational Systems", *International Encyclopedia of Social Sciences*, Cilt 13, 1968, s. 469, Aktaran: Oya Çitçi, Temsil, Katılma ve Demokrasi", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 5, Sayı 6, Kasım 1996, s. 6.

⁶¹ Çitçi, ss.20-22.

⁶² Ayşe Ayata ve Özlem Gölgeioğlu, *Siyaset ve Katılım*, Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi, Açıköğretim Fakültesi Yayını, No:1304, Eskişehir, 2011, s.70.

Hanna Fenichel Pitkin, temsille ilgili "nitelikli temsil" ve "tanımlayıcı temsil" olarak iki temel ayrım yapmıştır.⁶³ Nitelikli temsil; temsil edilen grubun gerçek menfaatlerini yönetecek şekilde, temsil edilenlerin çıkarlarının, ihtiyaçlarının ve fikirlerinin temsil edilmesidir. Tanımlayıcı temsil ise temsil edilen grubun cinsiyet, sınıf ya da etnik özelliklerini tanımlar. Bu temsil türünde önemli olan temsil edilen gruba ait olmaktır. Temsilcilerin karar mekanizmalarında temsil edilen nüfusun toplam oranı kadar bulunmasına dair sayısal bir artış getirmektedir. Pitkin, bu iki temsil çeşidinden nitelikli temsilin esas alınması gerektiğini ileri sürmüştür.

Tanımlayıcı temsil, bir siyasi kurumun faaliyetlerinden çok kimlerden oluştuğunu önemsemektedir. Oysa bireyler kim oldukları için değil, yaptıkları faaliyetlerden sorumlu tutulabilirler. Her ne kadar siyasi temsil, temsilcilerin temsil ettikleri grup adına faaliyette bulduklarını anlatan bir kavram olsa da birçok temsilci ülke ya da toplumun menfaati için değil buldukları grubun menfaatini ikinci plana atmaktadırlar. Örneğin, bir kadın parlamenter sırasıyla; bulduğu siyasi parti, seçmenleri, seçim bölgesi, ülkesi ve hem cinsleri için hareket edecektir. Bu durumda, tanımlayıcı temsil çerçevesinde bakıldığında kadın temsilcilerin sayısal olarak fazla olması kadının temsiline gerçekleştirmesi için tek başına yeterli değildir. Ancak siyasi karar mekanizmalarında tek bir cinsiyetin egemen olması demokratik yönetimin gereği olan toplumun eşit temsil ilkesine aykırı olup, kadınları azınlık grup konumuna sokmaktadır. Bu nedenle kadınların cinsiyet açısından dengeli bir şekilde siyasal katılımı büyük önem taşımaktadır.⁶⁴

4. YEREL YÖNETİMLERDE TEMSİL

Yerel yönetimler; "il, belediye ve köy halkının ortak gereksinimlerini karşılayan ve karar organları orada yaşayan halk tarafından seçilen, kamu tüzel kişiliğine sahip birimlerdir."⁶⁵ Halkın, yasama ve denetleme yetkisini seçilmiş temsilcileri eliyle kullanmaları yerel, ulusal ve uluslararası parlamentolar aracılığıyla gerçekleşir.⁶⁶

⁶³ Hanna Fenichel Pitkin, "The Concept of Representation", **University Of California Press**, Berkeley/Los Angeles/London, 1972, ss.60-143, Aktaran: Zeynep Oya Usal, **Bir İnsan Hakkı Olarak Kadının Siyasal Hayata Katılımı: Avrupa Birliği Ülkelerindeki Durum ve Türkiye**, Doktora Tezi, İstanbul, 2010, s.5.

⁶⁴ David Runciman, "The Paradox of Political Representation", **The Journal Of Political Philosophy**, Vol.15, No.1, 2007, s:93-114, Aktaran: Zeynep Oya Usal, **Bir İnsan Hakkı Olarak Kadının Siyasal Hayata Katılımı: Avrupa Birliği Ülkelerindeki Durum ve Türkiye**, Doktora Tezi, İstanbul, 2010, s.6.

⁶⁵ www.tdkterim.gov.tr (13 Mayıs 2012)

⁶⁶ Erdoğan Teziç, **Anayasa Hukuku**, 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2003, s. 222.

Günümüzde, ulusal siyaset ve demokrasi ili kisinden daha çok yerel yönetimler ve demokrasi ili kisi önem kazanmı tır. Yerel yönetimlerin tarihsel niteli i ve tanımı gere i demokrasiye daha fazla olanak sa ladı ı tartışılmaktadır.⁶⁷

Günümüzde demokratik ülkelerde yerel yönetimlerin güçlü ve etkin olması o ülkedeki demokrasinin düzeyi ile yakından ili kilidir.

Yerel yönetimler halkın yönetime katılımı ve idareyi denetlemesinin en etkili yeridir. Halk bir yandan kendisinin seçti i temsilcilerinin aldıkları kararları daha kolay kabul ederken, öte yandan siyasi olarak temsil edildikleri organların faaliyetlerine daha fazla ilgi duyarlar. Ayrıca, seçimle i ba ına gelen yöneticiler yaptıkları faaliyetler nedeniyle siyasi bir sorumluluk ta ırlar. Siyasi yöneticilerin tekrar iktidara gelmeleri halkın onayına ba lıdır. Demokratik sistemlerde asıl önemli olan halkın kendisi ile ilgili olan i llerde yönetime katılımı, bu amaçla olu turulan organlarda görev alması, yöneticilerini sürekli etkilemeye ve denetlemeye çalı masıdır.⁶⁸

Yerel yönetimlerin varlı ı bir takım siyasi, iktisadi ve hukuki faktörlerle açıklanmaktadır. Aslında, yerel yönetim kurulu ları "gelenek" motifi ile de açıklanabilmektedir. Çünkü yerel yönetimler, tarihsel geli im süreci içinde devlet örgütlenmesi ile birlikte do mu ve kamu yönetiminin tamamlayıcı bir unsur olarak yerel kamu hizmetlerini yerine getirmi lerdir.⁶⁹

Yerel yönetimler, demokrasinin geli imine katkıda bulunan kamu tüzel ki ileridir. Dolayısı ile yerel yönetimler halkın kendi ya adı ı alanla ilgili kararlar almasını sa layan birimler olma rolünü de üstlenmi lerdir.

Yerel yönetimler ya amın bütün alanlarını kapsayan i levlerle donatılmı lardır. Halkın gereksinim duydu u ve yerel halkın tümünü ilgilendiren hizmetleri sunarlar ve örgütsel bir yapı, kamu tüzel ki ili i çerçevesinde bu faaliyetleri gerçekleştirirler. Karar organlarının seçimle olu ması, kendine ait bir bütçesinin olması, merkezin bir kısım

---

⁶⁷ Uğur Yıldırım, Yakup Bulut, İ. Ethem Taş, Hasan Saçıkara ve Özlem Olgun, **Yerel Temsil Açısından Kahramanmaraş Belediye Meclisi**, Çağdaş Yerel Yönetimler, 2000, Cilt:9, Sayı:4, s.25.

⁶⁸ Eryılmaz, ss.131-133.

⁶⁹ Zerrin Toprak, **Yerel Yönetimler**, Birleşik Matbaacılık, İzmir, 2010, s.18.

yetkilerini yerel yönetimlere devrederek bu birimlere özerklik tanınması yerel yönetimlerin iktidar niteliğini güçlendiren etmenlerdir.⁷⁰

Yerel yönetimlerde karar ve yürütme organlarının oluşumundaki farklılık bu organların sadece o yörede ya da yerel halk tarafından seçilmesidir. Bu çerçevede, yerel yönetim organlarının daha demokratik bir niteliğe sahip olduğu söz konusu olmaktadır.

Yerel yönetimler, gerek dayandığı halk katılımı gerekse oluşumu nedeniyle merkezi yönetimi dengeleyici bir rol oynamaktadır.

Merkezi ve yerel yönetimler verdikleri hizmetler açısından da birbirinden farklılık gösterse de bu hizmetlerin yerine getirilmesinde büyük oranda benzer süreçler uygulanmaktadır. Bu benzerlik ve farklılıklar temsil sürecine de yansımaktadır. Seçilmiş meclisler (parlamentolar) yanında temsil olgusunu hayata geçiren en önemli kurum siyasal partilerdir.⁷¹ Ulusal düzeyde olduğu gibi yerel düzeyde de temsilciler halk tarafından seçilmektedir. Yerel yöneticiler ve meclis üyeleri her ne kadar siyasal bir kimlik taşıyalar da halka yakın bir konumda olmaları nedeniyle temsil işlevini daha iyi yerine getirebilecekleri beklenmektedir. Ancak bazı dönemlerde yerel düzeydeki adayların siyasal parti merkezlerince belirlenmesi, bu işlevselliği önemli ölçüde engellemektedir.

Ulusal temsil ve yerel temsil olgusu karmaşık ve çok boyutlu bir nitelik sergilemektedir.⁷² Ulusal temsil ve yerel temsilde; siyasal kadroların belirlenmesi süreci, yasaların öngördüğü farklı bir nitelik bulunmuyorsa seçim süreci, seçmen-siyasal parti, siyasal parti-seçmen ilişkisi, siyasal partinin listesinde yer alan temsilcinin oy kullanan seçmen tarafından belirlenmesi, siyasal kaynaklara ya da olanaklara sahip olan temsilcinin adaylık konusunda önceliğinin olması iki temsil biçimi arasında benzerlik gösteren durumlardır. Yerel temsil ve ulusal temsil arasındaki farklılaşma ise temsilcilerin oluşturdukları meclis bileşimlerinde ortaya çıkmaktadır. Yerel temsilciler için gerekli olan koşullar ulusal düzeyde farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca, tanımları ve işlevleri gereği ulusal siyaset ve yerel siyaset arasındaki farklar, yasal düzenlemeler bu

---

⁷⁰ Çukurçayır, 2006, s. 36.

⁷¹ Yusuf Tekin ve Sabri Çiftçi, "Temsil Krizi Tartışmalarına Bir Katkı: 22. Dönem TBMM'nde Yapılan Bir Alan Araştırmasının Sonuçları Işığında Türk Siyasal Yaşamında Demokratik Temsil İlkesinin Görünümü", **SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 6, Sayı 11, 2006, s. 74.

⁷² Çiftçi, ss.5-27.

farklıla manın ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Yerel temsil olgusunu somut bir biçimde de erlendirmek amacıyla Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişim evrelerini incelemek gerekmektedir.

4.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye köklü bir yerel yönetim geleneğine sahip değildir. Türkiye’deki yerel yönetimlerin güçsüzlüğü, Batı’daki tarihi temelden yoksun olması ile açıklanabilir. Batı demokrasilerinde yerel yönetimler 12. yüzyıldan başlayarak tarihi bir gelişimin ürünü olmuştur. Batı ülkelerinde yerel yönetimler merkezi hükümet karısında bir bölgenin ya da kentin, mali-idari alanda özerklik ilan edip güçlenmesi ile ortaya çıkmıştır. Batı’nın yönetim ve siyasi tarihi, siyasi otoritenin birliğini ve bütünlüğünü de il, parçalanarak çeşitli yerel otorite ve güç merkezlerinin var olma sürecini yansıtmaktadır.

Yerel yönetimler, tarihsel süreçte yerel güçlerin merkezi otoriteye karşı muhalefeti şeklinde ortaya çıkmıştır. Türk siyasal kültüründe muhalefet kavramı olumlu bakılan bir kavram değildir. Tanzimat’a kadar Osmanlı yönetiminde merkezi bir muhalefet kavramı bulunmamaktaydı. Mutlak ve tekçi otorite olan padişah, halifelik dini bir kişiliğe de sahipti. Padişah ve merkezi idare kendi iradeleri dışında olabilecek her girişimi her zaman gayrimerkan görmüş ve muhalefet kurumu gelişmemiştir. Bu nedenle, Osmanlı siyasi tarihinde Tanzimat’a kadar Batı tipi bir yerel yönetimin gelişmesi de olanaklı olmamıştır.⁷³ 19. yüzyılda kentlerin ve yerel yönetimlerin güçlendiği, Batı toplumlarındaki gelişmeler özellikle ticaret yoluyla Osmanlı’ya karşı karşılaştıran etkilemiştir. Osmanlı’da güçlü merkezi yönetim sistemi birkaç yüzyıl iyileşimi ancak merkezde siyaset yapma ve yönetme gücünün zayıflamasıyla ve dış baskıların da etkisiyle farklı bir siyaset gelişmeye başlamıştır.⁷⁴

Tanzimat dönemiyle, Osmanlı devlet sisteminin Batı kurumlarına göre resmen yeniden yapılanmaya başlamıştır. Gerek iç gerekse dış baskılara karşı ayakta durabilmek için modernleşme girişimleri başlamıştır.⁷⁵ Tanzimat Fermanı ile “Muhassıl Meclisleri” oluşturulmuştur; daha sonra vilayet, liva, kaza idare meclislerinde, vilayet temyiz divanlarında ve belediye meclislerinde yerel temsilcilerin yer alması sınırlı da olsa

⁷³ Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, Okutman Yayıncılık, Ankara, 2008, s.184.

⁷⁴ M. Akif Çukurçayır, **Küreselleşme ve Türkiye’de Yerel Yönetimler**, Türkiye Belediyeler Birliği, Ankara, 2009, s.64.

⁷⁵ Eryılmaz, s.187.

temsile dayalı bir sistem olurdu. Yönetimde yerel e rafın ve güçlerin etkisi arttı. Böylece, siyasetin etkili ve güçlü olmasa da yerelde önem kazandı. Görüldüğü gibi, bu dönemde yapılan yönetim reformları merkezîyetçiliği güçlendirmeyi de amaçlamıştır. Siyasete farklı aktörler girme biçimi de değişmiştir. Temsil mekanizmasının ortaya çıkmasıyla, Müslüman ve Müslüman olmayan halkın yönetime katılmaya başlaması, yönetim ilevi saray ve çevresine ilişkin bir etkinlik olmaktan çıkmıştır.⁷⁶

İstanbul şehremaneti batılı anlamda ilk belediye örneğidir. 13 Haziran 1854 tarihli bir nizamname ile kurulan şehremanetin (Meclis-i Vala'ya bağlı bir yapı olduğu belirtilmiştir.⁷⁷ 1856 İslahat Fermanı'nın ilanından sonra 1861'de (Lübnan) Vilayet Nizamnamesi ile yerel meclisler oluşturulmaya başlanmıştır.⁷⁸ Ancak yerel meclislerin merkezi yönetimden oldukça özerk olması, sınırlı vergiler dışında hiçbir sorumluluk taşımaması yayınlanan nizamnamenin başarısızlıkla sonuçlanmasına sebep olmuştur. Merkezi yönetimin yükünü hafifletmek, yerel yönetime halkın katılımını sağlamak amacıyla 1864 (Tuna) ve 1871 dare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnameleri genel olarak uygulanmak istenmiştir.⁷⁹ Bu nizamnamelerde belediyenin yönetsel bir birim olduğu vurgulanmış, meclis üyelerinin beldenin seçkinlerinden olması, belirli bir düzeyin üzerinde vergi verenler ve 30 yaşını geçmeyen kimselerin aday olmaları koşulları getirilmiştir.

Osmanlı döneminde gerçek belediyelerin ortaya çıkması 1. Meclisîyetle olmuştur. Parlamentonun kararı çıkmasına rağmen, hükümet, İstanbul ("Dersaadet Belediye Kanunu") ve diğer iller ("Vilayetler Belediye Kanunu") için iki ayrı kanun çıkarmıştır. Belediye tüzel kişilik kazanmış ve belediye meclisinin görevleri ve konumu ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş ve kent büyüklüğüne göre belediye meclisleri

---

⁷⁶ İlber Ortaylı, **Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği**, Hil Yayın İstanbul, 1985, s.21, Aktaran: M. Akif Çukurçayır, **Küreselleşme ve Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Türkiye Belediyeler Birliği, Ankara, 2009, ss.64-65.

⁷⁷ İlber Ortaylı, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri 1840-1880**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, s.133 .

⁷⁸ Cenk Reyhan, "Cebel-i Lübnan Vilâyet Nizamnamesi", **Memleket Siyaset Yönetim**, 2006/1, ss.171-181.

⁷⁹ Mustafa Gençoğlu, "1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma", **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, ss.34-37.

olu turulması öngörümü tür.⁸⁰ 2. Mevkiyet döneminde merkezîyetçilik daha da güçlenmiş ve yerel yönetimleri baskı altına almıştır.⁸¹

Kısaca, Cumhuriyet kurulduğu zaman Osmanlı yönetiminden köklü bir yerel yönetim sisteminin devralındığını söylemek güçtür. Cumhuriyet'in ilanı ile beraber yeni siyasal rejimin kurumsallaşması temel amaç olmuştur.⁸² Bu dönemde, yerel yönetimlerle ilgili ilkeler tanımlanmış ve yerel yönetimlerin görevleri ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.⁸³ Ayrıca, temsil tabanının genişletilmesi de Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilmiştir.⁸⁴

1921 Anayasası'nda kavramsal olarak sayılan illere, kentlere, kasabalara ve köylere 1924 Anayasası ile tüzel kişilik verilmiştir. Ancak il yönetiminin "yetki genişliği ve görev ayrımı" ilkelerine göre düzenlenmesi öngörümü tür.⁸⁵ Bu doğrultuda 1924 yılında 442 sayılı Köy Kanunu çıkarılmıştır. Türkiye yerel yönetim sisteminde önemli bir yeri olan ve yerel yönetim sisteminin ayrılmaz bir bölümünü oluşturan belediyeler ise 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu kabul edilmiştir.⁸⁶ Bu yasanın çıkarılma amacı, ülkede planlı kentlerin oluşturulması ve çağdaş kentleşme gereklilerine uygun bir biçimde yapılandırılmasıdır. Bu kanunla belediyelere, ülkenin demokratikleşme sürecinde halkın toplumsal ve siyasal sistemle ilgili etkileşimi rolü verilmiştir. Çok partili siyasal yaşamın geçilmesi ile belediyeçiliğin demokratikleşmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. Örneğin, 1945 yılında "Türk Belediyeçilik Derneği" kurulmuştur. Bu dernek, belediyelerin özerkliğini ve demokratikleşmesini savunmuş, belediye başkanlarının atama ile değil halk tarafından seçimle göreve gelmesini ileri sürmüştür. 1946 yılında belediye meclis üyelerinin seçim süreci bir haftadan, bir güne indirilmiştir.⁸⁷

Cumhuriyet döneminin en önemli gelişmelerinden biri de 1961 Anayasasıyla yerel yönetimlerin anayasal bir kurum olarak tanımlanmasıdır.⁸⁸ 1961 Anayasası yerel yönetimlerin karar organlarının halk tarafından seçilmesi ilkesini kabul etmiştir.⁸⁹ Ancak

---

⁸⁰ Ortaylı, s. 190.

⁸¹ Çukurçayır, 2009, ss.64-71.

⁸² Ramazan Şengül, **Yerel Yönetimler**, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2010, s.69.

⁸³ Çukurçayır, 2009, s. 71.

⁸⁴ Çitçi, s. 60.

⁸⁵ Çukurçayır, 2009, s. 71.

⁸⁶ Şengül, s. 69.

⁸⁷ Çukurçayır, 2009, s. 72.

⁸⁸ Çitçi, s. 69.

⁸⁹ Çukurçayır, s. 73.

bu dönemde de yerel yönetimler merkezi yönetime ba ımlı olma niteliklerini sürdürmü lerdir.⁹⁰

Bununla birlikte, gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet döneminde yerel yönetimler “yerelle me” ilkesinden ziyade kamu hizmetlerinin etkin ve ucuz bir ekilde temin edilmesi amacına yönelik olarak kurulmu lardır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında ulusal birlik ve bütünlük dü üncesinin önemli olması nedeniyle, merkezin dı ındaki örgütlere üphe ile bakılmı tır. Bu anlayı çerçevesinde ortaya konulan yerel yönetim anlayı ının da demokratik yapılanmaya ve birey yeti tirmeye oldukça sınırlı katkıları olmu tur.⁹¹

4.2. Yerel Yönetimlerde Karar Organları

Türkiye’nin yönetim yapısı, örgütlenme ilkelerine göre merkezi yönetim ve yerinden yönetim kurulu ları olarak iki ana grupta toplanmı tır. Anayasal bir kavram olan yerel yönetimler, 1982 Anayasası’nın 127. maddesinde ayrıntılı bir ekilde düzenlenmi tir. Buna göre, “il, belediye veya köy halkının mahalli mü terek ihtiyaçlarını kar ılamak üzere kurulu esasları kanunla belirtilen ve karar organları, yine kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek olu turulan kamu tüzel ki ileridir” ekinde tanımlanmı tır.

Yerel yönetimlerin varlık nedeni, yerel halk ve halkın ortak nitelikteki yerel ihtiyaçlarıdır. Merkezi yönetimin ülke düzeyinde bütün hizmetleri zamanında ve etkin bir ekilde sunmasının zor olması ve yerel halkın ihtiyaçlarının farklılaşması, hizmetlerin sunumunda da bir farklılaşmaya ve çe itlili e neden olmaktadır. Bu noktada yerel politikaların geli tirilmesi, yerel niteliklere ve önceliklere göre hizmetlerin sunulması söz konusu oldu unda yerel yönetimlerin organları ve bu organlardan biri olan meclisler özellikle ön plana çıkmaktadır.

Yerel yönetimlerin karar organları meclislerdir. Meclisin “temsil, karar alma ve denetim” olmak üzere üç temel ilevi vardır. Halk yerel seçimlerde kendisini temsil edecek temsilcilerini seçerek meclise gönderir. Seçilen meclis üyeleri temsil etti i kesimin taleplerini meclise ta ır, görüşlerini dile getirir ve çıkarlarını savunur. Meclisin gündemine gelen konuları görüşme ve karara ba lama sorumlulu u oldu u gibi kendisi

---

⁹⁰ Çitçi, s. 69.

⁹¹ Çukurçayır, 2009, s. 73.

de gündem teklifinde bulunabilir. Meclis üyesi alınan bu kararların izleyicisi olmak durumundadır.⁹²

Türkiye'deki yerel yönetim birimleri; Belediyeler (büyük ehir, ilçe, belde) belediyeleri), 1 Özel daireleri ve Köy'lerdir. Ayrıca, bu organlar hakkında bilgi verilecek ve özellikle karar organları üzerinde durulacaktır.

4.2.1. Belediyeler

Türkiye'de belde ve beldeye ait hizmetler denildi inde ilk akla gelen belediyelerdir. Yerel yönetim kurullarından biri olan belediyeler, kent yönetiminde önemli bir yere sahiptir. Belediye kurumunun temelleri Osmanlı İmparatorluğu döneminde atılmış ve bu girişimle kente yönelik hizmetlerin verilmesi amaçlanmıştır.⁹³ Belediyeler konusunda ilk genel düzenleme Cumhuriyet döneminde yapılmış, 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu ile modern belediye yönetimine geçilmiştir. Bu kanun 3.7.2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu kabul edilene kadar 74 yıl yürürlükte kalmıştır. Kamu yönetiminde yaşanan çeşitli değişimler yeni kanunun kabul edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. 5393 sayılı kanunda belediye şöyle tanımlanmıştır: "Belde sakinlerinin mahalli mühtereler nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir" (Madde 3-a). Bu tanım oluşturulan "belde" sözcüğü belediyesi bulunan yerel yönetim birimlerini (Madde 3-c), belde sakinleri ise belde de oturan hemşerileri ifade etmektedir. (Madde 13) Belediyenin organları: "Belediye Başkanı, Belediye Encümeni ve Belediye Meclisi'dir (Madde 3-b)."

Belediye başkanı, tek dereceli ve çokluluk sistemiyle beş yıllık süre için belediye sınırları içinde yapılan seçmenler tarafından seçilir.⁹⁴ Belediye başkanı, belediye idaresinin başkanı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Görevinin devamı süresince siyasi partilerin yönetim ve denetim organlarında görev alamaz; profesyonel spor kulüplerinin başkanlığını yapamaz ve yönetiminde bulunamaz (5393 sayılı Kanun Madde

---

⁹² Erbay Arıkboğa, Tarkan Oktay ve Nail Yılmaz, **Yeniden Yapılanma Sonrasında Belediye Meclisleri: İstanbul Örneği**, Beta Yayınları, İstanbul, ss.3-14.

⁹³ Toprak, s. 161.

⁹⁴ Yerel yönetimlerde karar organlarının seçimi 18 Ocak 1984 tarih ve 2972 sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun tarafından düzenlenmiştir.

37). Belediye başkanları, belediyenin bütün faaliyetlerinden belediye meclisine karşı sorumludur. Ölüm, istifa hallerinde belediye başkanlığı kendiliğinden sona erer(Madde 44).

Belediye encümeni, belediye başkanının başkanlığı altında; nüfus kıstasına göre en az beş (gizli oyla seçilen iki tanesi belediye meclisi üyesi) ve en çok yedi (gizli oyla seçilen üç tanesi belediye meclisi üyesi) olmak üzere bir yıl için göreve gelir (Madde 33).

Belediye meclisi, belediye yönetiminin karar organıdır (Madde 17). Belediye meclisinin görevleri bütçeleme, imar, planlama başta olmak üzere yerel birçok konuyu kapsamaktadır (Madde 18). 2004 yılı sonrasında yapılan yerel yönetim reformu ile belediye meclislerin karar alma seviyeleri güçlendirilmiş, denetim seviyesinin de meclis tarafından kurulacak denetim komisyonu ile mali işlemlerin denetiminin yapılabilmesi usulünü getirmiştir (Madde 25).⁹⁵

Belediye Kanunu'nda belediye meclisi; "Belediyenin karar organıdır ve ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre seçilmiş üyelerden oluşur" (Madde 17) şeklinde tanımlanmıştır. Belediye meclisi üyelerinin seçimi de belediye başkanlığı gibi 2972 sayılı Kanunla düzenlenmiştir. Buna göre, " belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde, onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi uygulanır (Madde 2) ve her belde bir seçim çevresi olarak kabul edilir (Madde 3). Bu seçimlerde, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11 inci maddesinde belirtilen sınırları aşmamak üzere, yirmi beş yaşını dolduran her Türk vatandaşı aday olabilir (Madde 9). Anayasa ve Kanunlarda yazılı sınırlara uygun olarak, seçilme yeteliğine sahip olan her vatandaş, bir siyasi parti listesinden veya bağımsız olarak, belediye meclisi üyesi olarak adaylığını koyabilir (Madde 10). Meclis üyeleri beş yıllık süre için seçilirler ve meclis üyelerinin sayısı yerel biriminin nüfusuna göre en az 9 en çok 55 olmak üzere belirlenir (2972 sayılı Kanun Madde 5). Belediye meclisi üyeliklerine seçilenlerin tespiti Kanunun 2. Maddesindeki genel esasa uygun olarak ayrıca düzenlenmiştir (Madde 23

---

⁹⁵ Arıkboğa, Oktay ve Yılmaz, s. 23.

Meclis üyesi, ölüm ve istifa durumunda kendiliğinden sona erer (Madde 29). Bundan başka, özürsüz veya izinsiz olarak arka arkaya üç birlemler günü veya bir yıl içinde yapılan toplantıların yarısına katılmayan üyenin üyeliğinin dümesine, savunması alındıktan sonra üye tam sayısının salt çoğunluğuyla karar verilir. Ayrıca, belediye meclisi üyeliğine seçilme yeterli olmadığını kaybedilmesi durumunda, valinin bildirmesi üzerine Danıştay tarafından üyeliğinin dümesine karar verilir.

Meclis üyelerine, meclis ve komisyon toplantılarına katıldıkları her gün için, 5393 sayılı Kanunun 39. Maddesine göre belediye başkanına ödenmekte olan aylık brüt ödemenin günlük tutarının üçte birini geçmemek üzere meclis tarafından belirlenecek miktarda huzur hakkı ödenir (Madde 32).

Belediye meclisi her ayın ilk haftası, önceden kararlaştırıldığı günde toplanır (Madde 21). Resmi tatile rastlayan günlerde çalışmasına ara verebilir ve her yıl bir ay tatil kararı alabilir. Bütçe görüşmesine rastlayan toplantı süresi en çok yirmi gün, diğer toplantıların süresi en çok beş gündür. Meclis toplantıları halka açıktır ve toplantının yeri, zamanı belde halkına duyurulur (Madde 20). Belediye meclisi, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar verir (Madde 22). Mecliste, karara bağlanacak konular üyeler arasında görüşülür, tartışılır ve hukuki sonuçları olan kararlar ortaya çıkar (Madde 23).

Meclis üyelerinin görev sırasında ve görevden ayrıldıktan sonra çıkaracağı masından kaçınmaları amacıyla önemli düzenlemeler Kanunda yer almaktadır (Madde 27 ve 28).

4.2.2. Büyük şehir Belediyesi

Dünyanın her yerinde hızlı bir kentleşme süreci yaşanmaktadır ve bununla bağlantılı olarak büyük şehirlere göç ortaya çıkmaktadır. Büyük şehirler koordinasyon ve yüksek nitelikte çaba gösterilmesi gereken faaliyetlerde önemli bir yere sahiptir. Bu nitelikteki kentler ulusal ve uluslararası siyasi, ekonomik ve kültürel kurumların merkezlerinin bulunduğu yerlerdir.⁹⁶ Büyük şehir yönetimi sürdürülebilir çabada kent yönetimidir. İç ve dış göçlerle artan nüfusun taleplerine yanıt verememe, plansız yönetim, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki ağırlık vesayeti, hizmetlerde

---

⁹⁶ Ruşen Keleş, **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2002, ss.21-22.

etkinlikle ilgili ölçek sorunu gibi daha birçok problem, daha ya anılabilir modern kentler konusunu gündeme getirmi tir.⁹⁷

Türkiye'de kentle me olgusu 1950'li yıllardan itibaren hissedilmeye ba lanmı tir.⁹⁸ 1950-1960 döneminde demografik büyüme hızlanmı , 1960-1990 döneminde ise kentsel nüfus 7 milyondan 32 milyona çıkmı tir. Bu durumda geleneksel belediye modeli yetersiz kalmı ve büyüyen ehirlere nasıl yönetilece ine dair çe itli çözümler aranmı tir. 1982 Anayasası'nın 127. Maddesinde büyük ehir merkezleri için özel yönetim biçimleri olu turulabilece i kabul edilmi , 8.3.1984 tarihinde Bakanlar Kurulu'nca "Büyük ehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" kabul edilmi tir.⁹⁹ 1984 yılında 3030 sayılı Kanunla 3 ilde (istanbul, Ankara ve zmir) kurulan belediyelerin sayısı sonraki yıllarda sekize yükselme tir. 1990 yılında 504 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 7 büyük ehir belediyesi daha kurulmu ve büyük ehir sayısı 15'e yükselme tir.¹⁰⁰ Büyük ehir bünyesinde kurulması öngörülen ilçe belediyeleri yerine "alt kademe belediyeleri" kavramı getirilmi tir. Buna göre, adı geçen büyük ehir belediye sınırları içinde daha önceki düzenlemelerden farklı olarak ilçe statüsü verilmeden de alt kademe belediyeleri olu turulmu tur. Yirmi yıl uygulanan bu kanunun yerini, yerel yönetim reformu kapsamında hazırlanan ve 10.7.2004'de TBMM'de kabul edilen 5216 sayılı Büyük ehir Belediyesi Kanunu almı tir ve 2006 yılı itibariyle büyük ehir belediyesi sayısı 16'ya yükselme tir. Bu kanunla Belediye Kanunu ve di er ilgili kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümlerini, büyük ehir ve ilçe belediyeleri uygulamaya devam etmektedir.¹⁰¹

- 5216 sayılı kanunda Büyük ehir Belediyesi öyle tanımlanmı tir: "En az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan bu belediyeler arasında koordinasyonu sa layan kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan, idari ve mali özerkli e sahip ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek olu turulan kamu tüzel ki isidir" (Madde 3-a).¹⁰² Yeni düzenlemeye

---

⁹⁷ Toprak, s. 299.

⁹⁸ Keleş, s. 22.

⁹⁹ Eryılmaz, s. 161.

¹⁰⁰ Toprak, s. 301.

¹⁰¹ Eryılmaz, s. 162.

¹⁰² 12.11.2012 tarihinde kabul edilen 6360 sayılı "13 İlde Büyükşehir Belediyesi Ve 26 İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması" kanunuyla Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. (md. 1/1) Büyükşehir belediyesi bulunan illerle birlikte, büyükşehir sayısı 16 adetten

göre bir yerde büyük ehir belediyesi kurulabilmesi için co rafi konum (merkeze 10 kilometrelik bir çap içerisinde en az 750 bin ki inin ya aması; idari nitalik (büyük ehir kurulacak yerin il merkezi olması) ve en az üç ilçeye sahip olması gerekmektedir (Madde 4)

- Fiziki yerle im durumları ve ekonomik geli mi lik düzeyleri de büyük ehir olabilmek için önemli unsurlar arasında sayılmı tır(Madde 4). Büyük ehir belediyesinin organları Belediye Kanunu'nda belirtildi i gibidir.¹⁰³ Büyük ehir belediyesinin organları: Büyük ehir Belediye Ba kanı, Büyük ehir Belediye Encümeni, Büyük ehir Belediye Meclisidir (Madde 3-b).

Büyük ehir belediye ba kanı, büyük ehir belediye idaresinin ba ı ve tüzel ki ili inin temsilcisidir. Büyük ehir belediye ba kanı, kanunda gösterilen esas ve usullere göre büyük ehir belediye sınırları içindeki seçmenler tarafından do rudan seçilir(Madde 17). Büyük ehir belediye ba kanının seçiminde, seçim çevresi, büyük ehir sınırları içinde bulunan orman köyleri de dahil olmak üzere büyük ehir belediyesinin sınırlarından olu maktadır. Büyük ehir belediye sınırları içindeki ilçelerin belediye ba kanlarının seçimlerinde her ilçe bir seçim çevresini olu turmaktadır(2972 sayılı Kanun, Madde 4).

Büyük ehir belediye encümeni, belediye ba kanının ba kanlı ında, belediye meclisinin kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçece i be üye ile biri genel sekreter, biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere belediye ba kanının her yıl birim amirleri arasından bir yıl için seçece i 5 üyeden olu ur 5216 sayılı Kanun Madde 16). Belediye ba kanının katılmadı ı toplantılarda, encümen toplantılarına genel sekreter ba kanlık eder. (Bununla birlikte, gerek 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda gerekse 5216 sayılı Büyük ehir Belediye Kanunu'nda encümenin görevlerine bakıldı ında yürütme

---

29'a yükselmiştir. Yeni kanunda büyükşehir belediyesi; "Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak, kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi" şeklinde tanımlanmıştır (md. 4). Toplam nüfusu 750.000'den fazla olan illerin, il belediyelerinin kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebileceği hüküm altına alınmış olup, illerin fizikî yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeylerine ilişkin kriterler kaldırılmıştır (md. 5). Büyükşehir belediyelerinin sınırlarının yanında ilçe belediyelerinin sınırları da "bu ilçelerin mülki sınırları" olarak yeniden belirlenmiştir (md. 6). Ayrıca büyükşehir belediyesine sahip olan illere bağlı ilçelerin, mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, tüzel kişiliği kaldırılan köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır (md. 1/3).

¹⁰³ Eryılmaz, s. 163.

görevlerinin yanında karar organı gibi hareket etmesine imkân verildiği ileri sürülmektedir.¹⁰⁴

Büyük ehir belediye meclisi, büyük ehir belediyesinin karar organıdır ve 2972 sayılı kanunda gösterilen esas ve usullere göre seçilen üyelere olur (Madde 12). Büyük ehir belediye sınırları içindeki ilçelerin belediye meclis üyelerinin seçimlerinde her ilçe bir seçim çevresini oluşturur (2972 sayılı Kanun, Madde 4). Büyük ehir belediye meclisine üyelerin katılacak üye sayısı kanunda ayrıca düzenlenmiştir. Buna göre, Büyük ehir belediye meclisleri belediye hudutları içinde kalan ilçe seçim çevreleri için tespit edilen belediye meclisleri üye sayısının her ilçe için belediye meclisi üyelerinin toplamı kadar üyeden oluşur (Madde 6). Büyük ehir belediye başkanları, büyük ehir belediye meclisinin başkanları olup, büyük ehir içindeki diğer belediyelerin başkanları, büyük ehir belediye meclisinin do al üyesidir. Büyük ehir belediye meclisi, her dönem başkan toplantısında, üyeleri arasından seçilecek en az belediye meclisi üyesi, en çok dokuz kişiden oluşan ihtisas komisyonları kurabilir (Madde 15). İhtisas komisyonları, her siyasî parti grubunun ve başkanlıkların üyelerinin büyük ehir belediye meclisindeki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşur. İmar ve bayındırlık komisyonu, çevre ve sağlık komisyonu, plân ve bütçe komisyonu, eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonu ile ulaşım komisyonunun kurulması zorunludur. Büyük ehir belediye meclisi, her ayın ikinci haftası, önceden meclis tarafından belirlenen gündelik toplantı yerinde toplanır (Madde 13). Büyük ehir kapsamındaki ilçe ve ilk kademe belediye meclisleri tarafından alınan imar ilkin kararlar, kararın gelinden itibaren üç ay içinde büyük ehir belediye meclisi tarafından nazım imar plânına uygunluğu yönünden incelenerek aynen veya değiştirilerek kabul edildikten sonra büyük ehir belediye başkanına gönderilir (Madde 14).

Büyük ehir belediye başkanları, acil durumlarda lüzum görmesi halinde belediye meclisini bir yılda üç defadan fazla olmamak ve her toplantı bir birlemini geçmemek üzere toplantıya çağırır (Madde 13). Büyük ehir belediye başkanları, hukuka aykırı gördüğü belediye meclisi kararlarını, yedi gün içinde gerekçesini belirterek yeniden görüşmek üzere belediye meclisine iade edebilir. Yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlar ile yeniden görüşülmesi istenip de büyük ehir belediye meclisi üye tam

---

¹⁰⁴ Toprak, s. 344.

sayısının salt ço unlu uyla ısrar edilen kararlar kesinle ir. Büyük ehir belediye ba kanı, meclisin ısrarı ile kesinle en kararlar aleyhine idari yargıya ba vurabilir(Madde 14).

5216 sayılı yeni düzenleme ile büyük ehir belediye meclislerinin sayısında önemli bir artı olmu tur. 5216 sayılı yasa öncesinde 16 büyük ehir belediyesinin toplam meclis üye sayısı 603 iken 5216 sayılı yasa ile birlikte bu sayı 1356'ya çıkmı tır.¹⁰⁵

4.2.3. I Özel dairesi

I Özel dairesi, il merkezi yönetiminin ta radaki temel birimidir. I, bir yerel yönetim birimi olan il özel idaresinin sınırlarını belirler. Bir yerle im biriminin kanunla il olması durumunda orada il özel idaresinin kurulması gereklidir. I yönetimindeki bu ikili sistem 1913 tarihli " dare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkat-ı" kabul edildi inden bu yana varlı nı devam ettirmektedir.¹⁰⁶ I özel idaresinin ortaya çıkı ı Osmanlı'ya dayanır. 1864 yılında çıkarılan "Vilayet Nizamnamesi'ne" kadar uzanan bir geçmi i olan il özel idaresi, yakla ık elli yıllık bir deneyimden sonra en köklü de i ikli e 1913 tarihli düzenlemeye tabi olmu tur.¹⁰⁷ Geçici bir düzenleme olan bu kanun, il özel idaresinin kurulu ve görevlerine ili kin ilk kapsamlı düzenlemeler yapılmı tır. 1913 tarihli geçici yasa ile görevlerini sürdüren il özel yönetimleri, 1987 yılında 3360 sayılı " I Özel dairesi Kanunu" ile yeniden düzenlenmi tir. Ancak, bu yasa ve 1913 yılında çıkarılan geçici yasa arasında çok önemli farklılıklar bulunmamaktadır. I özel yönetimlerinin etkinliklerinde bir farklılık olmadı ı gibi yapılarında da bir de i ikli e u ramamı lardır.¹⁰⁸

I özel idaresi ile ilgili son düzenleme, 2003 yılında ba layan kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması çerçevesinde 2005 yılında kabul edilen 5302 sayılı " I Özel dairesi Kanunu" dur. I özel idaresinin, görev-yetki, organları, te kilatı, insan kaynakları, mali yapısı ve borçlanması, çalı ma yöntemleri ve süreçleri, di er kurumlarla ili kileri, denetimi ve yönetime katılma konuları yeniden düzenlenmi ve önemli sayılabilecek de i iklikler yapılmı tır.¹⁰⁹ 5302 sayılı kanunda I Özel dairesi; " I halkının mahalli mü terek nitelikteki ihtiyaçlarını kar ılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler

¹⁰⁵ Arıkboğa, Oktay ve Yılmaz, s. 24.

¹⁰⁶ Şengül, s. 45.

¹⁰⁷ Eryılmaz, s. 140.

¹⁰⁸ Çukurçayır, 2009, s. 155.

¹⁰⁹ Eryılmaz, s. 140.

tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi" şeklinde tanımlanmıştır (Madde 3-a). İl özel idaresi, il denilen idari çerçevede faaliyet gösteren bir yerel yönetim birimidir (Madde 5). Belediye ve köy yönetimlerinin faaliyetleri, belirli bir yerleşim alanı ile sınırlı olduğu halde, il özel idaresinin hizmetleri, yerleşim alanı içi ve yerleşim alanı dışı, il sınırları içindeki bütün bölgeyi kapsamaktadır.¹¹⁰ Bu nedenle, il özel idaresi, merkezi yönetimle diğer yerel yönetimler arasında, belediye ve köylerde veya bunlar arasında yerel ortak hizmetler yürüten ara düzey bir yerel yönetim birimi olarak da tanımlanabilir. İl özel idaresi kanunla kurulur ve ilin kaldırılmasıyla tüzel kişiliği sona erer (Madde 4). İl özel idaresinin örgütsel yapısının 5302 sayılı kanunun 3. Maddesinde açıklanmıştır. Buna göre il özel idaresinin organları; vali, il encümeni ve il genel meclisidir (Madde 3-b).

Vali, il özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir (Madde 29). Vali, konumu itibarıyla ikili görev yapısına tabidir. İl genel yönetiminden en üst düzeyde sorumlu kişisi olduğu gibi aynı zamanda bir yerel yönetim birimi olan il özel idaresinin organlarından birisidir.¹¹¹ Vali, il genel meclisi ve il encümeninin aldığı kararları uygular, il özel idare teşkilatını sevk ve idare eder, il özel idaresinin personelini atar. Vali, il encümenine başkanlık eder. İl özel idaresinin faaliyetlerinin, diğer yerel yönetimler ve kamu kuruluşları arasında bütünlük içinde yürütülmesine yönelik koordinasyonu sağlar (Madde 30)

İl encümeni, il genel meclisinde karara bağlanacak konuların ön incelemesini yapan ve daha çok yürütmeye ilişkin işlevleri bulunan bir organdır.¹¹² İl encümeni valinin başkanlığında, il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile bir mali hizmetler birim amiri olmak üzere valinin her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden oluşur. Önceki kanunda "İl Daimi Encümeni" olan ismi "İl Encümeni" olarak değiştirilmiştir. Encümen bu nitelikleriyle karma özellik

---

¹¹⁰ 6360 sayılı kanunla, büyükşehir belediyesi olan illerdeki il özel idarelerinin tüzel kişiliği sona erdirilmiş, il özel idarelerinin sayısı 65 adetten 52'ye düşmüştür (md. 1/5). İl Özel İdarelerinin tüzel kişiliğinin son bulunduğu illerde, il özel idarelerinin yürüttüğü yetki, görev ve sorumlulukların, ilgisine göre bakanlıklar, bakanlıkların bağlı veya ilgili kuruluşları ile bunların taşra teşkilatı, büyükşehir belediyeleri, bağlı kuruluşları, ilçe belediyeleri, valilikler tarafından kullanılması ve yerine getirilmesi öngörülmüştür (md. 3/2). İl Özel İdareleri bünyesindeki İl Encümeninin yapısı ise; "valinin başkanlığında, genel sekreter ile il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından seçeceği üç üye ve valinin her yıl birim amirleri arasından seçeceği iki üye" den oluşacak şekilde değiştirilmiştir (md. 22).

¹¹¹ Şengül, s. 64.

¹¹² Eryılmaz, ss. 142-145.

gösteren bir organdır.¹¹³ Encümen; haftada en az bir defa olmak üzere önceden belirlenen gün ve saatte toplanır (Madde 27).

İl Genel Meclisi, il özel idaresinin karar organıdır (Madde 9). İl genel meclisi üyelerinin seçimi için onda birlik baraj, uygulamalı nispi temsil sistemi uygulanır ve bu üyelerin seçimi için her ilçe bir seçim çevresini oluşturur (2972 sayılı Kanun, Madde 2-3). Seçilecek üye sayısı nüfus kıstasına göre en az iki olarak belirlenir (Madde 5).

İl genel meclisi, seçim sonuçlarının ilanı izleyen beşinci gün kendiliğinden toplanır. Bu toplantıda meclise en yaşlı üye başkanlık eder. Meclis bu toplantıda, üyeleri arasından ve gizli oyla meclis başkanını, meclis birinci ve ikinci başkan vekillerini, ikisi yedek olmak üzere dört kâtip üyeyi ilk iki yıl için görev yapmak üzere seçer. İlk iki yıldan sonra seçilecek başkanlık divanı, yapılacak ilk mahalli idareler seçimlerine kadar görev yapar. Meclis başkanlık divanı seçimi üç gün içinde tamamlanır. Meclis başkanlığı ve başkanlık divanında boşalma olması durumunda kalan süreyi tamamlamak üzere yenisi seçilir. İl genel meclisine, meclis başkanlığı bulunmaması durumunda, meclis birinci başkan vekili, onun da bulunmaması durumunda ikinci başkan vekili başkanlık eder. Meclis başkanlığı, meclis çalışmalarında düzeni sağlamakla yükümlüdür. İl genel meclisinin çalışmaları ilkin esas ve usuller çerçevesinde Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir (Madde 11).

İl genel meclisi, il genel meclisince belirlenecek bir aylık tatil hariç her ayın ilk haftası meclis tarafından önceden belirlenen günde toplanır. Bütçe görüşmelerine rastlayan toplantı süresi en çok yirmi gün, diğer toplantıların süresi en çok beş gündür (Madde 12).

Gündem, meclis başkanlığı tarafından belirlenir ve üyelere en az üç gün önceden bildirilir. Valinin önerdiği hususlar gündeme alınır ve gündem çerçevesiyle halka duyurulur. İl genel meclisi üyeleri de il özel idaresine ait işlerle ilgili konuların gündeme alınmasını önerebilir. Öneri toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kabul edildiği takdirde gündeme alınır (Madde 13). İl genel meclisi, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Ancak, karar yeter sayısı, üye tam

---

¹¹³ Şengül, s. 61.

sayısının dörtte birinden az olamaz (Madde 14). Valiye gönderilmeyen meclis kararları yürürlüğe giremez (Madde 15).

4.2.4. Köy Yönetimi

Kentleşme ve göç sonucunda kırsal alandan kentlere doğru nüfus akışı köyün gerek ekonomik, gerek toplumsal gerekse idari önemini azaltmıştır. Kırsal nüfus birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de %30’ların altına inmiştir. Osmanlı yönetiminde ayrılmış bir yeri olan “karye” olarak adlandırılan köy yönetimi, Cumhuriyet döneminde belediyelerden önce yasal düzenlemeye konu olmuştur.¹¹⁴ Türkiye son çeyrek yüzyıl içinde büyük boyutlara ulaşan ve birçok sorunu beraberinde getiren iç göç olayı ile karşı karşıya kalmıştır. Yalnız iç göçlerle sınırlı kalmayan bu duruma karşı hemen hemen hiçbir ön hazırlıkta bulunulamamıştır, dış göçlerde stratejik göç yönetimi planına girmeye başlanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte, kırsal ve kentsel alanlardaki mevcut hukuki düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve yeniden düzenlenmesi meselesi ön plana çıkmıştır.¹¹⁵ 18 Mart 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu günümüze kadar ihtiyaca başlı olarak çeşitli düzenlemelere tabi olmuştur.

442 sayılı Kanuna göre “Nüfusu iki binden fazla olan yurtlara “köy” denir” (Madde 1). Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan, toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar başta, bahçe ve tarlalarıyla birlikte köyü oluştururlar (Madde 2).

Köy yönetiminin organları; köy muhtarı, köy derneği ve köy ihtiyar meclisidir ve bu organlar 2972 sayılı Kanun hükümlerine göre seçilir.

Kanuna göre, devletin memuru olan, köy muhtarı, köyün başıdır (Madde 10) ve köy tüzel kişiliğinin yürütme organı olması nedeniyle köyle ilgili görevleri, devletin köydeki temsilcisi olması nedeniyle ise devletle ilgili işlevi bulunmaktadır.

Köy derneği, köy muhtarını ve ihtiyar meclisi üyelerini seçmeye hakkı olan kadın ve erkek köylülerin toplanması ile oluşur. Her köyde, bir köy derneği, bir köy muhtarı, bir de ihtiyar meclisi bulunur. Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi üyeleri doğrudan

---

¹¹⁴ Çukurçayır, 2009, s. 170.

¹¹⁵ Toprak, s. 121.

do ruya köy derne i tarafından, köylü kadın ve erkekler arasından seçilir (Madde 20). Köy derne i; Köy Kanunu'na göre altı aydan beri köyde oturmakta olan ve 18 ya ını tamamlamı kadın ve erkek seçmenlerden olu maktadır. Bu organın adı dernek olmasına ra men, di er çe itli kanunlarla tanımlanan derneklerle bir benzerli i yoktur. Köy derne i; yapılması iste e ba lı olan i lerin zorunlu hale getirilmesi ve köyün bir ba ka köyle birle mesine veya ayrılmasına, gerekli artlar olu tu unda belediye kurulmasına karar verir.¹¹⁶

Köy ihtiyar Meclisi, yürütmeye ili kin kararlar alan ve köye ait i lerin görülmesini denetleyen, "yürütme ve karar" organıdır. Köy ihtiyar meclisi, köy kanununa göre, seçimle gelen ve tabi üyelerden olu maktadır. Köy ihtiyar meclisini olu turan tabi üyeler, köy okulunun müdürü, köy imamı (Madde 23) birinci sınıf köy ebesi ve köy sa lık memurlarından meydana gelir. Köy ihtiyar meclisi üyelerinin sayısı son nüfus sayım sonuçlarına göre köy nüfusuna göre belirlenir ve en az 8 en çok 12 üyeden olu ur (2972 sayılı Kanun Madde 30/a. ihtiyar meclisi, köyün i lerini planlar (442 sayılı Kanun Madde 43) ve köyün parasının nasıl harcandı ının kontrol eder (Madde 45).

5. KADINLARIN S YASAL TEMS L

Toplumsal kaynakların da ıtılması siyasi karar mekanizmalarında belirlenmektedir. Farklı toplumsal kesimlerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek, bu kesimlerin siyasi karar mekanizmalarında yer alması ve kendi taleplerini siyasete yansıtmaları ile mümkündür. Bu nedenle, gerek parlamentoda gerek yerel yönetimlerde kararların me ruiyet kazanmasında, farklı kesimlerin dengeli temsili en önemli bir konudur.

Çalı mamızın ana temasını olu turan ve toplumdaki bu farklı kesimlerden biri olan kadınların temsili, dünyada da Türkiye'de de istenilen düzeye ula mamı tır. Dünya nüfusunun yarısını olu turan kadınların toplumdaki konumu, uzun mücadeleler sonucunda geçte olsa kazanmı oldukları hakları ve verilen bu hakların fiilen tam olarak uygulanmaması günümüze kadar süregelen bir sorundur. Siyasal alanda kadın temsiline artması, kadın sorunlarının çözümü için gereklidir. Bu nedenle, bu "eksik

---

¹¹⁶ Eryılmaz, s. 176.

temsilin" giderilmesi ve kadın temsiline önündeki engellerin kaldırılması amacıyla kadınların içinde buldukları koşulların değiştirilmesi de gereklidir. Kadının kamusal alandaki sayısının artması, karar alma mekanizmalarında temsil edilmesi, demokrasinin de tam olarak yerleşebilmesi için büyük bir önem taşımaktadır.

5.1. Dünya'da Kadınların Siyasal Temsili

20. yüzyıla gelinceye kadar kadınların toplumsal yaşamdaki rolleri kapalı ve sınırlı bir alanda kalmış, kadınların erkeklerle eşit haklara kavuşması uzun bir süreç sonunda gerçekleşmiştir. Demokrasi, insan hakları, eşitlik kavramlarının gelişmesiyle, toplumun kadınlara biçtiği, özel alanla sınırlı kalan ev hanımlığı, annelik rollerinin dışında kadınlar kamusal hayatta da varlık göstermeye başlamışlardır.¹¹⁷ Kamusal alan; yasaların yapıldığı, politik ilkelerin tartışılarak kararlaştırıldığı, vatandaşların bu süreçte katılarak siyasete dahil olduğu alandır. Özel alan ise aile, hane içi ve hayatın günlük ihtiyaçlarının karşılandığı alanı ifade etmektedir.¹¹⁸ Toplumların erkek ve kadına biçtiği rollerle göre, erkek kamusal alandaki, kadın ise özel alandaki rollerle sorumlu tutulmuştur. Bu nedenle, demokrasi, insan hakları ve eşitlik kavramları, kadınların alılagelmiş toplumsal rolleri dışına çıkıp kamusal hayatta sorumluluk üstlenmesini sağlaması yönünden büyük önem taşımaktadır.

Eski toplumlarda kadın, erkeğin hukuki durumundan daha aşağı bir statüdeydi. Örneğin, Eski Hint Hukuku'nda kadın hiçbir hakka sahip değildi. Bunun sebebi ise kadının kötü bir varlık olarak algılanmasıydı. Onlara göre kadın, kasırgadan, yılanlardan hatta ölümden bile kötü bir yaratıktı.¹¹⁹ Avrupa'da Hıristiyanlık'tan önce kadın hakları konusunda kayda değer bir durum söz konusu değildi. Genellikle, ilkel toplumlardaki gibi kadının statüsü erkekten daha aşağı seviyede tanımlanmıştı. Bununla birlikte, sınırlı da olsa kadınların mülk edinme, miras ve boşanma hakkı vardı. Hıristiyanlık'ta kadın hakları konusunda toplumlarda büyük bir değişim meydana getirmemiştir. Aquinolu Aziz Tommaso kadının "hata ve noksan" erkek olduğunu dile getirmiştir.¹²⁰ Hane içinde kadının önemli bir rolü olduğunu kabul etmiş ancak kadının erkeğin egemenliği altında

---

¹¹⁷ Belkis Konan, **Türk Kadınının Siyasal Hakları Kazanma Süreci**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 60. Cilt, Sayı:1, 2011, s.157.

¹¹⁸ Ayata ve Gölgeioğlu, s. 65.

¹¹⁹ Konan, s. 159.

¹²⁰ Gisela Bock, **Avrupa'da Kadınlar Tarihi**, Çeviren: Zehra Aksu YILMAZER, Literatür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2004, ss.5-6.

ya aması gerektiğini savunmuştur. Kilisenin önde gelenleri "İlk Günah"ın suçunu Havva'ya yüklemi, kadınları cinsellik ve günahla özdeşleştirmişlerdir. Onlara göre; Tanrı'nın belirlediği bölümünde devlet yönetme görevi erkeklerindir. Bu durumda kadının toplumsal hayattan çekilerek eve kapanması sonucunu doğurmuştur.

Ortaçağ Avrupası'nda kadının insan olup olmadığı tartışılmış; kadın erkeğin dövüp her türlü eziyette bulabileceği, en ağır cezalara çarptırılacak bir nesne olarak algılanmış ve kilise ve geçerli hukuk düzeni bu durumu doğrulamış ve gerekli görmüştür.¹²¹ Ayrıca, eski Yunan düşünürü Aristoteles'in "erkeğin yaradılıştan üstün, kadının ise de erkeğin altında olduğunu ve erkeğin egemen kadının bağımlı olduğunu" görüşü yüzyıllar sonra birçok Avrupalı düşünürü de etkilemiştir.¹²² Evlenmemi, sıradışı özelliklere sahip, marjinal ya da yatan kadınlar ise cadılıkla suçlanmış çeşitli şekillerde infaz edilmişlerdir.¹²³

Rönesans ve Aydınlanma Çağı ile akıl, ilerleme, bireyselleşme, kadınların bu dönemde kendilerini temellendireceği felsefi altyapıyı oluşturmuştur. Kadın haklarına dair ilk çalışmalar bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1790 yılında Massachusetts'de Amerikalı Judith Sargent Murrey "Cinsiyetler Arasındaki Eşitlik Üzerine" (On the Equality of the Sexes) adlı eseri yayımlamıştır.¹²⁴ 1791'de Olympe de Gouges'in "Kadın ve Kadın Vatandaş Hakları Bildirgesi" (Declaration of the Rights of Women) ve 1792'de Mary Wollstonecraft'ın "Kadın Haklarının Bir Savunucusu" (A Vindication of the Rights of the Women) isimli kitapları bu dönemde yayınlanmış ilk feminist teori eserleri sayılmaktadır. Wollstonecraft, Fransız Devrimi'nin temel ilkelerinin kadınları da içermesi gerektiğini ileri sürmüştür.¹²⁵ Gouges ise Kadın Hakları Bildirgesi'nde, kadınların akıl yürütme kapasiteleri ve doğal yetileri dolayısıyla erkeklerle eşit yurttaşlık haklarını kazanması gerektiğini savunmuştur. Bu nedenle, Gouges tutuklanıp guyetinle idam edilmiştir. Çağın önde gelen liberal düşünürlerinden ve bireysel özgürlük insan hakları savunucularından biri olan John Stuart Mill de "Kadınların Köleleştirilmesi" adlı yapıtında

---

¹²¹ Konan, ss.159-160.

¹²² Marc Sautet, Kadınların Özgürleşmesi Üzerine, Çeviren: Selcan Serdaroğlu, Telos Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul, 1998, s.79, Aktaran: Nazlı Tekin, **Ev Kadınları ve Çalışan Kadınların Arasında Siyasal Davranış Farklılıkları; Isparta Örnek Olay Araştırması**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2009, s.35.

¹²³ Ayşe Durakbaşı, **Erişim Tarihi ve Kadınlar**, Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi, Açıköğretim Fakültesi Yayını, No:1304, Eskişehir, 2011, s.183.

¹²⁴ Josephine Donovan, **Feminist Teori**, İletişim Yayınları, 2005, s.15.

¹²⁵ Ayata ve Gölgelioğlu, s. 66.

iki cins arasındaki ba ımlı ba ımsız ili kisinin insanlı ın ilerlemesine engel bir durum olu turdu unu ve bunun tam e itlik ilkesi ekinde düzeltilmesi gerekti ini öne sürmü tür.¹²⁶

18. ve 19. yüzyılda kadınlar günümüzde sahip oldukları birçok haktan yoksundular ve babalarının veya kocalarının velayeti altında her hangi bir ekonomik hak ve faaliyete sahip de ildirler.¹²⁷ Zamanla, kadınların mülkiyet ve miras hakkı, çocu un velayeti, e itim ve çalı ma haklarıyla ilgili talepleri artmı ve buna ba lı dönü ümler ya anmı tır. 19. yüzyılın sonunda ekonomik ve toplumsal e itli i yönlendirebilmek amacı ile seçme ve seçilme hakkı mücadelesi dünya çapında tüm ülkelerde yayılmaya ba lamı tır.¹²⁸ Bazı istisnaları olmakla birlikte, kadınlara oy hakkını tanıyan ilk ülkeler sivil hakların geli mi oldu u ülkelerdir.¹²⁹ Tarihsel süreçte, kadınlara oy hakkının verilmesi Asya ülkelerinde 1920'lerin sonu ile kinci Dünya Sava ı arasında gerçekleşirken; Afrika ülkelerinde sömürgelerin ba ımsızlıklarını kazanmasını izleyen 1960'lar ve sonrasında gerçekleş mi tir. Bu haklar Arap ülkelerinde daha geç tanınmı tır. Suriye'de 1953, Tunus'ta 1958, Libya'da 1964, Irak'ta 1980 yıllarında seçme ve seçilme hakkı tanınırken Suudi Arabistan, Katar, Birle ik Arap Emirlikleri ülkelerinde seçme ve seçilme hakkı yoktur ve Kuveyt'de kadınlar hala bu hakka sahip de illerdir.

Birinci dalga feminizm hareketi sonucunda; seçme ve seçilme hakkı, mülkiyet, aile hukuku gibi birçok alanda yasal düzenlemeler yapılmı , kadınların kamusal alanda kar ı kar ıya kaldı ı e itsizlikler giderilmeye çalı ılmı tır. Ancak birinci dalga feminizm, kadınları kamusal alana çıkartırken özel alandaki e itsizliklerle mücadeleyi göz ardı etmi tir. Kadınların liberal ideolojiden etkilenen e itlik talepleri cinsiyet ayrımı yapılmadan, fırsatlardan e it bir ekinde yararlanabilmesini amaçlamı tı. 20. yüzyılın ilk yarısında kadınların bu görüşleri ile ilgili talepleri yasalarca kabul edilmı ve kadınlar kamusal alanda biçimsel olarak varlık göstermeye ba lamı tır. Bununla birlikte, geleneksel yapıların etkisiyle,, kadınlar oy hakkını elde etmelerine ra men oy tercihlerini erkek iktidarı do rultusunda kullanmı lardır. Erkeklerle aynı statüye sahip olmak amacındaki kadınlar erkek gibi olmaya yönelmi lerdir. Yasaların kadınlara verdi i

---

¹²⁶ Aktaran, Durakbaşı, ss.185-186.

¹²⁷ Ayata, Gölgelioğlu, s. 66.

¹²⁸ Yaraman, s. 15.

¹²⁹ Yeni Zelanda'da 1893'te, Avustralya'da 1902'de ve Norveç'te 1913'te kadınlar oy kullanma hakkını elde etmişlerdir.

haklar, kadınların erkek egemenli inde olan toplumsal alandaki sorunlarına çözüm bulamamı , 1960'larda ikinci dalga feminizm hareketi ortaya çıkmı tır. Bu akım, özel alan ve özel alandaki e itsizlikleri konu edinmi ve özel alanı siyaset ve di er güç alanları ile birlikte ele almı tır.

İkinci dalga feminizm hareketi, hane içindeki bireylerin üstlendikleri rollerin, güç ili kileriyle birlikte cinsler arası e itsizli i besledi ini savunmu tur. Bu dönem feminist hareketinde, kürtaj hakkı, do um kontrol haklarına ücretsiz eri im, çocuk bakımı gibi sorunlar temel konular haline gelmi tir.¹³⁰ Ancak bu akım özel ve kamusal alandaki kadın-erkek e itli ini hızlı bir ekilde gerçekle tirememi tir. Yüz yıllık birikime sahip olan toplumsal de erler ve yargılar belirli bir direnç göstermi tir. Kamusal alandaki erkek egemenli i sarsılmakla birlikte devam etmektedir. Bu konuda üzerinde durulması gereken nokta; geleneksel aile kurumunun erkek egemenli indeki devlet yönetiminden fazlası ile etkilenmesi ve kadının aile içindeki rolünün siyasal alana yansımalarıdır.¹³¹ En çok kullanılan katılma yöntemi olan oy verme konusunda önceleri kadınlar daha az sıklıkta oy kullanırken; günümüzde bu fark ortadan kalkmı tır. Ancak kadın katılımındaki ana sorun, kadınların siyasi partiler, parlamentoya katılımında ortaya çıkmaktadır. Kadınlar erkekler kadar siyasi partilere üye olan kadın ve erkek sayıları arasında büyük fark bulunmakta; kadınlar parlamentoda erkekler kadar temsil edilememektedir.¹³² Kadının aile kurumundaki sorumlulukları yanında, siyasal alanla ilgili yeterli bilgi ve ilgiye sahip olmaması gibi etkenler de siyasete kadın katılımını engellemektedir.

---

¹³⁰ Ayata, Gölgerioğlu, s. 67.

¹³¹ Yaraman, s. 17.

¹³² Ayata, Gölgerioğlu, ss.68-69.

Tablo 1: Dünya Parlamentolarında Kadın Temsili

SIRALAMA	ÜLKELER	SON SEÇİM TOPLAM SANDALYE SAYISI KADIN TEMSİLCİ SAYISI KADIN TEMSİLCİ ORANI			
1	Ruanda	9 /2008	80	45	56.3%
2	Andorra	4 /2011	28	14	50.0%
3	Küba	1 /2008	586	265	45.2%
4	İsveç	9 /2010	349	156	% 44.7
5	Seyşeller	9 /2011	32	14	% 43.8
6	Senegal	7 /2012	150	64	42.7%
7	Finlandiya	4 /2011	200	85	42.5%
8	Güney Afrika 1	4 /2009	400	169	42.3%
9	Nikaragua	11 /2011	92	37	40.2%
10	İzlanda	4 /2009	63	25	39.7%
11	Norveç	9 /2009	169	67	39.6%
12	Mozambik	10 /2009	250	98	39,20%
13	Danimarka	9 /2011	179	70	39.1%
14	Hollanda	9 /2012	150	58	% 38.7
15	Kostarika	2 /2010	57	22	38.6%
16	Doğu Timor	7 /2012	65	25	38.5%
17	Belçika	6 /2010	150	57	% 38.0
18	Arjantin	10 /2011	257	96	37.4%
19	Meksika	7 /2012	500	184	% 36.8
20	İspanya	11 /2011	350	126	36.0%
	.				
	.				
92	Şili	12 /2009	120	17	% 14.2
92	Türkiye	6 /2011	550	78	% 14.2
	.				
	.				

Kaynak: <http://www.ipu.org/wmn-e/arc/classif.htm>, (30 Mayıs 2013)

Tablo 1'de görüldü ü gibi kadın temsil oranının en yüksek oldu u ülke Ruanda'dır. Türkiye ise dünya parlamentolarındaki kadın temsili sıralamasında 107. sıradan 92. sıraya yükselmiştir. Tüm ülkelerdeki nüfusun yarısını oluşturan kadınlar, meclislerde bu sayıları ile orantılı bir şekilde temsil edilememektedir. Bu ülkelerde ortalama kadın temsili %17 civarındadır. 190'dan fazla ülkede hükümetlerin başkanında görev yapan kadın sayısı yedidir.

5.2. Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili

Her ülkenin kendine özgü farklı siyasal sistemleri veya aynı sistemin farklı uygulama biçimleri bulunmaktadır. Bu durumda, parlamentonun siyasal sistem içinde oynadığı rol de ülkeden ülkeye farklılık gösterecektir. Türk siyasal tarihi açısından parlamentonun önemi büyüktür.

Aydınlanma dönüncesini, birinci dalga feminizm ve kadın hakları hareketinin Dünya’daki ülkelerde ve Türkiye’de temelini oluşturmuştur. Türkiye’deki kadın hareketi; gerek toplumun kadına biçtiği roller gerekse de kadının statüsü açısından dünyadaki süreçle genel olarak paralel bir seyir izlemiştir.

Eski Türk Devletleri’nde kadınlar erkeklerle her alanda eşit haklara sahiptiler. Örneğin, Orhun Kitabeleri’nde Hakan’ın karısının, kocası ile beraber Türk toplumunun başına geçtiğinden bahsedilir. O dönemdeki Türk hükümdarları yabancı elçileri kabul edecekleri zaman eşleri de bu kabul esnasında hazır bulunurdu. Hakan’ın eşi Hatun, devlet idaresi ile ilgili işlere katılmış, hatta devleti tek başına yönettiği de olmuştur. Kadınlara “Türkan, Bilge veya Hatun” sıfatları verilmiştir. Eski Türkler de kadınlar aile içinde de erkeklerle eşit haklara sahipti.

Türkler 7. ve 11. yüzyıllar arasındaki 400 yıllık süreçte İslamiyet’i kabul etmişlerdir. Kur’anı Kerim’de kadının siyasal hakları konusunda açık bir hüküm olmamakla birlikte, İslam hukukçularından bir kısmı kadının devlet başkanı olabileceğini, bazıları seçme ve seçilme hakkına sahip olduklarını, bazıları ise seçme hakkına sahip olmakla birlikte seçilme hakkına sahip olmadıklarını ileri sürmüşlerdir. İslami kuralların dar ve muhafazakâr bir çerçevede yorumlanması nedeniyle Osmanlı toplumunda kadın, kamusal yaşamdan ev yaşamına dönüşümüne çekilmiş, hem siyasal yaşamdan hem de siyasi haklarını kullanma yetisinden yoksun kalmıştır.¹³³

İslam Devletlerinde ise örnekler çok olmasa da Türk Kadın Hükümdarlar varlığı göstermiştir. 1236 Delhi Müslüman Türk Devleti’nde tahta çıkan “Raziyye Hatun”, Mısır’da aynı dönemlerde “Fatma Üldür”, Kutluk Devleti dördüncü hükümdarı “Türkan Hatun” ve kızı “Padişah Hatun (1292)”, 1262-1286 yıllarında Salgurlular’ın hükümdarlığını yapan “Ebe (Abi) Hatun”, 1316’da Huritoğulları’nın on dördüncü

¹³³ Konan, ss. 161-162.

hükümdarı “Devlet Hatun”, 1600 yıllarında Kasım Hanlı rında “Fatma Sultan Begüm” gibi örnekler Osmanlılar da taht varissiz kalmadı ı için kar ımıza çıkmaktadır. Ancak Eski Türk Devletleri’nde ve Türk- slam Devletleri’nde kadının devlet yönetiminde yer alması olumlu bir durum olarak algılansa da iktidarın kalıtımsal olarak aktarılması nedeniyle bu durum anlamlı gözükmektedir. Siyasal temsil açısından kadınların durumunu anlamak için yöneticilerin seçimle i ba ına geldikleri me rutiyet, cumhuriyet gibi yönetim sistemleri ya da bu mekanizmaların olu turulması için verilen mücadeleyi ele almamız gerekmektedir.¹³⁴

Tanzimat’a kadar olan dönemde kadınların toplumsal ya malarına sınırlamalar getiren bazı fermanlar çıkarılmış tır. Kadınların, 1610 yılında erkeklerle aynı sandala binmeleri, 1603’te kaymakçı dükkânlarına girmeleri, 1787’de mesire yerlerine gitmeleri ve 1828 yılında ince kuma tan ferace giymeleri yasaklanmış tı. Bunlar, kadınların toplumsal ya amdan nasıl çekildiklerine ve kadınların günümüzdeki statüsünü nasıl elde etti ine dair önemli örneklerdir.¹³⁵

Osmanlı’nın dinsel içerikli ve geleneksel unsurlarla ekillenmi siyasi ve toplumsal yapısı 18. yy.’dan itibaren de i meye ba lamı tır. 1839 Tanzimat Fermanı ile mali, idari, e itsel, dinsel, örfi, geleneksel yapıda yeniliklere gidilmi tir.¹³⁶ Tanzimat döneminde siyasi kurumlarda önemli bir dönü üm ya anmı tır. Din ve devlet i lerinde de i meler ya anmı , yeni düzenin olu turulmasında yasala tırma yöntemine geçilmi , karar alma süreçlerinde yeni kurum ve kurullar ortaya çıkmı tır. Ülke idari olarak vilayetlere bölünmü , ilk kez seçim ve yerel yönetim sistemi devletin gündemine gelmi tir. Vilayetler, livalar ve kazalar idare meclisleri tarafından yönetilmeye ba lanmı tır. Vilayet meclisleri her yıl kendi içinden 3-4 temsilci seçip uray-ı Devlet’e gönderiyorlardı. Bu sistem temsilcilere parlamenter deneyimi kazandırmaya ba ladı. Ancak Tanzimat Fermanı ile ba layan bu süreç bir yandan Osmanlı’nın sömürge haline gelmesine, bir yandan batıyı tanıyan ve batının dü ünçe tarzını ö renen ku a ın olu masına yol açtı. Bu yeni ku ak devlet yönetimine hakim olan üst düzey bürokrasinin

---

¹³⁴ Yaraman, s. 41.

¹³⁵ Konan, s. 162.

¹³⁶ Serpil Çakır, **Osmanlı Kadın Hareketi: 20. Yüzyılın Başında Kadınların Hak Mücadelesi, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, Eşitsizlikler, Mücadeleler ve Kazanımlar**, 2010, s.101.

mutlak güvenini kırmak, iktidarı da kuvvetler ayrılı ı ilkesi ile sınırlandırmak istiyorlardı. Bu nedenle 1. Me rutiyet'in ilan edilmesinde çok etkili oldular.¹³⁷

Tanzimat döneminde çe itli e itim kurumları açılmıştır. 1858'te Müslüman öğrenciler için ilk kız ortaokulu, 1869 Maarif Nizamnamesi'nden sonra açılan kız öğretmen okulları gibi uygulamalara gidilmiştir ve eğitim kadınlardan açısından önemi üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda bu tarihlerde kadınlar için meslek okulları açılmıştır. 1842'de ebelik alanında başlatılan ilk mesleki uygulama daha sonra nakış, dikiş, biçki, halı dokuma, makine örme işleri, tatlıcılık gibi uygulamalı derslerle kadınları hayatına hazır nitelikli elemanlar haline getirmiştir. İlk kız lisesi 1913'te İstanbul'da açılmış, 7 Şubat 1914'te İstanbul Üniversitesi'nde kadınlara açık konferanslar düzenlenmeye başlanmıştır. Yönelimle ilgili olarak bu girişimle 12 Eylül 1914'te edebiyat, matematik ve güzel sanatlar dallarında eğitim veren yüksek öğrenime dönüşümü ve 1921 yılında ise karma eğitim sistemine geçilmiştir. Kadın-erkek eğitimine dair ilk yasa arazi üzerindeki miras işlemlerinde kadına eskiye göre eğitimlik getiren 1856 tarihinde çıkarılan "Arazi Kanunnamesi'dir". 1917'de "Aile Hukuku Kararnamesi" çıkarılmış ve kadına bazı haklar tanınmıştır. Evlilik birliğinin kurulması için başlatılan bu modern uygulama iki yıl yürürlükte kalmıştır.¹³⁸

1. Me rutiyet'in ilan edilmesiyle ilk Osmanlı Parlamentosu kurulmuştur. 1876'da ilk Osmanlı Anayasası (Kanun-i Esasi) ilanı ile Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan isimli iki meclisli Meclis-i Umumi denilen bir yasama organı oluşturuldu. Heyet-i Ayan'ın üyeleri padişah tarafından belirleniyor, Heyet-i Mebusan üyeleri ise daha önce seçilen idare meclislerinin ikinci seçmenlerince belirleniyordu. Kanun-i Esasi ilan edildiğinde ortada bir seçim kanunu olmadığı için ilk Osmanlı Parlamentosu atamayla gelen 25 üyeli bir senato ve 120 kişilik seçilmiş bir meclisten oluşmaktaydı. Kanun-i Esasi'nin yapımında halkı temsil eden bir iradenin etkisi yoktu. Bu anayasal sistemin merkezinde padişah yer alıyordu ve padişah en üst güç kabul edilip, ona sorumsuzluk özelliği tanınmıştı. Toplumun iç dinamiklerine dayanmayan, teslimiyetçi ve padişaha bağımlı bir parlamento görünümü sergileyen ilk Osmanlı Parlamentosu padişah 2. Abdülhamit tarafından kapatılmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta; siyasi organların

---

¹³⁷ Atakan Hatipoğlu, **Parlamentoda Sosyal Kesimlerin Temsil Edilebilirliği ve Parlamenter Kimliği: Türk Parlamento Sistemine Yönelik Bir Alan Araştırması**, Doktora Tezi, İzmir, 2007, ss.119-123.

¹³⁸ Çakır, s. 102.

varlığını zorunlu kılan seçme ve seçilme hakkı kavramı ilk kez 1876 Kanun-i Esasi ile kabul edilmesidir.

2. Abdulhamit'in meclisi kapatmasıyla birlikte, muhalefet grubu yeniden gizlice örgütlenmeye başladı. Jön Türkler adı verilen bu grup üyeleri daha sonra "ittihat ve Terakki Cemiyeti" adını almıştı. Örgüt; padişahın yetkilerinin kısıtlanarak yeni bir parlamentonun kurulması ve imparatorluğun yeniden kurtarılması amacına hizmet ediyordu. Nitekim, 1908'de 2. Mevkiyet ilan edilerek parlamento yeniden açılmıştı. Parlamento oluşturulurken iki dereceli seçim sistemi uygulanmıştı; emlak, temettü, ürün ve hayvan vergisi verenler birinci seçmen sayılmıştı. Ancak 1. Mevkiyet döneminde sultanın doğrudan etkisi altında kalan parlamento, 2. Mevkiyet döneminde ittihatçıların etkisi altında kalmıştı. 2. Mevkiyet Meclisi İstanbul'un iğali nedeniyle 11 Nisan 1920'de sultan tarafından dağıtılmıştı.¹³⁹ 2. Mevkiyet'le birlikte siyasal partiler seçimlere katılabilmişti. Oy hakkı 1877'de yalnız emlak sahibi erkeklere, 1908'de belli bir miktarın üzerinde vergi veren erkeklere tanınırken, 1923'te ekonomik sınırlamalar, 1934'te ise seçme ve seçilme hakkına yönelik cinsiyetçi ayırım ortadan kaldırılmıştı.¹⁴⁰

2. Mevkiyet döneminde kadınlarda erkekler gibi basın aracılığıyla seslerini duyurmaya başladılar ve sayıları 40'a ulaşan dergi ve gazete çıkarmışlardır. Bu yayınlarda, Osmanlı kadınlarının da Batı'daki kadın haklarından benzer taleplerde bulunmaları anlatılıyordu. Kadının toplumdaki yerinden ve öneminden edebiyata, siyasi hak arayışından moda, ekonomik bağımsızlıktan, tek eşliliğe kadar kadınlar aydınlatılmaya ve bilinçlendirilmeye çalışılıyordu. 2. Mevkiyet'in ilanı ile de kadın derneklerinin sayısı artmış ve toplumda bir kadın hareketi başlamıştı. Kadınlar erkeklerle eşit olmak için mücadeleye girmişler, siyasi hayatta aktif olmamakla birlikte, seçme ve seçilme hakkından söz etmeye başlamışlardır.¹⁴¹

2. Mevkiyet'in sona ermesinden 12 gün sonra 115 parlamenterin katılımıyla Ankara'da "Büyük Millet Meclisi" açıldı. Meclis, kuruluşundan dokuz ay sonra yazılı bir anayasa hazırlayarak yürürlüğe koymuştur. "Teşkilat-ı Esasiye" adını taşıyan 1921 Anayasası, ulusun egemenliğini ilkesine dayanıyor ve 24 maddeden oluşuyordu. Bu anayasa, olağanüstü durumunda hazırlanmış, güçler birliğini ilkesi ve Meclis Hükümeti

---

¹³⁹ Hatipoğlu, ss.124-135.

¹⁴⁰ Yaraman, s. 43.

¹⁴¹ Konan, ss.164-166.

sistemini benimsemiştir.¹⁴² Meclisi oluşturan vekillerin ortak amacı vatanın kurtarılmasıydı. Bu nedenle aralarındaki görüş ayrılıklarını geçici bir süreliğine bir kenara bırakmışlardı. Meclis sultanı tanıyordu ancak ondan bağımsız çalışıyordu. Meclis üzerinde siyasi sürekliliğin bir gereği olarak töreler, gelenekler ve şeriatî inançlar hakimdi. Meclisin üyeleri bile imi oldukça heterojen bir yapı sergiliyordu. Bu nedenle meclis içinde kısa sürede gruplaşmalar ortaya çıktı. Olağanüstü durum çerçevesinde oluşturulan bu meclis, bir devrim meclisi ve “kurucu meclis” olması nedeniyle tüm siyasal sistemin merkezinde yer alıyordu. Cumhuriyet’in ilanı bağıta olmak üzere birçok tarihi karar ikinci meclis olan “Türkiye Büyük Millet Meclisi” tarafından alınmıştır. Mustafa Kemal açısından ikinci meclis, yapılacak devrimlerin arkasında kararlılıkla durabilecek bir meclis bile imi olmalıydı. Bu nedenle seçime girecek adayları bizzat kendisi belirlemiştir. 1924 anayasası TBMM’nde kabul edilmiştir, TBMM’nin milletin tek temsilcisi olduğu, egemenlik hakkını millet adına TBMM’nin kullanması, yasama ve yürütme erkinin TBMM’nde toplandığı kabul edilmiştir.¹⁴³ 1924 anayasası, olağanüstü bir dönemde çıkarılmış olan 1921 anayasasının, devletin ihtiyaçlarına cevap verememesi sonucunda hazırlanmıştır. Kısa, sade, şeriatî yapıya sahip, kendi içinde tutarlı 1924 anayasası, 105 maddeden oluşmaktaydı. 1924 anayasası zaman içinde de iktidare ulaşmasına rağmen 1961 Anayasası’nın kabulüne kadar yürürlükte kalmıştır.¹⁴⁴

Kurtuluş Savaşı’nda erkeklerin yanında cephede yer alan kadınlar toplumsal hayatta da var olduklarını göstermişlerdir. Cumhuriyet’in kurulmasıyla Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde sosyal ve siyasal hayatta birçok reform gerçekleştirilmiştir. Türk kadını da siyasal haklarını elde etmek amacıyla 16 Haziran 1923’te “Kadınlar Halk Fırkası”nı kurmuştur. Nezihe Muhittin başkanlığında kurulan fırkanın amacı kadının sosyal, siyasal ve ekonomik haklarını kazanmasını sağlamaktı.¹⁴⁵ Bu fırka Mustafa Kemal ve arkadaşlarının kurmak istedikleri parti ile aynı ismi taşıdığı için kısa bir süre sonra kapatılmış ve Kadınlar Halk Fırkası’nın devamı niteliğindeki “Kadın Birliği” kurulmuştur. Birlik tüzüğü’nün üçüncü maddesinde kadınların siyasetle alakası olmadığına dair bir maddeye yer verilmiştir. 1925 yılında yayımlanmaya başlayan “Türk Kadın Yolu” dergisinin ilk sayısından itibaren kadın hakları tekrar gündeme getirilmiştir. 1926’da

---

¹⁴² Tayyip Duman, Nuri Yavuz ve Necmettin Karakaya, **İnsan Hakları ve Demokrasi (Vatandaşlık Bilgisi)**, Data Yayınları, 1. Basım, 2010, ss.106-107.

¹⁴³ Hatipoğlu, ss.139-146.

¹⁴⁴ Duman, Yavuz ve Karakaya, s. 108.

¹⁴⁵ Konan, 2011, ss.164-166.

kadınların siyasi haklarıyla ilgili sadece stanbul'la sınırlı kalmayan bir kampanya düzenlenmiştir. Birlik tüzüünün de i tirilmesi talebi stanbul Valili i tarafından reddedilmiştir fakat hükümet bu de i ikli in onaylanmasını istemiştir.

1927 Haziran'ın da kadınların siyasal haklar konusu tekrar gündeme gelmiş ve bu hakların kadınlara verilmesinden yana bir tutum sergilenmiştir. Nezihe Muhiddin "Biz seçim haklarını elde etmeye dayalı idealimizden vazgeçmiş de iliz. Zira bundan vazgeçersek derneğimizin hiçbir varoluş nedeni kalmaz" açıklamasıyla siyasal amaçları içinde hareket eden Kadın Birliği'nin belirli zorluklardan dolayı böyle bir karar aldığıını sezdirmiştir. Böylece iktidar ile dernek arasındaki anlaşmazlık açığa çıkmış ve bu tutumları nedeniyle Nezihe Muhiddin ve yönetim kurulu üyeleri yönetimden uzaklaştırılmışlardır. Latife Bekir birlik başkanlığına getirilmiştir. 3 Nisan 1930'a kadar Kadın Birliği'nin herhangi bir faaliyeti görülmemiş ve kadınlar bu tarihte yürürlüğe giren Belediye Kanunu'nda, belediye meclislerine seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. Latife Bekir ve Birlik yönetimi ise, stanbul ve zmir şehir meclisi üyeliklerini kazanmışlardır. Latife Bekir; "Belediyecilik bütünü bir ev idaresidir" açıklamasıyla üstlendikleri bu önemli rolü geleneksel rollerin bir uzantısı şeklinde de erlendirmiştir. Tüm bu gelişmelerin devamı olarak kadınlar 26 Ekim 1933'te Köy Muhtar Heyetleri'ne, 5 Aralık 1934'te ise parlamentoya seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. Bu karar 317 milletvekilinden; 258'inin olumlu, 53'ünün çekimser, 6 vekilin boş oyu ile kabul edilmiştir.¹⁴⁶ Bu noktada Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 11. ve 12. maddeleri; "22 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçmek hakkını haizdir. 30 yaşını bitiren kadın, erkek Türk mebus seçilebilir." şeklinde düzenlenmiştir ve 1935 seçimlerinde 18 kadın milletvekili meclise girmiştir.¹⁴⁷

Seçimlerde olumsuz oy kullanılmaması olması muhalif bir kesimin olmadığını anlamına gelmemelidir. Bu yasal değişiklik kararında; kadının vitrin olması ve kadın muhalefetinin bastırılması, ataerki düzen içinde yeniden tanımlanan kadın kimliğinin zaten baskın olan erkek iktidarı içerisinde bir tehlike oluşturmayacağı düşünceleri bu sonuca ulaştırılmasında etkili olmuştur. Meclise giren kadın milletvekillerinin isimleri incelendiğinde, Nakiye Elgüncü içinde, Osmanlı döneminden beri kadın mücadelesi veren

---

¹⁴⁶ Yaraman, ss.47-50.

¹⁴⁷ Ayşegül Yaraman, **72 Yılın Ardından: Kadını İçermeyen Siyaset**, Toplumsal Tarih Dergisi, Aralık, Sayı: 156, 2006, s.16.

kadınların yer almadığı görülmektedir. Nitekim Kadın Birliği'nin başkanlığını yürütmüş olan, keskin söylemlere sahip Nezihe Muhiddin'de meclise girememiştir. Buradan anlaşılacağı üzere meclise girecek kadın vekiller seçimlerden önce belirlenmemiştir ve üstü örtük bir kota uygulaması söz konusudur. Yine de kadınların bu kadar sayıda mecliste yer alması önemlidir. Ancak geçmişten bu döneme gelene kadar kadınların toplum içinde belirli bir noktaya gelmesi için mücadele veren kadınlarında, bu sonuca varılmasında önemli bir payı bulunmaktadır.¹⁴⁸

Tek Parti Dönemi'nde meclise giren kadın milletvekillerinin genel özelliklerine bakacak olursak; 1935-1939 döneminde meclise 18 kadın parlamenter girmiş ve tüm milletvekillerin %4,5'ini kadınlar oluşturmuştur. Kadın parlamenterlerin %60'ı üniversite, %30'u lise mezunuydu ve bu yüksek düzeyde eğitim görmüş grubun %60'ı öğretmeniydi. Bu dönemdeki kadın vekillerin en önemli özelliği; kadınları temsil eden üyeler içindeki söylemleridir. Genel olarak, kendilerini kadınlardan önce ulusun temsilcisi olarak yansıtsalar da söz aldıkları konular kadınlara özgü sorunlara yöneliktir. Ancak kadın milletvekillerinin konularında dikkat çeken nokta, kazanımları oldukları bu hakkı doğal bir hak olarak değil de kendilerine verilen bir lütufta içinde dile getirmeleridir. Tekeli'ye göre; "O dönemde mecliste yer alan kadın milletvekilleri Türkiye'nin asıl gerçeklerini görememeleri, kadınlara yönelik sorunlara el atabilmek için yeterli tecrübe ve imkânlara sahip olamamalarıdır. Toplum hayatından kopuk, geçmişten gelen birikimle Meclis'e gelen kadın vekiller ancak kadınlara dönük konularla ilgilenerek söz almaya başlamışlardır."¹⁴⁹

Tek parti dönemi, 1945 sonrasında Demokrat Parti'nin kurulması ile sona ermiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin faaliyetlerinde değişiklikler meydana gelmiştir. Meclis her ne kadar iktidar partisinin denetiminde olsa da muhalif bir partinin olması iktidar partisinin kararlarının tartışılabilmesi anlamına geliyordu. Bu şartlar altında kadın milletvekillerinin faaliyetleri de sınırlıydı. Kadın adayların sembolik önemi devam etmekte

---

¹⁴⁸ Yaraman, ss. 50-54.

¹⁴⁹ Şirin Tekeli, **Türkiye'de Feminist İdeolojinin Anlamı ve Sınırları Üzerine**, Yapıt 9, 1985, ss.48-66. Aktaran: Yeşim Arat, **Türkiye'de Kadın Milletvekillerinin Değişen Siyasal Rollerini, 1934-1980**, 75. Yılda Kadınlar ve Erkekler, İstanbul, Tarih Vakfı, 1998, s.256.

birlikte, artık sadece Kemalist reformları de il ba lı oldukları partinin görü lerini temsil eden temsilciler olarak Meclis'e girmeye ba lamı lardır.¹⁵⁰

Çok Partili Dönemde (1946-1960); 1946-1950'de 9 (%1,9), 1950-1954'te 3 (%0,6), 1954-1957'de 4 (%0,7) ve 1957-1960'ta 8 (%1,3) olmak üzere toplam 24 kadın milletvekili Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) seçilmiştir. Kadın milletvekillerinin %60'ı üniversite, %40'ı lise mezunuydu. Ço unluk olan grubun mesle i ö retmenlik olmakla beraber kadın avukatlar da (%13) Meclis'te yer almaya başladılar. Meclis'teki kadın parlamenterler, tek parti döneminde oldu u gibi kadınları ilgilendiren çocuk, e itim, sa lık konuları üzerinde durmu lardır. Ayrıca, çok partili hayattaki kadın milletvekillerinin dı politika gibi daha önce kadınları ilgilendirmemi konularda da partilerinin görü lerini yansıtmak üzere tartı malara katıldıkları görülmü tür.¹⁵¹

1960-1980 dönemde; 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle siyasal hayatta de i iklikler meydana gelmi ve 1961 anayasası ile TBMM'nin iki meclisli yapısında Cumhuriyet Senatosu kurulmu tür. 1961 anayasasında, 1924'ten farklı olarak, klasik haklara, sosyal ve ekonomik haklarda eklenmi , insan haklarının kapsamı geni letilerek bu haklar güvence altına alınmı tır.¹⁵² Seçim sisteminde de de i iklik olmu , ço unluk sisteminden nispi temsil sistemine geçilmiştir. Bu durumda, partilerde bölünmeler ya anmı , küçük partilerin mecliste yer alması mecliste ayrı bir hareketlilik meydana getirmi tür. Sendikacılı ın geli ti i, çıkar gruplarının örgütlendi i, sa ve sol ideolojik görü lerden bahsedildi i bu de i en ortamda politikaya giren kadınlar, Cumhuriyet'in ilk yıllarında sahip olmadıkları bir birikimle parlamentoda yerlerini almı lardır. Toplumsal hayatın ekonomik, siyasal ve farklı alanlarına katılarak tecrübe edinen kadınlar erkekler gibi beceri sahibi olmu lardı. Çok partili siyasal ya amın getirdi i rekabet ortamında parlamentoya girebilme ba arısını gösteren kadın parlamenterlerin siyasal görü leri daha netle mekle birlikte, meclisteki tutumları da erkek temsilcilerden farklılık göstermemektedir. Kadın politikacıların sembolik önemi azalmı , kendilerini kadınların

---

¹⁵⁰ Arat, ss.252-257.

¹⁵¹ Arat, ss.257-262

¹⁵² Duman, Yavuz ve Karakaya, ss.110-111.

temsilcisi olarak görme ya da kadınlara yönelik sorunları yansıtmaya eğilimleri zayıflamıştır.¹⁵³

1961-1965 döneminde 3 (%0,7), 1965-1969 döneminde 8 (%1,7), 1969-1973 döneminde 5 (%1,1), 1973-1977 döneminde 6 (%1,3) ve 1977-1980 döneminde 4 (%0,9) olmak üzere toplam 26 kadın milletvekili parlamentoya girmiştir ve dönemler içinde kadın temsilcilerin sayısında düşüşü yoktur. 26 kadın milletvekilinin; 17'si üniversite (%65), 9'u lise (%35) mezunuydu. Yine bu dönemde kadın avukatların oranı %13'ten %35'e yükselmiştir, öğretmenlerin oranı zaman dilimi içinde %65'ten %54'e ve daha sonra da %35'e düşmüştür. İlk defa bu dönemde ev kadınları (3 milletvekili, %11,5) meclise girmiştir. 1930'lu yıllardaki çekingen kadın milletvekili profilinden farklı olarak kadın temsilciler kendilerine daha fazla güvenmekte olup, sadece kendi görüşlerini bildirmek için değil parti sözcülüğünde söz almışlardır.¹⁵⁴ 1970'li yıllarda, ekonomik çöküntü ve artan terör olayları nedeniyle hükümete 12 Mart Muhtırası verilmiş, tarafsız hükümet denemeleri ve anayasada yapılan değişiklikler, ülkenin içinde bulunduğu toplumsal, siyasal ve ekonomik kargaşaya bir çözüm getirememiştir. Bunun üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri, 12 Eylül 1980'de ülke yönetimine el koymuştur. Genelkurmay başkanının başkanlığında, kara, deniz ve hava kuvvetleri komutanları ile jandarma genel komutanından oluşan Milli Güvenlik Konseyi, TBMM'ni ve hükümetini feshetmiş, siyasal parti faaliyetlerini yasaklamış, yeni bir hükümet ve yasama organı kuruluncaya kadar yasama ve yürütme yetkilerini üstlenmiştir. Bir yıl kadar süren bu dönem sonunda 1982 Anayasası hazırlanmış ve yeni bir döneme geçilmiştir. 1961 anayasası gibi olağanüstü bir dönemin ürünü olan 1982 anayasası, 1980 öncesinde karışıklık ve sorunların etkisi altında hazırlanmıştır. 1961 anayasasına göre daha ayrıntılı ve uzunca hazırlanan 1982 anayasasında, güçlü devlet ve otoriter idare kavramlarına daha fazla yer verilmiştir.¹⁵⁵ İnsan hakları kavramı, 1982 Anayasası'nın çeşitli maddelerinde, 1961 Anayasası'ndan daha geniş ve ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ancak 1982 anayasasında temel hak ve özgürlükler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da içermektedir.

---

¹⁵³ Arat, ss.263-266.

¹⁵⁴ Arat, ss.263-266.

¹⁵⁵ Duman, Yavuz ve Karakaya, ss.111-113.

2004 yılına kadar 1982 anayasası 6 tane de i iklik ve kadın haklarına dair düzenlemeleri içermektedir. Kadının aile içindeki e itli i, cinsiyetine uygun i lerde çalı tırılması ve ücretlendirilmesi gibi konularda de i ikliklere gidilmi tir. 2002'de yürürlü e giren Medeni Kanun'da velayet, aile konutu, mal rejimi gibi konularda e lerin e it haklara ve yükümlülüklerine dayalı yeni düzenlemeler getirilmi tir. Ayrıca CEDAW (Kadına Kar ı Her Türü Ayrımcılı ın Önlenmesi) sözleşmesi dahil olmak üzere temel hak ve özgürlükler hedef alınarak uluslararası belgelerin kanunların üstüne çıkarılması hükme ba lanmı tir. Söz konusu bu de i iklikler, Avrupa Birli i Müktesebatına Uyum amacıyla yapılmı tir.¹⁵⁶

Tablo 2'de seçme ve seçilme hakkının verildi i tarihten günümüze parlamentoda yer alan kadın meclis üyelerinin oranları verilmi tir:

Tablo 2: TBMM'de Kadın Temsili (1935-2011)

Seçim Yılları	Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı Kadın Milletvekili Oranı	
1935	395	18	4,6
1943	435	16	3,7
1950	487	3	0,6
1957	610	8	1,3
1965	450	8	1,8
1973	450	6	1,3
1991	450	8	1,8
1999	550	22	4,2
2002	550	24	4,4
2007	550	50	9,1
2011	550	79	14,3

Kaynak: www.ka-der.org.tr/tr/down/2012_KADIN_ISTATISTIKLERI.pdf
(2 Haziran 2013)

Kadın milletvekillerinin sayısı düzensiz bir seyir izlemi tir. Ancak 2011 genel seçimlerinde cumhuriyet tarihindeki en yüksek orana ula mı tir. Türkiye'de kadın-erkek e itsizli inin en belirgin alanlarından biri olan siyasette, kadınlar özellikle son yıllarda daha fazla temsil edilmeyi talep etmektedirler. 2011 seçimlerinde %14,3'lük bir temsil oranına ula ıldı ve dünya parlamentolarının kadın temsili sıralamasında 107. sıradan

¹⁵⁶ Ali Kuyaksil, **Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Gelişimi**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt/6, Sayı:11, 2009, ss.345-348.

92. sıraya yükselmiştir. Türk siyasetinde adaylık sürecinde parti liderleri ve merkez karar organları etkilidirler. Lider ve liderin aldığı kararlar büyük önem taşımakta ve parti içindeki seçkinlerin uyguladıkları atamalar kadınların yükselişine engel olmaktadır. Bu sorunlar sadece kadınların değil erkeklerin de siyasi alanda rekabetini engellemektedir. Parti tabanlarının zayıf olması, merkezdeki kurumların baskın rolü nedeniyle erkekler de atama yoluyla partilerde varlık gösterebilmektedir. Kadınlar ise bu süreçte çifte –siyasal yapı ve cinsiyet- engelle karşılamaktadır. Kadınlar toplumsal cinsiyet kotaları ile en azından bu engellerin birini aşacak konuma gelebileceklerdir. Kotaların uygulanabilmesi sadece partilerin tutumuna değil, kadın dayanışmasına ve kadın kimliğine duyarlı, partilerini daha fazla kadın aday göstermeye zorlayacak kadın seçmenlerin varlığına bağlıdır. UNDP (United Nations Development Programme)'nin 2006 yılında yaptığı "Türkiye'de Siyaset ve Kadın Kamuoyu Araştırma Raporu"nda kadınların siyasette yetersiz katılımını açıklayan nedenler; kadınlara şans verilememesi (%31,7), kadınların ailevi sorumlulukları (%20,6), özgüven eksikliği (%17), eğitim eksikliği (%15) ve hırs eksikliği (%13) şeklinde sıralanmıştır. Kadınlara şans verilmediğini ifade edenler arasında kadınlar çoğunlukta iken, erkekler eşitsiz katılımı daha kişisel ve kültürel nedenlerle açıklamıştır.¹⁵⁷ Bu sonuçlar gösteriyor ki; kadınların siyasete katılımlarının yetersiz olmasının nedeni sistemden kaynaklanan engellerdir. Kadınların ise bu konudaki duyarlılıkları ve bilinç düzeyleri artmıştır.

Toplumsal fırsatların farklı kesimler arasında dağıtılması, parlamento, hükümet ve politikayı belirleyen kamu kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle cinsler arası eşitlik sağlanmasında, yetki ve karar organlarının atamaları adımlar çok önemlidir.

Kadınların kendi cinsleri adına konuşması, siyaset sahnesinde gerçek bir temsile ulaşması için Birleşmiş Milletler'in uluslararası hedefleri arasına girmesi ve %30'luk "asgari temsil eşiği" belirlenmiştir.¹⁵⁸

Temel amaç; kadınları ayrıcalıklı kılmak olmayıp, onların önündeki engellerin ve dezavantajların ortadan kaldırılmasıdır. Son yıllarda bu uygulamalardan en çok tartışılanı "kota" dır. Kota sadece kadın hakları açısından değil cinsiyet dengesinin

---

¹⁵⁷ Ayata ve Gölgeioğlu, ss.147-148.

¹⁵⁸ Ayten Alkan, **Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?** Birikim, Sayı:179, 2004, ss.1-6.

sa lanması açısından da büyük önem ta imaktadır. Toplum içinde erkeklerin ayrıcalıklı konumları ve kadınları siyasetten dı lama e ilimleri, pozitif ayrımcılık ve kota uygulamalarını zorunlu kılmaktadır. Buradaki pozitif ayrımcılıktan kastedilen, kritik e ik olarak belirlenen %30 veya %40 kadın temsilci oranının hayata geçirilmesidir. Kotalar karar organlarındaki cinsiyet dengesizli ini gidermenin bir aracı olarak ortaya çıkmasına ra men, uygulamada siyasal aktörlerin deste inden yoksun kalmakta ya da ataerkilli in güçlü oldu u toplumlarda muhalefetle kar ıla maktadır.¹⁵⁹

Toplumsal cinsiyet kotalarının uygulanması iste inin arka planında nitelikli kadınların kültürel, ekonomik, kurumsal ve siyasi nedenlerle öne çıkamadıkları gerçe i yatmaktadır. Dünya ülkeleri arasında kota uygulamaları farklıla makla birlikte özellikle 1990'lı yıllardan sonra kota konusu ciddi bir önem kazanmı birçok ülkede uygulanmı tır. Kota uygulamaları sayesinde dünyada on yıl önce %11,3 olan kadın temsil oranı, bugün %17,4'e yükselmiştir. Bu sonuca ula ılmasında, aktif olan kadın hareketi, siyasi elitlerin tutumu ve uluslararası hukukunun öneminin artmasının etkili oldu u söylenebilir. Özellikle skandinav Ülkeleri kota uygulamalarında ba rol oynamı lardır. Kota uygulayan ülkelerin %55'i demokratik, %47'si yarı-demokratik ve %38'i demokratik olmayan ülkelerdir. Uluslararası politik sistemde yer almak isteyen ve modernle me sürecine yeni girmi ülkeler de seçilmi ki ilerin kompozisyonuna daha fazla önem vermeye ba lamı lardır.

Dünyada uygulanan kota türleri; anayasal kotalar, seçim yasalarında yer alan kotalar ve parti kotalarıdır. Bu kota türlerinden en yaygın olarak kullanılanı "parti kotaları" dır. Partiler tarafından gönüllü olarak uygulanan kotalar, kadın temsili açısından belirli bir a ama kaydetmi skandinav ülkeleri gibi ülkelerde uygulanmaktadır. Partilerin tercihine bırakılan parti kotaları, uygulamayı yaygınla tırsa da sistematik kazanmasını engelleyebilmektedir. Bazı ülkelerde kadın temsilinin dengeli bir ekilde gerçekleşememesi sonucunda gönüllülük esasına dayanan kotalar yerine, seçim yasalarında ya da anayasal düzeyde düzenlenen kota uygulamaları ortaya çıkmı ve uygulanmaya ba lanmı tır. 106 ülkeden; 14'ü anayasal kota, 31'i seçim yasalarında kota ve 61'ide parti kotası kullanmaktadır. Demokratikle menin bir parçası olarak

---

¹⁵⁹ Çağlar, ss.72-73.

uygulanan bu kotalar, Ruanda başta olmak üzere birçok ülkede kadın temsil oranının üst sıralara yükselmesine neden olmuştur.

Pozitif ayrımcılığa dair önlemler, uluslararası hukuk alanında da temsilde eşitlik sorununu çözmek için araç olarak kullanılmaktadır. Uluslararası insan hakları hukukunda siyasal hayata katılım hakkı ilk kez 1948 yılında "İnsan Hakları Evrensel Beyanname"nde yer almıştır. Buna göre; devlet yönetimi halkın iradesine dayanmalıdır. Her birey devlet karışısında eşit ve devredilemez haklara sahiptir. Herkes ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit şekilde yararlanabilmeli ve devletin yönetim sistemi demokratik katılımı içeren bir sistemden oluşmalıdır. Bu beyannameden sonra 1952 yılında "Kadının Siyasal Haklarına Dair Sözleşme" imzalanmıştır. Ancak bu sözleşme, siyasal hayata katılımında kadın-erkek eşitsizliğini gidermekten çok, adeta mevcut eşitsiz durumu onaylanarak eşit şekilde hazırlanmıştır. "Birleşmiş Milletler Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi"nde cinsiyet ya da başka bir ayırım yapılmaksızın, siyasal katılım hakkının sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. BM'nin bu temel nitelikli belgelerinde, "İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi"nde de siyasal hayata katılıma dair düzenlemenin yer aldığı görülmektedir. Bu uluslararası standartlardan son olarak, BM'nin yayınladığı kadının insan hakları alanındaki en önemli belge olma özelliğini taşıyan "Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)"dir. 1979 yılında imzalanan CEDAW; ABD, Fransa, Somali, Sudan, Nauru, Palau ve Tonga dışında, tüm dünya ülkeleri (183 ülke) tarafından kabul görmüştür.¹⁶⁰ Türkiye ise bu sözleşmeyi 20 Aralık 1985'te onaylamıştır. En yaygın biçimde onaylanan uluslararası yasalardan biri olma niteliğini taşıyan CEDAW; siyaset, sosyal yaşam, ekonomik ilişkiler, aile ve evlilik gibi önemli alan ve kurumlara ilişkin eşitlikçi düzenlemeleri net bir şekilde barındırması nedeniyle diğer insan hakları sözleşmelerine kıyasla daha güçlü bir belgedir. Ayrıca, 1995 yılında düzenlenen 4. Dünya Kadın Kongresi'nin ürünü olan "Pekin Eylem Platformu" uluslararası kadın hareketinin çok önemsedikleri bir belgedir. Dünyanın birçok yerindeki kadın örgütleri ve kadın hakları savunucuları CEDAW'ın varlığından Pekin Konferansı'nda haberdar olmuştur. Ancak CEDAW, Pekin Eylem Platformu'nun temel taşıdır. CEDAW'daki kadın-erkek eşitlik ilkesine ek olarak Pekin Eylem Platformu'nda

---

¹⁶⁰ Usal, ss.163-165.

“hakkaniyet” kavramına da yer verilmiştir.¹⁶¹ 2000 yılında New York’ta yapılan BM Genel Kurul Özel Oturumu ile 2005 tarihli Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun 49’uncu Özel Oturumunda (Pekin +10) kadın-erkek eşitliği konusunda Pekin Konferansında alınan kararların uygulanması değerlendirilmiştir. Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedeflerinden üçüncüsünde ise, 2015 yılına kadar her türlü cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Ayrıca “Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konseyi” (CEMR) Genel Kurulunun 12 Mayıs 2006’da benimsediği Yerel Yarımda Kadın Erkek Eşitliği artına göre; kadın erkek eşitliği temel bir haktır; bu hak yerel ve bölgesel yönetimler tarafından bütün sorumluluk alanlarında hayata geçirilmelidir.¹⁶²

5.3. Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili

Demokrasinin temel kurumlarından biri olarak kabul edilen yerel yönetimlerde, demokrasi düncesindeki gibi kendi kendini yönetme ilkesi önemlidir. Kendi kendini yönetme durumu halkın yönetim mekanizmalarına katılımını ve temsilini içerir. Temsilin ne olduğu, temsilcilerin kim, neyi, ne kadar temsil ettiği, temsilcinin hangi seçim sistemleriyle seçileceği gibi konular geçmişten günümüze kadar tartışılmıştır. Demokratik yönetim sistemlerinde temsil, halk ile halk tarafından seçilen temsilcilerin oransal denkliliğinin olmasını ifade eder. Yönetim mekanizmasının me rulu u açısından bu durum büyük bir önem taşımaktadır.

Demokratiklemenin ve kentlemin önem kazandığı günümüzde kentler siyasetin odak noktası haline gelmiştir. Kentteki gelişmişlik seviyesi yerel siyaseti/yönetimleri önemli ölçüde etkilemektedir. Bu durumda, yerel karar alma süreçleri ve yerel siyasetin önemi artmıştır. Yerel siyaset; kentte faaliyet gösteren siyasal aktörlerin kentin sorunlarını konu edindikleri ve çözüm ürettikleri, yerel halkın refahını ve mutluluğunu arttırmak için alternatifler oluşturdukları, yerel iktidar mücadelesi ve yerel toplumu idare etme yöntemi” olarak tanımlanmaktadır. Yerel

---

¹⁶¹ Feride Acar, **Kadınların İnsan Haklarında Ulusalüstü Standartlar ve Denetim: CEDAW Örneği Bağlamında Bazı Gözlemler**, Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar, Koç Üniversitesi Yayınları, 2010, ss. 197-201.

¹⁶² Ayten Alkan, **Kadın Dostu Yerleşimlere Doğru Yerel Planlama ve Hizmet Sunum Modeli**, Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, Ankara, 2009, s.11.

siyasette seçimle i ba ina gelen karar organlarının halkı daha iyi temsil edece i varsayılmakta bu nedenle yerel yönetimlerin rolü artmaktadır.¹⁶³

5.3.1. Dünyada Yerel Yönetimlerde Kadınların Siyasal Temsili

Yerel yönetimlerin hizmet alanlarının yöneldi i sorunların, birço u kadın ve aile hayatını ilgilendirir. Bu sorunların ve ihtiyaçların çözümlenmesinde kadınların yer alması gerekirken, günümüzde kadının yerel yönetimlerdeki temsil oranı sınırlıdır.

Nitekim farklılık içeren grup olarak kabul edilen kadınların, ulusal düzeyde oldu u gibi yerel yönetim mekanizmalarına seçilebilmesinin önünde de siyasi açıdan birçok engel bulunmaktadır. Yerel düzeydeki seçme süreci, ulusaldaki kadar karma ık olmasa da, seçilme süreci oldukça karma ıktır. Özellikle, geli en kentlerde var olan siyasal yapı içinde ba ımsız aday olup seçilebilmek neredeyse imkânsızdır. Adaylar, siyasal partilerin merkezdeki üst organları tarafından belirlenmektedir. Bu durum, demokratik olmaktan uzaktır. Güçlü kamusal ili ki ba larına, para, zaman, e itim, deneyim gibi siyasi kaynaklara sahip adayların, aday gösterilip seçilebilme olasılı ı daha yüksektir. İk ba ta bu siyasal kaynakların ço undan yoksun olan kadınların, yerelde de dezavantajlı ve güçsüz oldu u açıkça ortadadır.¹⁶⁴ Kadının siyasal ya ama katılımını ve temsili arttırmak için faaliyet gösteren siyasi parti kadın kolları ise, parti içinde etkin birimler de ildir. Kadınların siyasal partilerde güçlü bir ekilde örgütlenememeleri, siyasi rollerinin seçmenlikle sınırlı kalmasına ve parti içi üst yönetim organlarında, ulusal ve yerel yönetimlerde dü ük bir seviyede temsil edilmesine neden olmaktadır.¹⁶⁵ Öte yandan, i çi sendikalarının ve kadın gruplarının di er örgütler ve olu umlarla yeterli i birli i içinde olmaması, özellikle, genç kadınların siyaset yapma ve liderlik vasıflarını kazanmasına yönelik geli tirilmi e itim programlarının uygulanmaması ve seçim sistemlerinin kadınlar açısından dezavantajlı durumlar ortaya çıkarması bu engeller içinde sayılabilir.¹⁶⁶ Merkezi ve yerel yönetime etkin kadın katılımı oranındaki sınırlılık, kadının siyasal alanda yeterince temsil edilmedi inin de kanıtıdır. Daha önce de belirtildi i gibi, yerel yönetimler, temel dayana ını katılımdan almakta ve halkın gerçek

---

¹⁶³ Abdullah Çelik ve A. Vahap Uluç, **Yerel Siyasette Temsil Üzerine Bir Çalışma: Şanlıurfa Örneği**, İ.Ü. Siyasi Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:41, Ekim, 2009, ss.215-219.

¹⁶⁴ Ayten Alkan, **Şehremaneti Erkeklerle Emanet**, Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar, Sayı:2, 2007, ss.1-2.

¹⁶⁵ KSGM, s. 8.

¹⁶⁶ Alkan, 2007, s. 162.

anlamda yönetime katıldı ı birimler olma özelli ini ta imaktadırlar. Dünyadaki ulusal parlamentolarda ile yerel meclislerde görev yapan kadın temsilcilerin oranı kar ıla tırıldı nda, kadınların yerel siyasette daha etkin rol oynadıklarını göstermektedir. Bunun nedeni, yerel hizmetlerin merkezinde kadınların bulunmasıdır.¹⁶⁷ Bir ba ka deyi le, yerel düzeyde uygun nitelik ve maliyette verilmeyen hizmetlerin yarattı ı olumsuzluklardan öncelikle kadınlar etkilenmektedir. Örne in, kamu kurulu ları tarafından çocuk bakım hizmetinin yaygın olmadığı veya sunulmadı ı yerle im yerlerinde bu sorumluluk kadınlar tarafından ve kadınlar arası dayanı mayla giderilmektedir.

Bazı bilimsel çalı malarda yerel düzeyde kadınların temsilinin daha üstün nitelikler ta ıdı ı varsayılmaktadır. Bunlardan birincisi; “makamın iktidarının daha az oldu u yerlerde sayılar yükselir” tezidir. Örne in, Fransa’daki son seçimlerde %47’lik bir orana ula mı olmakla birlikte, kadın belediye ba kanlarının sayısı oldukça azdır. Ayrıca, akçalı gücün belediyelere oranla daha yüksek oldu u, Senatoya ula mak için basamak olarak görülen il düzeyinde temsil kadınlara kapalı kalmı tır. Ulusal-yerel düzey arasındaki “temsil hiyerar isi”, yerel yönetimlerin kendi içinde de vardır. Kadınlar hem ulusal hem yerel yöneticiler hiyerar isinde altlarda yer almaktadır. İkinci yakla ıma göre, yerel düzeye merkezi iktidardan daha çok hizmet veren ekindeki bakı açısı, kadınların geleneksel rolleriyle daha çok ba da maktadır. Örne in, yüzyılın ilk yarısındaki Fransa’da belediye yönetiminde görev yapmak isteyen kadınlar “evi temizledikleri gibi kenti de temizleyebilecekleri” dü üncesi ile hareket ediyorlardı. Bu örnek, geleneksel cinsiyet rolleri ve yönetime etkin katılım arasındaki yakla ımı da do rulamaktadır.

Kentte yaayan kadınlar, yerel yönetimler ile ba lantısını bireysel ya da do rudan bir ekinde de il genellikle örgütlü kadın hareketi içinde kurmaktadır. Yerel yönetimlerin ise kadın örgütleriyle kurdukları ili kilerin artması, birlikte çalı ma, proje geli tirme ve yürütmesinde 1990 yılı sonrasında bir artı olmu tur. Çünkü demokratik yerel yönetim anlayı ı, yerel yönetimin kendi gücünü ve iktidarını, içindeki di er grup ve toplumsal hareketlerle payla mayı ve birlikte kullanmayı öngörür. Kentsel demokrasinin sa lanması için kentte yer alan farklı aktörler arasında yeni i birli i mekanizmalarının

---

¹⁶⁷Nedret Çağlar, **Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları**, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Sayı:4, 2011, ss.56-68.

kurulması gerekmektedir. Bu i birli inin önemi 1990'ların ba ndan itibaren sürekli vurgulanmı ve 1992'de Rio de Janeiro'da "Birle mi Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı" düzenlenmi tir. Konferans sonucunda be önemli belgeden biri olan "Gündem 21" de; sivil toplum kurulu larının katılımcı demokrasinin biçimlendirilmesi ve uygulanmasındaki önemine de inilmi tir. Ayrıca yerel yönetimlerin, "Yerel Gündem 21" olu turarak karar alma uygulama süreçlerine kadınların ve gençlerin etkin katılımını sa layacakları programlar geli tirmesi ve uygulaması ileri sürülmü tür.

Bu ortaklık anlayı ı, 1994'te Kahire'de düzenlenen "Birle mi Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansı" ve 1995'te düzenlenen "Kopenhag Sosyal Geli me Konferansı" nın Eylem Planları'nda da vurgulanmı tir. 1995'te Pekin'de toplanan "Birle mi Milletler Dördüncü Dünya Konferansı" sonucunda çıkan "Pekin Deklerasyonu ve Eylem Planı"nda da sivil toplum kurulu ları ve kadın örgütlerinin önemi üzerinde durulmu tur. Bu eylem planında kadının güçlendirilmesine yönelik alanlar saptanmı tir. Yerel yönetimler ve sivil toplum kurulu larının önemini vurgulandı ı son belge ise, 1996'da stanbul'da toplanan "Habitat-2 Birle mi Milletler nsan Yerle imleri Konferansı" sonucunda ortaya çıkmı tir. Habitat-2 sırasında ve sonrasında yerel yönetimlerin kadınlarla yapacakları i birliklerinin daha kısa zamanda sonuç getirece i görü ü yaygınlık kazanmı tir.¹⁶⁸ Türkiye'de, Antalya'daki Kadın Meclisi giri imiyle Bursa'daki Kadın nisyatifi bu süreçler sonucunda ortaya çıkmı , Yerel Gündem-21 çerçevesinde olu turulan Kent Kurultay'larından koparak kendi kimliklerini kazanmı lardır. Ancak Rio Zirvesi ve Habitat 2'den bu yana geçen süre içinde Yerel Gündem-21'lerin uygulamaları kalıcı anlamda kurumsalla amamı tir.¹⁶⁹ Ancak u durumun altını çizmek gerekirse; kadınlar Yerel Gündem 21 programının uygulama örneklerinde, ya adıkları çevrede etkin ve etkili bir ekilde söz sahibi olabileceklerini, o çevrenin geli tirilmesine katkı sa layabileceklerini kanıtlamı lardır.

---

¹⁶⁸ Yıldız Ecevit, **Yerel Yönetimler ve Kadın Örgütleri İlişisine Eleştirel Bir Yaklaşım**, Yerli Bir Feminizme Doğru, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2001, ss.228-234.

¹⁶⁹ Ayten Alkan, **Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı**, Ankara Araştırması, Dipnot Yayınları, Ankara, 2005, ss.83-84.

Tablo 3: Bazı Ülkelerde Belediyelerde Kadın Temsilci Oranları (2010-2011)

Ülkeler	Kadın Belediye Meclis Üyesi (%)	Kadın Belediye Başkanı (%)
Almanya	24	8
Avusturya	-	4
Belçika	34	10
Bulgaristan	26	7
Çek Cumhuriyeti	25	16
Danimarka	26	7
Estonya	30	14
Finlandiya	36	14
Fransa	35	14
Hollanda	26	20
İngiltere	29	14
İrlanda	18	11
İspanya	31	15
İsveç	45	29
İtalya	17	10
Kıbrıs	20	6
Letonya	35	20
Litvanya	22	8
Lüksemburg	24	11
Macaristan	-	16
Malta	20	9
Polonya	21	8
Portekiz	-	7
Romanya	11	4
Slovakya	21	21
Slovenya	22	4
Türkiye	4,2	0,8
Yunanistan	-	3

Kaynak: http://www.ccre.org/docs/nuancier_2009_en.pdf
(11 Haziran 2013)

Tablo 3'te Avrupa Konseyi'ne üye Avrupa Devletleri'nin yerel yönetimlerinde görev alan kadınların oranı verilmiştir. Görüldüğü üzere yerel yönetimlerde en fazla kadın temsil oranı İsveç'e aittir. İsveç'i, Belçika, Finlandiya, Fransa, Letonya, İspanya izlemektedir. Türkiye ise belediye meclisi üyeleri sıralamasında Avusturya, Macaristan, Portekiz'in altında ve Yunanistan'ın üzerinde son sırada yer almaktadır.

Dünyadaki yerel yönetim uygulamalarında, kadın hakları ve cinsiyet eşitliği ile ilgili gösterilmemesi nedeniyle, kadın komiteleri (Woman Committee) gibi yapılar oluşturulmuştur. Bu komiteler, yerel yönetimin içindeki planlama süreçlerinde,

kadınların ihtiyaçlarını ve anlamaya ve çözmeye dair yaklaşımları olumlu bir biçimde yönlendirmeye çalışmıştır. 1980'lerin ikinci yarısından sonra kadın hareketinin talepleri ve bu yöndeki tartışmaları, kent planlaması ve yönetiminde kadınların temsil edileceği birimlerin oluşturulmasını sağlamıştır. Örneğin, İngiltere'de 1990'larda yerel yönetim planlama bölümlerinin %23'ünün de kadınların taleplerini duyurabilecekleri kadın girişimci birimleri kurulmuştur.¹⁷⁰

5.3.2. Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Kadınların Siyasal Temsili

Türkiye'de köklü bir yerel yönetim geleneğine bulunmadığı gibi yerel yönetimler tarihsel bir evrimden çok, siyasal iktidarların yukarıdan aşağıya doğru yaptıkları düzenlemelerle oluşturulmuşlardır. Bu düzenlemeler, yerel siyasal bilinci geliştirmekten çok, Osmanlı devlet otoritesini örgütsel düzenlemelerle güçlendirmek, devlet denetiminin kesin üstünlüğünü sağlamayı sürdürmek amacıyla yapılmıştır.¹⁷¹

Kadının hakları konusunda en büyük adımlar Cumhuriyet Döneminde atılmış olsa da, bunun öncesinde kadınlar ciddi mücadeleler vermiştir. Cumhuriyet döneminde seçme seçilme hakkını elde eden Türk kadınının, Osmanlı dönemindeki bu siyasi mekanizmalarda varlığı söz konusu değildir. Kadınlar ilk kez 1930 yılında belediye meclis üyesi olmuş¹⁷², 1933'te Köy ve Muhtar Heyetleri'ne¹⁷³ seçme ve seçilme hakkını elde ederek yerel yönetimlerde varlık göstermeye başlamışlar ve 1935'te ise parlamento da seçme ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır. Dünya'da seçimle göreve gelen kadınların çoğunun sivil ve siyasal örgütlerde görev alarak ve buralarda tecrübe kazandıktan sonra siyasi partiler içinde başarılı oldukları görülmektedir. Türkiye'de ise 1930 yılında yerel yönetimlere katılma hakkını alan kadınlardan bazıları 5. Dönem milletvekili olarak Meclis'te görev almıştır. Meclise giren 18 kadın milletvekilinden

¹⁷⁰ Belkis Kümbetoğlu, **Kentsel Alan ve Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet**, Yerli Bir Feminizme Doğru, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2001, ss. 264-273.

¹⁷¹ Mustafa Ökmen, **Türkiye'de Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri ve Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması**, Türkiye'de Yerel Yönetimler, Nobel Yayın, İstanbul, 2008, s.50.

¹⁷² Türkiye'nin ilk kadın belediye başkanı, 1950 yılında Mersin'de seçilen Müfide İlhan olarak bilinmektedir. Ancak Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk kadın belediye başkanı, Artvin, Yusufeli ilçesinin, Kılıçkaya belediyesine seçilen Sadiye Hanım'dır. Sadiye Hanım bu görevi iki yıl (1930-1932) sürdürmüştür.

(<http://www.artvinderneki.com/artvinsayfalari/ilkkadınbelediyeaskani.htm>) (12 Haziran 2013)

¹⁷³ Türkiye'nin ilk kadın muhtarı, 1932 yılında Mustafa Kemal tarafından, Yalova'nın Gacık köyünde 22 yaşında göreve getirilen Meliha Manço'dur. (<http://farkyalovada.com/KoseYazilari/YaziDetay.aspx?YaziID=525#>) (12 Haziran 2013) Seçilmiş ilk kadın muhtarımız ise, 1933'te Aydın Çine ilçesi'nin Karpuzlu Bucağı'ndan 32 yaşındaki Gül Esin'dir. (<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=3563>) (12 Haziran 2013)

4'ünün yerel yönetimlere seçildikleri ve bazı kadın milletvekillerimizin birçok sivil toplum örgütünde çalı tıkları görülmektedir.¹⁷⁴ Türkiye'de kadınlara yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı 1930 yılında verilmesine kar ın, kadın temsili sınırlı kalmı tır. Tek Parti yönetimi süresince bir tür "örtük kota" yöntemi uygulanmı tır. Bunun sonucunda, 1946'ya kadar kadınlar yerel yönetim meclislerinde belli bir oranda temsil edilmi tir. Örne in, 1935 yılında Konya il genel meclisinde 6 tane kadın üye bulunmaktaydı. Çok Partili döneme geçilmesiyle birlikte bu "örtük kota" uygulamasının bırakılması sonucunda kadın temsilcilerin sayısı azalmı tır. Örne in; 1950 yerel seçimlerinden sonra stanbul'daki il ve belediye meclislerindeki toplam 80 üyenin sadece 2 tanesi kadındı. Aynı dönemde, zmir ve Kayseri belediye meclislerinde ise hiç kadın üye bulunmuyordu. Buna kar ılıklı, büyük kentlerdeki belediye meclislerinde görev alan kadınların yerel düzeydeki temsilinin, ulusal temsile oranla daha ba arılı oldu u ileri sürülmü tür. Örne in, stanbul belediye meclisinde kadınların oranı 1969-1973 döneminde %9.8, 1973-1977 döneminde %7.7 olmu tur. 1984 yerel seçimlerinde tüm Türkiye'de belediye meclis üyelerinin sadece %0.6'sı kadındı. Bu dönemdeki kadın temsilcilerin %10.8'i Ankara, %5.5'i stanbul'da bulunurken, zmir'de hiç kadın temsilci yer almamı tır.¹⁷⁵

Türkiye'de kadın hakları için giri ilen hareketlerin 1930'ların ortalarından 1980'lere kadar duraksadı ı ileri sürülmektedir. 1960'lı yıllarda Batı'da kinci Dalga Feminizm hareketi ortaya çıkmı , Türkiye'deki feminist harekette bu akımdan etkilenmi tir. Bunun yanında, ya anan geli melerle e itim düzeyleri yükselen ve toplumda statüsü güçlenen kadınlar, feminist hareketin liderli ini yapacak duruma gelmi tir. 1980 sonrasındaki askeri rejim, çatı an sa ve sol kesimi sindirmi tir ve bunun sonucunda siyasi alanda bir bo luk do mu tur. Türkiye, 1987 yılında yaptı ı Avrupa Birli i tam üyelik ba vurusuyla iç mevzuatında de i iklikler yapmı tır. Bunların ba ında insan hakları ve daha özelinde kadın hakları konuları gelmi tir.¹⁷⁶ Özellikle, Avrupa Birli i uyum sürecinin de etkisiyle, kadın-erkek e itli inin sa lanması, kadınların

¹⁷⁴ Semra Gökçimen, **Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi**, Yasama Dergisi, Sayı: 10, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık, 2008, s.27.

"Hatı Çırpan milletvekili seçilmeden önce, Kazan Köyü muhtarı olmuştur. Mebrure Gönenç Adana ve Mersin Belediye Meclis üyelikleri, Nakiye Elgün İstanbul Meclisi Umumi Üyeliği ve Encümen Üyeliği, Ferruh Güpgüp Kayseri Belediye Meclisi üyeliği yapmıştır. Encümen Üyeliğine seçilen tek isim, Nakiye Elgün'dür."

¹⁷⁵ Çitçi, ss.105-106

¹⁷⁶ Huriye Yıldırım, **Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasi Temsil Yetersizliği**, Akademik Perspektif-Online Sosyal Bilimler Dergisi, <http://akademikperspektif.com/2013/03/08/kadinin-siyasi-temsil-yetersizligi/>, 2013 (21 Haziran 2013)

i gücüne, sosyal ve siyasi hayata katılım oranlarını erkeklerle aynı seviyeye çekmek için düzenlemeler yapılmı , Türkiye’de bu belgelere imza atmı tır.¹⁷⁷ 1980 sonrası dönemde, kentsel mal ve hizmet üretiminin metala ması yerel yönetimlerde hizmet alanını rantın payla ıldı ı bir süreç olarak geli tirmi tir. Eskiden, kadınların siyasetteki simgeselli i, yerel örgütlerdeki toplumsal hareketlili in kısıtlı olması ve var olan kadın örgütlenmelerinin yerel alanı ilgi dı ı bırakmı olmasının etkisizli inden kaynaklanmaktaydı. Yeni durumda, kadınların, haksız kazanç elde edebilecekleri bireysel mülk sahipli i ya da rantın üretildi i ve payla ıldı ı meslek gruplarıyla ili kilerinin son derece sınırlı olması bu sonucun ortaya çıkmasında etken olmaktadır.¹⁷⁸

Kadınların yerel düzeydeki ihtiyaçları, gündelik ya amlarında yerel yönetimlerin sundukları/sunamadıkları hizmetlerin birçok durumda örtü tü ünün anla ılması sonucunda, 1990’ların ba ından itibaren, kadın örgütlerinin yerel yönetimlerle birlikte çalı ma, i birli i yapma, yerel yönetimlerden talepte bulunma durumları hızlı bir ekilde artmı tır. Yerel yönetimler ve kadın örgütleri arasındaki ilk i birli i örnekleri; 1989’da Ankara’da kurulan “Kadın Dayanı ma Vakfı”, 1991’de bu vakfın Altında Belediyesi ile yaptı ı protokolle kurulan “Kadın Danı ma Merkezi” ve bir yıl sonrasında açılan “Sı nmaevi” dir. Ayrıca stanbul’da 1986’da kurulan “Kadın Eme ini De erlendirme Vakfı”, 1994’te “Ümraniye Kadın Merkezi”, “Kadıköy Konuk Evi”, Antakya ve Mersin “Kadın Danı ma ve Dayanı ma Merkezleri”, Gaziantep “Danı ma Merkezi” de di er örneklerdir. Bu ba ımsız örgütlenmeler, kadın giri imi, belediye ve merkezi yönetim deste iyle hayata geçirilmi tir.¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ Fikret TOKSÖZ, Ali Ercan ÖZGÜR, Öykü ULUÇAY, Levent KOÇ, Gülay ATAR, Nilüfer AKALIN, **Yerel Yönetim Sistemleri, Türkiye ve Fransa, İspanya, İtalya, Polonya, Çek Cumhuriyeti**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2009, s:10

¹⁷⁸ Alkan, 2004, s: 4-5

¹⁷⁹ Alkan, 2009, s: 22-23

Tablo 4: Türkiye Yerel Yönetimlerinde Kadınların Temsili, 1999, 2004 ve 2009 Mahalli idareler Seçimleri

Seçim Yılları	Kadın Sayısı	Toplam Kadın Oranı (%)	
1999			
Belediye Başkanları	20	3.216	0,6
İl Genel Meclisi Üyeleri	44	3.122	1,4
Belediye Meclisi Üyeleri	541	34.084	1,6
2004			
Belediye Başkanları	18	3.234	0,6
İl Genel Meclisi Üyeleri	54	3.184	1,7
Belediye Meclisi Üyeleri	864	34.477	2,5
2009			
Belediye Başkanları	26	2.948	0,8
İl Genel Meclisi Üyeleri	110	3.379	3,2
Belediye Meclisi Üyeleri	1.340	31.790	4,2

Kaynak: www.mahalli-idareler.gov.tr/Belediyeler/belediyeistatistik.htm
(23 Haziran 2013)

Tablo 5: Köy ve Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Meclislerindeki Kadın Oranı, 2009 Mahalli idareler Seçimleri

Makam	Kadın	Toplam	Kadın Oranı (%)
Köy Muhtar Sayısı	65	34.210	0,19
Köy İhtiyar Meclis Üyesi Sayısı	329	137.848	0,23
Mahalle Muhtar Sayısı	429	18.178	2,35
Mahalle İhtiyar Heyeti Üye Sayısı	1.409	71.174	1,97

Kaynak: http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/cinsiyetlerine_gore_secilmis_sayilari (23 Haziran 2013)

Türkiye’de kadınların parlamentodaki temsil oranı (%14.3) yerel yönetimlerdeki kadın temsili oranından yüksektir. 2009 yılında yapılan son yerel seçimlerde kadınların toplam temsil oranı %1.2’dir. Son üç seçim dönemindeki sonuçlar karşılaştırıldığında 2009 yılında yapılan son mahalli seçimlerde kadın temsil oranında artış görülmekle birlikte, bu oran yeterli düzeye ulaşmamıştır (Tablo 4). Son mahalli seçimlerde 2948 belediye başkanının sadece 26’sı (%0.8) kadındır.¹⁸⁰ Belediye

¹⁸⁰ Bu 26 kadın belediye başkanından yalnız ikisi il (Aydın ve Tunceli) belediye başkanıdır.

meclislerinde kadın temsili %2.5'tan %4.2'ye yükselmiş , il genel meclislerinde ise %1.7'den %3.2'ye varan bir artış olmuştur. Ayrıca, toplam 34.210 köy muhtarından sadece 65'i, ara birim olan mahallelerde ise toplam 18.178 mahalle muhtarının 429 tanesi kadındır (Tablo 5). 2009'daki son yerel seçimlerde partilerin listelerindeki kadın aday oranları şöyledir:

Tablo 6: 2009 Yerel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Listelerindeki Kadın Adaylar

SIYASİ PARTİ	Belediye Başkanlığı Kadın Aday Sayısı	Belediye Başkanlığında Toplam Aday Sayısı	Kadın Adayların Oranı (%)
Adalet ve Kalkınma Partisi	18	2.946	0,61
Cumhuriyet Halk partisi	46	1.964	2,34
Milliyetçi hareket partisi	37	2.946	1,32
Anavatan Partisi	26	310	8,39
Büyük Birlik Partisi	6	330	1,8
Demokrat Parti	41	1.300	3,31
Demokratik Sol Parti	62	1.335	4,6
Demokrasi ve Toplum Partisi	41	344	11,9
Emek Partisi	3	39	7,7
Hak ve Özgürlükler Partisi	1	24	4,2
Liberal Demokrat Partisi	19	118	16,11
Özgürlük ve Demokrasi Partisi	3	39	7,7
Saadet Partisi	39	2.946	1,32
Türkiye Komünist Partisi	37	167	22,15
Bağımsız Kadın Aday	3	-	-
Ortak Platformun Adayı	5	-	-

Kaynak: <http://www.bianet.org/kadin/bianet/112766-partiler-kadinlari-kullanmakta-yaristi-ve-kazandi> (23 Haziran 2013)

2009 mahalli idareler seçimlerinde Türkiye'deki siyasi partilerin listelerinde, belediye başkanlığına gösterilen kadın aday oranı oldukça düşüktür (Tablo 6). Gerek iktidar partisi AKP gerek muhalefet partilerinden CHP ve MHP'nin belediye başkanlığına

için gösterdikleri kadın adayların oranları %3'ün altındadır. Daha küçük siyasi partilerde bu oran daha yüksektir. En yüksek kadın belediye başkanlığı aday oranı %22,15 ile Türkiye Komünist Partisi ve %16,11 ile Liberal Demokrat Parti'ye aittir. Siyasi partilerin kota uygulamalarına baktığımızda; mevcut iktidar partisi Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) tüzüünde kota bulunmamakta ve kotaya zoraki bir uygulama ve kadına karşı saygısızlık olduğu düşünülmektedir.¹⁸¹ 1989'dan beri cinsiyet kotası uygulayan Cumhuriyet Halk Partisi'nde (CHP) %25'lik kota oranı yakın zamanda %33'e yükselmiştir.¹⁸² Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Demokratik Sol Parti'nin (DSP) tüzüünde kota yer almamaktadır. Barış ve Demokrasi Partisi tüzüünde ise her iki cins için %40 cinsiyet kotası uygulanmaktadır.¹⁸³ ÖDP (Özgürlük ve Dayanışma Partisi) tüzüünde ise %30 oranında cinsiyet kotası yer almaktadır.¹⁸⁴ Kısaca, büyük partiler kazanımlı oldukları konumlarını riske atmamak amacıyla kota uygulamak konusunda istekli görünmemektedir. Küçük partiler ise, tabanlarını genişletmek ve yeni toplumsal grupları partilerine dahil etmek amacıyla daha cesaretli davranıp kota uygulamaktadır.¹⁸⁵ Ayrıca, siyasi partilerin aday listelerini belirleme ekleminin demokratiklikten uzak olması, ulusal yönetimde olduğu gibi yerel yönetimlerde de para, zaman, güçlü kamusal ilişkileri, eğitim, deneyim gibi kaynaklara sahip olmakta adaylık amaçlarını etkileyen önemli unsurlardır. Bu unsurların hepsinde kadınlar dezavantajlı bir konumdadır.

Türkiye'deki kadın hareketinin ilk hedefi birçok ülkede olduğu gibi ulusal yönetim olmuştur. Tek parti döneminden bu yana kadınlar siyasette, simgesellik ve vitrin oluşturma ekinde nitelendirilmiştir. Bu ekinde ulusal siyasetten dışlanan kadınlar yerel siyasette daha kolay yer edinebilmiştir. Ancak kadınlar yerel siyaseti/yönetimleri sadece teknik bilgi ve yetenek gerektiren bir alan olarak görmektedir. Yerel yönetime dair kavramlar çok bilinmemekte bu nedenle günlük yaşam ve yerel siyaset arasında bir bağlantı kuramamaktadırlar.¹⁸⁶ Türkiye'de kadınların politikaya etkin bir ekinde girmesini sağlamak amacıyla 1997 yılında KA-DER (Kadın Adayları Destekleme Derneği) kurulmuştur. KADER'in ilk hedefi yapılacak genel seçimlerde kadın milletvekillerinin

---

¹⁸¹ www.akp.org.tr (25 Haziran 2013)

¹⁸² www.chp.org.tr (25 Haziran 2013)

¹⁸³ www.bdp.org.tr (25 Haziran 2013)

¹⁸⁴ www.odp.org.tr (25 Haziran 2013)

¹⁸⁵ Çağlar, s. 75.

¹⁸⁶ Alkan, 2007, ss.5-6.

oranını %10'a yükseltmekti. Destek verilenler arasında yerel politikada yer almak isteyen kadın adaylar bulunmakla birlikte, ulusal politikadan alınacak sonuç daha öncelikliydi. Bu süreçte KA-DER, yerel düzeyde örgütlenmiş kadın kurullarının faaliyetlerinin genellikle yardım ve topluluğa hizmet şeklinde olması nedeniyle yerel politik gündemler oluşturmamıştır. 2004 mahalli idareler seçimlerinde KA-DER Ankara şubesi öncülüğünde eğitim, propaganda ve pilot alan olarak belirlenen yerlerde yerel politik gündemlerin oluşturulmasını içeren bir hazırlık sürecinin örgütlenmesi sağlanmıştır. Bu süreçte 2004 yerel seçimlerine yönelik, "Yerel Siyaset Çalışma Grubu (YSÇG)" oluşturulmuş, "Yarın için Bugünden" adı verilen kampanya, "Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı ve Temsili Kampanyası"nın başlangıcını oluşturmuştur.¹⁸⁷

Türkiye 1985'te CEDAW'ı onaylamıştır. Bu sözleşme kadın-erkek eşitliğini sağlanması ve sürecin hızlandırılması görevini taraf devletlere bırakmıştır. CEDAW eşitlik sağlayacak önlemlerin alınması ve hayata geçirilmesi için anayasa ve mevcut yasalarda düzenleme yapılmasını öngörmüştür. 2010 yılında hükümetin CEDAW Komitesi'ne sunduğu 6. Ülke Raporu'na alternatif olarak "CEDAW Gölge Raporu" hazırlandı. Türk Ceza Kanunu Kadın Platformu, CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu üyesi 20 kadın sivil toplum örgütü, ülke çapında örgütlü 6 etkin Kadın Platformu ve 135 yerel ve merkezi başsuz kadın örgütünün desteğiyle hazırlanan bu rapor; Türkiye'de her alanda kadına karşı ayrımcılığın devam ettiğini, gerçek yaşamda kadın-erkek eşitliğini sağlamak için siyasi iradenin yetersiz kaldığını ortaya koymuştur. CEDAW Gölge Raporu ayrıca, kadın hakları konusundaki gelişmelerin kısıtlı olduğunu dikkat çekmiş, 2005'teki taleplerini yinelemiştir.¹⁸⁸

5.3.3. Genel Değerlendirme

Güçlü bir yerel yönetim geleneğine sahip olmayan Türkiye'de yerel yönetimler ve siyaset, son yıllarda yapılan kamu yönetimi reformu çerçevesinde yeniden önem kazanmıştır. Yapılan kanunlarda farklı kesimlerin; kadınların, gençlerin, sivil toplum katılımının artırılmasına yönelik değişikliklere gidilmiştir. Bu değişiklikler yapılırken, Türkiye'nin onayladığı uluslararası alanda kabul gören belgeler de göz önüne alınmıştır. Dünya parlamentolarında kadın temsili sıralamasında Türkiye 92. sırada yer

---

¹⁸⁷ Alkan, 2009, ss.24-28.

¹⁸⁸ www.ucansupurge.com (25 Haziran 2013)

almaktadır. Dünya ülkelerindeki yerel yönetim uygulamalarında kadın temsil oranı yerel yönetimlerde daha yüksek iken, Türkiye’de kadın temsil oranı ulusal yönetimde daha yüksektir. Türkiye’de 2009 yerel seçimlerinde kadın belediye meclisi üye oranı %4,2, kadın belediye başkanları oranı %0,8 olarak karşımıza çıkmıştır.

Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan 2011 İnsani Gelişme Endeksinde¹⁸⁹ (GE) Türkiye 187 ülke ve 6 bölge içinde 92. sırada yer almıştır. 1980-2011 yılları arasında Türkiye’nin GE değeri %51’lik bir artış göstermiştir. 2010 yılında 169 ülke içinde 83. sırada yer alan Türkiye 2011 endeksinde üç basamak yükselmiştir. Bu endekste Norveç birinci sırada olup, Avustralya, Hollanda gibi ülkeler başı çekmekte ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Nijer, Burundi ülkeleri ise son sıralarda yer almaktadır. GE’nin tamamlayıcısı olarak tasarlanmış endekslerden biri olan 2011 Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi’nde¹⁹⁰ (TCEE) sıveç dünya lideri konumundadır. sıveç’i; Hollanda, Danimarka, sıveçre, Finlandiya, Norveç, Almanya, Singapur, İsviçre ve Fransa izlemektedir. TCEE kapsamında yer alan ülkeler arasında eşitsizliğin en yaygın olduğu ülke ise Yemen’dir. Türkiye bu endekste 146 ülke arasında 77. sırada yer almıştır. 2011 seçimlerinde kadınların oranı artmakla birlikte 2010 itibarıyla meclisteki sandalyelerin %9,1’i kadınlara ait olmuştur. Türkiye’deki erkeklerin %46,7’si orta ya da lise eğitimi almış olmasına rağmen yeti kin kadınların sadece %27’si orta-lise düzeyinde eğitimi almıştır. İktisadi gücü piyasasına kadın katılımı kadınlarda %24 erkeklerde ise %69,6’dır.¹⁹¹

GE’nin raporunda görüldüğü üzere kadınların eğitime ve iş gücüne katılım oranı erkeklerden çok daha düşüktür. Bu sonuç doğrultusunda kadınların ulusal ve yerel parlamentolardaki oranının bu kadar düşük olması da olağandışıdır. Öncelikle, kadının eğitilmesinin önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir. Kadınların iş gücüne katılımını arttıracak sahalarda düzenlenmesi ve sayısının artırılması da büyük bir önem

---

¹⁸⁹ İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index), Dünya’daki ülkeler için yaşam uzunluğu, okur-yazar oranı, eğitim ve yaşam düzeyi doğrultusunda hazırlanan bir ölçümdür. İnsanların düzgün yaşaması, özellikle çocuk hakları için bir ölçün teşkil eder. Bu araştırma sonucunda bir ülkenin gelişmiş, gelişmekte olan ya da gelişmemiş bir ülke olduğu; bunun yanı sıra ekonomisindeki etkinin yaşam niteliğini ne düzeyde etkilediğini gösterir. 1993 yılından bu yana “Birleşmiş Milletler Gelişme Programı” tarafından yıllık Gelişme Raporu’nda sunulur.

¹⁹⁰ Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, üreme sağlığı, yıl olarak okullaşma süresi, parlamento temsili ve iş piyasasına katılım gibi konuları içermektedir. Türkiye’de her 100 bin canlı doğumdan 23’ünde kadınlar hamilelikten kaynaklanan sorunlar nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Erişkin doğurganlık oranı 1000 canlı doğumunda %39,2’dir.

¹⁹¹ [http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=3475\(27 Haziran 2013\)](http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=3475(27 Haziran 2013))

ta ımaktadır. Kadınların e itimi, i gücüne katılımı, siyasi mekanizmalardaki varlı ının önemi ve topluma katkısının ne olaca ı yanında, kadınların di er demokratik ülkelerde elde ettikleri kazanımlar konusunda her iki cinsin de bilinçlendirilmesi gereklidir.

K NC BÖLÜM

ARA TIRMA YÖNTEM

Bu çalı ma, yerel karar alma organlarında kadın temsili konusu tarihsel bir arka plan analizinden sonra Bursa Büyük ehir ve seçilmi ilçe belediyelerinde görev yapan kadın üyelerle yüz yüze anket uygulamasından olu maktadır. Bu bölümde, saha ara tırmasının hazırlanması, uygulanması ve ara tırma bulguları ve sonuçlarına ili kin bilgiler verilecektir.

1. Ara tırmanın Sorunsalı, Amacı ve Kapsamı

Birinci bölümde kadınların, siyasal temsil hakkını kazanmak için verdi i mücadele ve bu hakkı elde ettikten sonraki süreç anlatılmı , yerel yönetimlerdeki temsilinin yeri ve önemi vurgulanmı tır. Bu ara tırma, belediyelerin karar organı olan, belediye meclislerinde görev yapan kadın temsilciler üzerinde odaklanmı tır.

“Demokratik ve etkili yönetimin temel unsurları katılım ve temsildir” genel sorunsalından yola çıkılarak ara tırma sorusu ve amacı belirlenmi tir. Önceki bölümlerde de anlatıldı ı gibi siyasi karar alma ve uygulama süreçlerine farklı toplumsal kesimlerin e it sayısal ve etkili olarak- bir biçimde temsili ve katılımında sorunlar bulunmaktadır. Bu e itsizlikten olumsuz olarak etkilenen kesimler arasında kadınlar ön sıralarda yer almaktadır. Özellikle, yerel düzeyde sunulan kamusal hizmetlerden do rudan yöneldi i kadınların eksik temsili dünyada oldu u gibi Türkiye’de de önemli bir sorun olu turmaktadır. Bu sorunsaldan yola çıkarak, “kadınların yerel düzeyde temsilini, görevleri sırasındaki faaliyetlerini ve etkinliklerini hangi unsurlar belirlemektedir ve bunları sonuçları nelerdir?” ara tırmanın temel sorusunu olu turmaktadır. Bu temel soru aynı zamanda ara tırmanın amacını olu turmaktadır. Buna göre ara tırma; belediye meclislerinde görev yapan kadın temsilcilerin siyasete giri leri, görev süreçlerinde kar ıla tıkları problemler ve engeller, siyasette yer almadan önceki ve yer aldıktan sonraki beklentileri, sonrasına dair hedefleri ve siyasetle ilgili genel de erlendirmelerini içermektedir.

Ara tırma belediye meclislerinde görev yapan kadın üyelere odaklanmakta, bu üyelerin ara tırmanın temel sorusu ile ilgili algısı ve de erlendirmeleri ele alınmaktadır.

Ara tırma Bursa'daki belediyelerle sınırlandırılmı tır. Bursa'da, mülki sınırların tamamını kapsayan büyük ehir belediyesi, ilçelerde ilçe belediyeleri olmak üzere 2 tür belediye yapısı bulunmaktadır.¹⁹² Ara tırma büyük ehir ve ilçe belediyelerinde görev yapan kadın üyeleri kapsayacak ekilde hazırlanmı ve yürütölmü tür.

2. Ara tırma Yöntemi

Ara tırmada yukarıda belirtildi i üzere, kadın belediye meclis üyelerinin ara tırmanın temel sorusu ve amacı do rultusunda hazırlanmı anket formundaki sorulara ili kin görü ve de erlendirmeleri, yüz yüze görü me yöntemiyle tespit edilmeye çalı ılmı tır. Bu amaçla, 33 soruluk bir anket formu hazırlanmı tır. Ara tırma anketinde kadın meclis üyelerine 7 ana grupta toplanan sorular yöneltilmı tır. Anket formunun en ba ında meclis üyelerinin özlük bilgilerine dair sorular yer almaktadır. Meclis üyelerine ilk olarak, siyasete giri süreçlerine ili kin sorular yöneltilmı tır. Bu çerçevede siyasete nerede ve nasıl ba ladıkları, siyasete giri lerini kolayla tıran ve zorla tıran unsurlar, parti te kilatında üstlendikleri görevler gibi sorular yöneltilmı tır. İkinci olarak, meclis üyesi seçildikten sonra yaptıkları (siyasi) faaliyetler, (3) kadın sorunları ve politikalarının mecliste ne kadar gündeme geldi i ve kendilerinin katkıları, (4) adaylık ve kampanya süreci, (5) parti te kilatıyla ili kiler, (6) seçmen ve kamuoyu ile ili kiler, (7) üyelerin gelecekteki beklenti/hedeflerine yönelik sorular sorulmu tur.

Hazırlanan anket; büyük ehir belediye meclisindeki kadın üyeler ile seçimli ilçe belediyelerinde görev yapan kadın belediye meclis üyelerine uygulanmı tır.

Anket soruları hem seçenekli hem de açık uçlu sorulardan olu turulmu tur. Bazı sorularda "evet" "hayır" gibi kesin yargılar içeren seçenekler yer almı ve verilen yanıtın açıklanması istenmi tır. Ayrıca, meclis üyelerine öz de erlendirmelerinin ö renilmesine ili kin açık uçlu sorularda yöneltilmı tır.

---

¹⁹² 2012 yılında kabul edilen, 6360 sayılı kanun ile, büyükşehir belediyesine sahip olan illere bağılı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan belde belediyeleri ve köylerin tüzel kişiliğı kaldırılmı; köyler mahalle, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağılı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır (md. 1/3).

3. Ara tırma Evreni ve Örneklem

Ara tırmanın evreni Bursa'daki belediye meclisinde görev yapan kadın üyelerdir. Bursa'da 1 büyük ehir belediyesi, 17 ilçe belediyesi ve 18 ilk kademe belediyesi¹⁹³ olmak üzere toplam 35 belediye; kent merkezinde ise toplam 165 mahalle ve 688 köy bulunmaktaydı. Ancak 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı kanun ile köyler mahalle olmu , belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak ba lı buldukları ilçenin belediyesine katılmı tır. Bu konuya ili kin Bursa Büyük ehir Belediyesi ile yapılan görü meler sonucunda ilçe ve mahalle sayısına dair güncel verilere ula ılamamı tır. Bu nedenle, de erlendirmeler mevcut veriler üzerinden yapılmı tır.

3.1. Belediyeler ve Belediye Meclis Üyeleri Örneklemi

Bilindi i üzere Türkiye'de Büyük ehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun 1984 yılında çıkarılmı tır. Bursa, büyük ehir yönetim modeline 18 Haziran 1987 tarihinde çıkarılan 3391 sayılı kanun ile geçmi tır. Bu kanunla, kent merkezi Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer olarak üç merkez ilçeden olu maktadır. 2005 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyük ehir Belediyesi yasası ile büyük ehir sınırları geni letilmi ; Gemlik, Mudanya, Kestel, Gürsu ilçeleri de merkez ilçe sayılmı tır. Bursa'nın di er ilçeleri; negöl, Orhaneli, Mustafa Kemal Pa a, Karacabey, Büyükorhan, Harmancık, znik, Orhangazi, Keles ve Yeni ehir'dir.

Bursa'nın büyük ehir ve 17 ilçe belediyesinin 12 tanesinde toplam 31 kadın meclis üyesi bulunmaktadır.

İlçelerin sosyo-ekonomik geli mi lik seviyelerine göre sıralanması verilerine göre¹⁹⁴ belirlenen merkez ilçeler ara tırma örnekleme dahil edilmı tır ve toplam 13 kadın üye ara tırma evreninin %42'si ile görü ülmü tür.

---

¹⁹³ 6 Mart 2008 tarih ve 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun nüfusu 2 binin altına düşen 862 belde belediyesi ile 283 ilk kademe belediyesinin tüzel kişiliğinin kaldırılması öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesi iptal istemini 5/6 çoğunlukla reddederken, bu belediyelerde nüfus tespiti yapılmasına karar vermiştir.

¹⁹⁴ Devlet Planlama Teşkilatı, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/dincerb/ilce/2.pdf> (31 Ocak 2013)

Tablo 7: Bursa'nın Büyük ehir ve İlçe Belediyelerindeki Kadın Üyeler

Belediye Adı	Nüfus Belediye Başkanı Parti Bağı	Kadın Meclis Üyesi Sayısı Kadın Belediye Meclisi Oranı %	Toplam Üye		
Bursa BŞB	2.652.126	AKP	3*	6,6	45
Osmangazi	789.575	AKP	4	8,8	45
Yıldırım	626.669	AKP	2	4,4	45
Nilüfer	316.753	CHP	3	9,6	31
İnegöl	225.472	AKP	2	6,4	31
Gemlik	101.590	CHP	3	12	25
Mustafa Kemal Paşa	100.727	AKP	2	8	25
Karacabey	79.736	AKP	4	15,3	26
Orhangazi	75.354	DP	3	12	25
Mudanya	73.639	AKP	3	20	15
Gürsu	60.884	AKP	1	6,25	16
Kestel	48.424	CHP	3	20	15
Orhaneli	23.099	AKP	1	11,1	9

Kaynak: TÜİK ve diğer kaynaklardan araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Açıklama: * Büyük ehir Meclisindeki kadın üyeler, aynı zamanda Nilüfer, Osmangazi ve Yıldırım merkez ilçe belediyesi meclis üyeleridir.

Tablo 7'de Bursa'nın büyük ehir ve ilçe belediye meclislerinde yer alan kadın üyelerin sayı ve oranları verilmiştir. İlçeler nüfus büyüklüklerine göre sıralanmıştır. Bursa'nın merkez ilçeleri Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçelerdir. Ancak kadın meclis üyesi oranının az nüfuslu bazı ilçelerde daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin, 626 bin nüfuslu Yıldırım'da kadın meclis üyesi oranı %8,8 iken, 74 bin nüfuslu Mudanya ilçesinde bu oran %20'dir.

Tablo 8: Bursa Büyük şehir ve İlçe Belediyelerindeki Kadın Meclis Üyelerinin Partilere Göre Dağılımı

Belediye Adı	Kadın Sayısı	AKP	CHP	DP	MHP
Bursa BŞB	3	2	1	-	-
Osmangazi	4	3	1	-	-
Yıldırım	2	2	-	-	-
Nilüfer	3	1	2	-	-
İnegöl	2	2	-	-	-
Gemlik	3	1	2	-	-
Mustafa Kemal Paşa	2	2	-	-	-
Karacabey	4	2	2	-	-
Orhangazi	3	2	-	1	-
Mudanya	3	2	1	-	-
Gürsu	1	1	-	-	-
Kestel	3	1	2	-	-
Orhaneli	1	-	-	-	1

Kaynak: Belediye kaynaklarından ara tirmacı tarafından derlenmiştir.

Tablo 8'de Bursa'nın büyük şehir ve ilçe belediyelerindeki kadın meclis üyelerinin parti dağılımları verilmiştir. Meclis üyeleri; AKP, CHP, DP ve MHP olmak üzere 4 farklı partiye mensuptur. Toplam 31 kadın meclis üyesinin (büyük şehir hariç); 19'u AKP, 10'u CHP, 1'i Demokrat Parti (DP) ve bir diğeri de MHP'dendir. Belediye Başkanının DP'li olduğu Orhangazi belediyesi, meclis bileşimi yönünden daha çoklu bir parti yapısı sergilemektedir. Toplam 25 meclis üyesinin; 7'si DP'li, 13'ü AKP'li, 1'i CHP, bir diğeri üye Saadet Partisi'nden olup, 3 üye ise bağımsızdır. Tablo 8'de de görüldüğü gibi Orhangazi'de 3 kadın meclis üyesinin 2'si AKP'den 1 tanesi ise DP'dendir. AKP'li belediye başkanı olan Orhaneli ilçesinde ise bir MHP'li kadın üye görev yapmaktadır.

Tablo 9: Örnekleme Seçilen İlçelerde Kadın Meclis Üyeleri ve Parti Dağılımları

İlçeler	Parti Adı	Toplam Üye Sayısı	Görüşülen Üye Sayısı
Gemlik	CHP	3	3
Kestel	CHP	3	2
Nilüfer	CHP	3	3
Osmangazi	AKP	4	3
Yıldırım	AKP	2	2
Toplam	-	15	13

Tablo 9'da örnekleme seçilen ilçelerin; toplam kadın meclis üye sayısı, görüşülen kadın üye sayısı ve parti dağılımları verilmiştir. Haziran ayında yapılan saha çalışmasında; Gemlik, Kestel, Nilüfer, Osmangazi, Yıldırım ilçeleri ziyaret edilmiş ve ilçe belediye meclislerinde yer alan toplam 15 kadın üyenin 13 tanesi ile görüşülebilmektedir. Anket yapılamayan iki meclis üyesiyle, diğer üyelerle kararlaştırılan ortak randevu tarihinin kendi programlarına uymaması nedeniyle görüşülememiştir. Büyük ehir belediye meclisinde bulunan kadın üyeler aynı zamanda Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer ilçe belediyesi meclis üyesidir. Dolayısıyla soru anketi büyük ehirdeki kadın belediye meclis üyelerinin tamamına uygulanmıştır.

ARA TIRMANIN BULGULARI

A a ıda önce görü me yapılan kadın belediye meclisi üyelerinin özlük bilgileri daha sonra ara tırma sorusuna yönelik ana soru kategorilerindeki özgül sorulara verilen yanıtlar sunulmaktadır. Anket yapılan meclis üyelerinin iki partiye (AKP ve CHP) üye oldukları görülmektedir. Bu çerçevede bulgular ilçeler ve partilere göre de erlendirilecektir.

1) Kadın Meclis Üyelerinin Özlük Bilgileri

Bursa'nın 12 ilçe ve büyük ehir belediye meclislerinde toplam 308 meclis üyesi bulunmaktadır. Bu meclis üyelerinin 277'si (%90) erkek 31'i (%10) kadındır. Örnekleme dahil edilen 5 merkez ilçeden, anket sorularını yanıtlayan 13 kadın meclis üyesinin özlük bilgilerine ili kin veriler a a ıdaki tablolarda verilmi tir.

Tablo 10: Kadın Meclis Üyelerinin Ya ve E itim Durumları

Yaş Grupları	Kişi Sayısı
30-35	1
35-40	4
40-45	2
45-50	2
50-55	3
55-60	-
60+	1
Toplam	13
Eğitim Düzeyi	Kişi Sayısı
İlköğretim	1
Lise	1
Üniversite	
Önlisans	2
Lisans	9
Üniversite Mezunu (Toplam)	11
Toplam	13

Kadın meclis üyelerin ya da ılımına bakıldı ında; 35-40 (4 ki i), 50-55 (3 ki i) ya grubundakilerinin a ırlıkta oldu u görülmektedir. Ankete katılan 1 üye 30-35 arası

ve di er bir üye ise 60 ya üstü grubundadır. ki üye ise 40-50 ve 45-50 ya aralı nda yer almaktadır. Tablo 10'da bakıldı nda 30 ya ının altında meclis üyesi görülmemektedir. Tabloda meclis üyelerinin e itim durumları da yer almaktadır. Ankete katılan kadın meclis üyelerinin e itim seviyeleri oldukça yüksektir. Üyelerin, 2'si ön lisans, 9'u lisans olmak üzere toplam 11 ki i üniversite mezunudur. Di er iki üye ise ilkö retim ve lise mezunudur.

Tablo 11: Kadın Meclis Üyelerinin Do um Yeri ve kamet Sürelerine li kin De erlendirme

Doğum Yeri	Kişi Sayısı
Bursa	5
Marmara Bölgesi	1
İç Anadolu Bölgesi	2
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2
Karadeniz Bölgesi	1
Doğu Anadolu Bölgesi	1
Yurtdışı	1
Toplam	13
Bursa'daki İkamet Süresi	Kişi Sayısı
10 Yıldan Az	3
10 - 20 Yıl	3
20 - 30 Yıl	3
30 - 40 Yıl	3
40 -50 Yıl	-
50+	1
Toplam	13

Görü ülen üyelerin yarısına yakını Bursa do umludur ç Anadolu ve Güneydo u Anadolu bölgesi kökenlilerin sayısının ise di er bölgelere kıyasla daha fazla oldu u görülmektedir. Ayrıca, yurtdı ı do umlu Balkan göçmeni bir üye bulunmaktadır.

Kadın meclis üyelerinin Bursa'da ne kadar süredir ya adıklarına bakıldı nda baktı ımızda; farklı zaman dilimlerinde ya ayanların sayıları birbirine e ittir. Ankete katılan üyelerden bazıları Bursa do umlu olsalar da ya amlarının bir bölümü Bursa

dı nda geçmi tir. Görü len üyelerden sadece 1 tanesi 50 yıldan daha fazla bir süredir Bursa'da ikamet etmektedir.

Tablo 12: Kadın Meclis yelerinin Baba, Anne ve E lerinin Meslekleri

	Babanın Mesleği	Annenin Mesleği	Eşin Mesleği
Uzmanlık Gerektiren İşler			
Mühendis	1	-	4
Mali Müşavir	-	-	1
Öğretmen	2	-	1
Yönetici	-	-	1
Laborant	-	1	-
Serbest Meslek			
Tekstil	-	-	1
Esnaf	1	1	1
Şoför	1	-	-
Kamu Çalışanı			
Memur	2	-	-
İşçi	2	1	-
Emekli	4	1	2
Ev Hanımı	-	9	-
Diğer	-	-	2
Toplam	13	13	13

Meclis yelerinden 4 ki i babasının emekli; 3 ye babasının uzmanlık gerektiren mesleklerle u ra tı nı ifade etmi tir. Üyelerden 9 ki inin annesi ev hanımıdır. Geriye kalan 4 ki inin 3' aktif olarak çalı maktadır, sadece biri emeklidir. Meclis yelerinin e lerinin meslek durumuna baktı mızda; e lerin büyük bir o unlu u uzmanlık gerektiren mesleklerle u ra maktadır. Di er grubuna yanıt veren 2 ki i ise bekardır.

Tablo 13: Kadın Meclis Üyelerinin Meslekleri

Meslek	Kişi Sayısı
Uzmanlık Gerektiren İşler	
Mimar	2
Mali Müşavir	3
Mühendis	1
Öğretmen	1
Serbest Meslek Sahibi	
Esnaf	2
Emekli	3
Diğer	1
Toplam	13

Meclis üyelerinin mesleklerine bakıldığında önemli bir bölümünün mimar, mali müşavir, mühendis, öğretmenlik gibi uzmanlık gerektiren mesleklere sahip oldukları görülmektedir. Emekli grubundaki üyelerden 2 kişi öğretmen ve mimar olup, diğer bir kişi ise memurluktan emekli olmuştur. Serbest meslek sahibi 2 kişi bulunmakla birlikte, diğer grubuna yanıt veren bir üye ise mesleğini "siyaset" olarak tanımlamıştır.

2) Kadın Meclis Üyeleri ve Yerel Siyaset

Bu bölümde kadın meclis üyelerine ara tırma sorusu çerçevesinde olu turulan soru kategorilerine verdikleri yanıtlar özetlenecektir.

1. Kadın Meclis Üyelerinin Siyasete Giri leri

Yedi ana ba lık altında topladı ımız anket sorularımızda kadın meclis üyelerine, özlük bilgilerinden sonra siyasete giri süreçlerine ili kin sorular yöneltilmi tir. Kadın meclis üyelerinin siyasete nerede ve nasıl ba ladıklarına dair bilgiler a a ıdaki tabloda verilmi tir.

Tablo 14: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasete Giri ekli

Siyasete Başlangıç	Genel Sonuç	AKP	CHP
Bir siyasi partiye üye olarak	10	5	5
Siyasetle uğraşan bir aileden geliyorum	-	-	-
Yaşanan bir olay	-	-	-
STK etkinliklerimin sonucu	3	1	2
Mesleki başarılar sonucu	-	-	-
Bir siyasi partinin gençlik kolları üyesi olarak	2	1	1
Arkadaşlık çevresinin etkisiyle	1	1	-
Parti liderinin etkisi	1	1	-
Diğer	3	3	-

Tablo 14'e bakıldı ında kadın meclis üyelerinin büyük bir ço unlu u (10 ki i) bir siyasi partinin üyesi olduktan sonra siyasete adım atmı tir. Hem iktidar hem muhalefet partisinde bu gruba yanıt verenlerin sayısı birbirine e ittir. Tabloda dikkat çeken bir ba ka husus üyelerden hiç birisinin ailesinin siyasetle bir ba lantısı oldu unu belirtmemesidir. Bununla birlikte, daha sonra yapılan görü melerde dolaylı da olsa e ya da babaları aracılı ıyla parti ili kileri bulunan az sayıda da olsa üyeye rastlanmı tir. Do rudan kendi ailesinden olmasa da akrabaları arasında siyasetle u ra an ki ilerini

bulundu unu ifade etmi lerdir. Ayrıca, kendi mesleklerinde belli bir kariyer edindikten sonra bizzat siyasi partiler tarafından siyasete davet edildiklerini belirtmi lerdir. Üyelerin tamamı olmamakla birlikte anlamlı sayılabilecek bir kısmı dolaylı bir biçimde bunları dile getirmi tir. Örne in, di er grubuna yanıt veren üyeler parti ya da belediye te kilatı içinden te vik edilerek siyasete girmi tir.

Bir siyasi partiye üye olanlardan X9, siyasete giri ini u ekilde anlatmaktadır:

“AK Parti’den siyasete girmem için teklif gelmi ti fakat o zaman i im dolayısıyla kabul etmemi tim. 2007 yılında i yerimizi kapattık ve ben daha önce gelen bu teklifi de erlendirmek istedim. İlçe Yönetim Kurulu’nda siyasete ba ladım. Daha önce siyasetle ilgim yoktu, kendi ilçe te kilatımda yer almak istemedim ve belediye meclis üyesi ini seçtim.”

Yine X11 bir siyasi parti üyesi i ile siyasette yer alı nı u ekilde özetlemektedir:

“1994 yılında Nilüfer Belediye Ba kan adayı oldum. Seçimleri kazanamayınca tekrar memuriyete döndüm. Daha sonra seçimleri kazanan ANAP belediyesinde, belediye ba kan yardımcılı ı görevini yaptım. AKP yönetimi göreve geldi inde benim emekli olmamı istedi. Emekli olduktan sonra CHP’ye üye oldum ve CHP’den belediye meclis üyesi i teklifi geldi.”

X4, bir siyasi partinin gençlik kolları üyesi olarak siyasete girmi tir ve bu süreci öyle anlatmaktadır:

“1988’de sosyal görü ümün de etkisiyle SHP’nin (Sosyal Demokrat Halkçı Parti) gençlik kolları üyesi olarak siyasete girdim. SHP kapanınca bir müddet siyasetten uzak kaldım. 2009’da daha reel bakabilmek ve bir eyler katmak için siyasete girdim.”

Yukarıda üç farklı ekilde siyasete giren kadın meclis üyelerinin söyledikleri aktarılmı tir. Üyelerin e itim seviyeleri yüksek olup, i hayatının içinde aktif olarak yer almaktadırlar. X9 partiden gelen teklifi de erlendirmi ve aktif olarak siyasette yer alrı ve siyasete ilgisinin bu süreçten sonra olu tu unu ifade etmi tir. Belediye ba kanlı na adaylı nı koyan X11 ve gençlik kolları üyesi i ile siyasete giren X4’ün bu konuda daha bilinçli ve istekli adımlar attıkları söylenebilir. Bu noktada; e itim seviyesi yüksek, belirli bir ekonomik seviyeye eri mi ve mesleki kariyer gibi özelliklere sahip olan kadınların siyasette anslarının daha fazla oldu u burada da görülmektedir.

Tablo 15: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasetten Beklentileri

Beklentiler	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Halka Hizmet	13	6	7
Siyasal Katılım	1	-	1
Siyasal Temsil	1	-	1
Kişisel Gelişim	-	-	-
Diğer	2	2	-
Beklentiler			
Evet gerçekleşti	3	3	-
Hayır gerçekleşmedi	6	-	6
Kısmen gerçekleşti	4	3	1
Toplam	13	6	7

Tablo 15'te kadın meclis üyelerinin siyasete girme amaç/beklentileri ve bunların hangi oranda gerçekleşip/gerçekleşmediğini de belirlediklerini verilmektedir. Tabloda hem AKP hem CHP'li meclis üyelerinin tamamı öncelikle halka hizmet amacıyla siyasete girdiklerini belirtmişlerdir. Siyasal katılım/temsil amacıyla siyasete giren üye sayısı sadece 2'dir. Diğer grubunda cevap veren üyeler; partiye destek ve mesleki katkı amaçlı siyasete girdiklerini belirtmişlerdir. Seçildikten sonra beklentilerinin gerçekleşmediğini söyleyen üyelerin sayısı yüksek olup, tamamı CHP'li üyelere aittir. Beklentilere ilişkin AKP'li üyelerin görüşleri ise daha "olumlu" görünmektedir. Bu tabloda dikkat çeken bir husus, iktidar partisi üyelerinin tamamının olumlu, muhalefet partisi üyelerinin tamamının ise olumsuz görüş bildirmemeleridir. Siyasete baktıklarında beklentilerinin gerçekleşip/gerçekleşmediğini X2 öyle anlatmışlardır:

"..... Derneğimden gelen teklifler üzerine siyasete girdim. Siyaset tamamen belirli kişilerin rantına dayanıyor ve siyasette kadınlık kimliği çok tartışılıyor. Liderin gücünü arkasına almışsanız siyaset kadın için kolay, ben sadece halka hizmet amaçlı girdim siyasete ama siyaset aile hayatını bitiriyor. İyi bir e/anne olamıyorsunuz, siyasette başarılı olmak için zaman ayırmak lazım. Gündem yakından takip edilmeli, siyaset bana mutluluk getirmiyor. Bu nedenle siyasetçi olduğumu söyleyemiyorum."

X8 beklentilerine ilişkin süreci şu şekilde özetlemiştir:

"Ben daha aktif ve projelerle gündem de olmak isterdim. Belediyede bir oda ya da görevim yok, komisyon toplantılarında "evet" ya da "hayır" demekle

bu i ler yürümez. Ba kanla benim dü ündü üm ekilde çalı aca ımı dü ünüyordum ama olmadı.”

Olumlu bir yakla ım gösteren X9 unları söylemi tir:

“Belediye ba kanının projelerine yönelik konularda karar verebilme konumuna eri tim.”

Yine X11 beklentilerine ili kin unları söylemi tir:

“Yerel yönetimlerde çalı ıyor ve Bursa'nın her yerini biliyordum. Kadınların yapamayaca ı dü ünülen i lerin ba ındaydım, bu i leri yapan tek kadındım o zaman, siyasette olmasaydım bile zaten projelerimi yürütüp hayata geçirecektim.”

Siyasete giri te mevcut olan beklentilerine yönelik, olumlu, olumsuz, yarı olumlu görü bildiren kadın meclis üyelerinin konu malarından öyle bir de erlendirme yapmak olanaklıdır. Bir dernekten gelen teklif üzerine siyasete giren X2'nin yakla ımı, birinci bölümde bahsedilen siyasette kadının önündeki engellerin varlı ını do rular niteliktedir. X2'ye göre “hane içi roller”, “lider etkisi” ve “zaman” beklentilerinin gerçeikle mesinin önündeki temel engellerdir. Çalı malarının yalnız komisyon toplantıları ile sınırlı oldu unu söyleyen X8, daha etkin olmak ve proje üretmeye yönelme konularında belediye ba kanından destek göremediklerini belirtmi tir. Bu durumda, liderin olumsuz etkisi söz konusudur. X9 ise bu durumun tam kar ıtı bir yakla ım sergilemi tir. Yerel yönetimlerde mesleki kariyerini olu turan X11, kendi bireysel çabaları ile projelerini hayata geçirdi ini, ancak siyasetteki beklentilerinin gerçeikle medi ini ifade etmi tir.

Tablo 16: Kadınların Siyasete Katılımının Önündeki Engeller

Engeller	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Ailevi sorumluluklar	8	5	3
Özgüven eksikliği	7	4	3
Mali yetersizlikler	6	4	2
Toplumsal ve dini baskı	4	2	2
Güvenlik sorunu	1	-	1
Eğitimsel yetersizlik	5	3	2
Adaylık süreci	5	2	3
Parti lideri	3	2	1
Partinin anlayışı	5	2	3
Diğer	6	4	2

Tablo 16'ya göre, kadının önündeki en büyük engel ailevi sorumlulukları ve özgüven eksikliği dir. Özellikle, AKP'li kadınlar ailevi sorumlulukların önemli bir engel te kil etti ini belirtmi tir. Bu durum, AKP'nin daha muhafazakâr bir bakı açısına sahip olması ile açıklanabilir. Kadının ekonomik gücünün ve e itim seviyesinin yeterli olmaması da önündeki önemli engellerdendir. Di er grubuna yanıt veren üyeler; "eril bakı açısı", "erkek hegemonyası" ve "siyasetin erkek i i olarak" algılanmasının kadınların önünde engel olu turan di er unsurlar oldu unu söylemi tir. Partinin ve özellikle parti liderinin kadına bakı açısı adaylık süreci üzerinde etkili olabilmektedir. Her iki partideki kadınlar, kadınlara listelerin üst sıralarında pek ans verilmedi ini ifade etmi tir. Tablo da dikkat çeken bir nokta ise, toplumsal ve dini baskı seçene ine her iki parti üyelerinin e it sayıda yanıt vermeleridir. Kadın meclis üyelerinden X8, kadının siyasette önündeki engellere ili kin unları söylemi tir:

"Erkekler kadınların önünde engel olu turan en önemli unsur. Özgür irade bu nedenle çok önemli, bende de bu ekilde oldu. Partide kadınlar vitrin olarak görülüyor, milletvekilli e de adaylı mı koysam seçilemem, listelerde kadınlar son sıralarda oldu u için seçilemiyorlar."

Yine meclis üyelerinden X10 bu konuya ili kin görü lerini öyle açıkladı tır:

"Erkeklerin çıkardı ı zorluklar ve bakı açıları siyasi alanda kadınların önünde engel olu turmaktadır. Ayrıca, kadınlar arası rekabet ve kadınlara atılan iftiralar da bu engellerden. Ben tüm bunlara ra men adaylı mı koydum fakat kadın olarak mecliste sayımız az. Kadınların sayısı artmalı."

Her iki meclis üyesi erkeklerin bakı açılarının ve çıkardığı zorlukların kadının siyasette yer almasında önemli engeller oldu. Kadınlar listelerde üst sıralarda yer bulamadıkları için daha yüksek yönetim mevkilerinde anslarının hiç olamayacağını düşünmektedirler. X10 kadınlar arasındaki rekabetin de engel oldu. Ancak kadınların mecliste sayısının artmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Tablo 15'te hane içi roller ve zaman gibi etkenlerin engel oldu. Tablo 16'da ise kadınlar en fazla ailevi sorumlulukların siyaset için bir önemli engel teşkil ettiğini ifade etmiştir. Kadının hane içindeki rollerin çoğunu kendisinin üstlenmesi onu zaman açısından elverişsiz bir duruma sokmaktadır.

Tablo 17: Kadınların Siyasete Girmelerini Kolaylaştıran ve Zorlaştıran Unsurlar

Unsurlar	Kolaylaştıran			Zorlaştıran		
	Genel Sonuç	AKP	CHP	Genel Sonuç	AKP	CHP
Aile Etkisi	8	4	4	2	2	-
Geleneksel Yapı	-	-	-	1	-	1
Toplum (çevre) Baskısı	1	-	1	2	2	-
Meslek/İş Etkisi	4	3	1	2	1	1
Eş Etkisi	10	4	6	-	-	-
Siyasal Parti Üyeliği	2	1	1	-	-	-
İdealizm	-	-	-	-	-	-
Diğer	3	2	1	5	1	4

Tablo 17, kadın meclis üyelerinin, siyasette yer almalarını kolaylaştıran en önemli unsurun ev ve aile etkisi olduğunu göstermektedir. Mesleğin, siyasete zaman ayırmak açısından önemli olduğunu belirten üyeler, diğer grubundaki yanıtlarında; kadın kotası, arkadaş çevresi ve lider etkisinin siyasete girmelerinde olumlu etkilerinin olduğunu belirtmiştir. Tablo 16'da ailevi sorumlulukların siyasette bir engel oldu. Kadınlar, Tablo 17'de aile ve ev etkisini kolaylaştırıcı bir unsur olarak nitelendirmiştir. Çoğunlukla evli olan kadın meclis üyelerinin evleri, ya bir siyasi partiyle yakın bir ilişki içerisinde ya da kendileri siyasete girmeyip evinin siyasette yer almasını desteklemektedirler. Bu durum, özellikle daha genç kuşaklarda görülmeyle birlikte,

erkekler e lerinin siyasette yer almasında destekleyici bir unsur olmaktadır. Kadın üyeler, e lerinin deste ini aldıklarını belirtmekle birlikte, ailevi, mesleki ve siyasi sorumluluklarını yerine getirmekte zaman problemi ya adıklarını da ayrıca vurgulamı lardır.

Tablo 17’de üyelerden hiç biri “idealizm” grubuna yanıt vermemi tir. Birinci bölümde bahsedildi i gibi geçmi te daha “ideolojik” söylemlere sahip olan kadınların bu yakla ımları dü ündürücüdür. Yerel siyasette partilerin ideolojisi, konumu ve hedefleriyle, kadınların siyasette yer almalarını te vik edici ya da engelleyici unsurlar örtü memektedir. Günümüzde, geleneksel tabuların ço u kırılmı , partizan, ideoloji gibi kavramların önemi azalmı tır. Bu noktada yerel siyasetin oda ının daha farklı oldu u söylenebilir. Örne in, kadınlar açısından yerel siyasette ekonomik durum, meslek etkisi siyasette yer almayı kolayla tırıcı olsa da uzun süren parti üyeli i adaylı ı olumlu etkilememektedir. Bu durumda, partilerin bakı açıları büyük bir önem ta ımaktadır. AKP’nin bu konuda daha “dar” bir çerçeveden bakması, CHP’de ise var olan parti içi geleneksel yapının zorla tırıcı unsur olmasına yol açmaktadır.

Kadın meclis üyelerinden X1, kadının siyasette yer almalarını kolayla tıran unsurlar ve zorla tıran engellere ili kin unları söylemi tir:

“Siyasete girerken teknik yönümü kullanmak istedim. Ancak sürekli bir i te çalı tı nız zaman izin alma sıkıntılarınız oluyor. Mesle imden dolayı zamanı organize etme konusunda sıkıntı ya adım.”

X2 bu konuya ili kin görü lerini u ekilde ifade etmi tir:

“Cinsiyetim ve gençli imden dolayı meclisteki arkadaş larımın olumsuz davranı larına maruz kaldım.”

Yine X10 kolayla tırıcı ve zorla tırıcı etkenlere ili kin unları vurgulamı tır:

“Yeni kurulan ve ön yargılı bakılan bir parti de siyasete ba lamam, ilk ba larda dezavantaj oldu benim için; çevremdeki insanlar hem yeni kurulan bir parti oldu u hem de sa görü lü bir parti de siyasete ba ladı ım için beni yadırgadılar.”

Meclis üyelerinden X1 mesleki durumunun siyasette olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğunu ifade etmiş, mesleğinin teknik yönünün olumlu bir katkısının bulunduğunu, ancak sürekli bir işte çalışmanın zaman engeli yarattığını belirtmiştir. Bir derneğin desteğini alarak siyasete giren X2, cinsiyetinin ve yaşının zorlayıcı etkilerinin olduğunu söylemiş, bazı meclis üyelerinin yaşı nedeniyle kendisini tecrübesiz olarak nitelendirdiği söylemleri ile karşı karşıya kalmıştır. Tercih ettiği parti nedeniyle toplum ve çevre baskısına maruz kaldığını belirten X10, bunun gibi birçok önyargının ciddi engeller oluşturduğunu dile getirmiştir.

Tablo 18: Parti Teşkilatı İçerisinde Yapılan Görevler

	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
İl Başkanı	-	-	-
Yönetim Kurulu Üyesi	1	-	1
İlçe Başkanı	-	-	-
Parti Üyesi	3	-	3
Diğer	5	4	1

Kadın meclis üyelerinin parti teşkilatında yapılan görevlere ilişkin açıklamalara baktığımızda; toplam 13 üyenin 8 tanesi parti teşkilatında çeşitli görevler almıştır. Beklenen kadın meclis üyesi ise partide hiçbir görev almadıklarını belirtmiştir. Kadın üyelerin, il başkanı ve ilçe başkanı gibi daha üst yönetici konumlarında görev alamadıkları ve daha pasif konumdakilerin ilçe yönetim kurulu üyesi, yerel yönetimler birim başkanlığı, mahalle delegesi, kadın kolları başkanlığı gibi konumlarda görevlendirildikleri görülmektedir.

Tablo 19: Kadın Meclis Üyelerinin Başka Partilerde Siyasi Deneyimi

	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Evet	1	-	1
Hayır	12	6	6
Toplam	13	6	7

Tablo 19’da kadın meclis üyelerinin daha önce ba ka partilerde üye ya da sempatizan olarak çalışıp/çalışmadıklarına ilişkin de erlendirmeleri verilmiştir. Üyelerden yalnızca 1 ki i daha önce ba ka bir partide bulunmuştur. AKP’li üyelerden hiçbiri daha önce ba ka bir partide çalışmamıştır. CHP’li üyelerden ise 1 ki i (SHP) daha önce ba ka bir partide görev yapmıştır.

Tablo 20: Kadın Meclis Üyelerinin Belediye Meclisindeki Kıdemleri

	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Birinci Dönem	12	5	7
İkinci Dönem	1	1	-
Üçüncü Dönem	-	-	-
Dördüncü Dönem	-	-	-
Beşinci Dönem	-	-	-
Diğer	-	-	-
Toplam	13	6	7

Kadın meclis üyelerinin 12’sinin meclisteki ilk, 1’inin ise ikinci dönemidir. Partidâ ilımı açısından; CHP’li üyelerin tamamı mecliste ilk kez yer almaktadır. AKP’li üyelerden 5 ki inin mecliste birinci, 1 ki inin ise ikinci dönemidir.

2.Kadın Meclis Üyelerinin Seçildikten Sonra Yaptıkları Siyasi Faaliyetler

Tablo 21: Kadın Meclis Üyelerinin Meclisteki Sosyalle me Süreçlerine İlişkin De erlendirme

	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Eğitim verildi	1	-	1
Kıdemli üyelerden öğrendim	1	1	-
Parti yardım etti	-	-	-
Zamanla kendim öğrendim	10	5	5
Diğer	2	1	1

Tablo 21’de kadın meclis üyelerinin meclisteki sosyalle me süreçleri ve çalı ma kurallarını ö renmelerine yönelik tespitler verilmi tir. Meclis üyelerinin 10’u bu süreci zaman içerisinde ve kendi kendine ö renerek tecrübe ettiklerini belirtmi lerdir. Di er grubunda yer alan kadın üyeler daha önce yerel yönetimlerde görev yaptıklarını ve i in uzmanlarından e itim aldıklarını söylemi lerdir. Üyelerden sadece 1’ ki i bu konularda kıdemli meclis üyelerinden destek gördüklerini ve yardım aldıkları yanıtını vermi tir. X1 sosyalle me süreçlerine ili kin unları söylemi tir:

“Belediye kanunu okudum, ... tecrübeli insanlarla görü tüm, ... bu sene aday adayları için bir parti okulu kurdu, ona yeni üye oldum.”

X8 unları dile getirmi tir:

“1999’da ..... siyaset okulundan belge aldık, e itim anlamında taleplerimiz oldu fakat belediye çatısı altında e itim verilmedi.”

X9 ise unları söylemi tir:

“..... ki isel çıkarlarına uygun olarak hareket eden insanlar da mevcut, parti içinde ciddi bir rekabet var ve ben bunu ya adım, kadınları yıldırma politikası sadece muhalefetten de il kendi partinizin içinde de oluyor, üsluplarda ciddi sıkıntılar ya ıyoruz, meclis üyesi i zaman ve sabır isteyen bir i .”

Yine X12 unları anlatmı tir:

“Genel bilgi parti te kilatı tarafından verilmeli, 1.5 yıl ..... belediye ba kan yardımcılı ı yaptım, belediye ba kanı meclis üyelerinin çok fazla bilgili olmasını istemiyor.”

Meclis üyelerinin sosyalle me ve çalı ma kurallarını ö renmelerinde ba lı oldukları partiden pek destek göremedikleri ve bu süreci bireysel çabalarıyla tecrübe ettikleri görülmektedir. Üyelerin konu malarından yola çıkarak partilerin siyaset okullarında verilen e itimlerin yeterli ve süreklili inin olmadığını söyleyebiliriz. Ayrıca, parti içi rekabet yanında cinsler arası rekabeti te kadınların meclisteki sosyalle me süreçlerinde sorun ya amalarına neden olabilmektedir.

Tablo 22: Kadın Meclis Üyelerinin Görev Aldıkları Komisyonlara İlişkin Görevlendirme

Komisyon	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
İmar ve Bayındırlık	3	2	1
Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor	6	3	3
Hukuk	4	2	2
Çevre ve Sağlık	5	1	4
Plan Bütçe	7	2	5
Aile ve Kadın Sorunları	1	-	1
Diğer	7	3	4

Görülen toplam 13 meclis üyesinden 3 tanesi aynı zamanda büyük şehir belediye meclisi üyesidir (Tablo 7). Kadın üyeler, en fazla Plan-Bütçe Komisyonu ve diğer grubundaki komisyonlarda yer almaktadırlar (Tablo 22). Diğer grubuna yanıt veren üyeler; Kadın-Erkek Eşitliği, Deprem, Denetim, Kira-Tespit, Eşitlik, Ulaştırma gibi komisyonlarda üye olarak çalışmalarını belirtmişlerdir. Kadın meclis üyelerinin, Plan-Bütçe, İmar ve Bayındırlık gibi daha teknik konuların görüldüğü bu iki komisyondaki varlıkları da dikkat çekicidir. Bu durumun ortaya çıkmasında kadınların mesleklerinin etkili olduğunu söyleyebiliriz. İmar ve Bayındırlık komisyonlarında yer alan kadınların mimar ve mühendis, Plan-Bütçe komisyonunda bulunanların ise ağırlıklı olarak mali müavin oldukları görülmektedir. Ayrıca, kadın üyelerden bir kişi İmar ve Bayındırlık komisyonu başkanidir. Üyelerden 6'sı Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor, 5'i Çevre ve Sağlık, 4'ü Hukuk, 1'i ise Aile ve Kadın Sorunları komisyonlarında görev yapmaktadır. Yine meclis üyelerden bir kişi Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor komisyonuna başkanlık etmektedir. Büyük şehir belediye meclisindeki kadın üyeler ise, Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor, Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği, Ulaştırma, İmar ve Bayındırlık, Çevre ve Sağlık gibi komisyonlarda faaliyet göstermektedir. Tabloda kadın meclis üyelerinin daha çok görevlendirileceği düşünülen, Aile ve Kadın Sorunları komisyonundaki oranlarının azlığı ise ilginçtir.

Tablo 23: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasete Giriş Amaçları ile Siyasette Zledikleri Yaklaşım

Amaç/Yaklaşım	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Kamu Yararı	4	2	2
Halka Hizmet	8	3	5
Kadın Hakları	4	1	3
Diğer	4	3	1

Tablo 23'te kadın meclis üyelerinin büyük bir çoğunluğu (8 kişi) halka hizmet amaçlı siyasete girdiklerini söylemiştir. Üyeler kamu yararı ve kadın haklarına yönelik hizmet vermek için de siyasete adım atmıştır. Diğer grubunda yanıt verenler ise; eşitlikle mücadele, seçmen talepleri ve sorunlarına ilişkin hizmet, bireysel görevler, sosyal belediyecilik ve profesyonel siyaset gibi unsurların siyaset amaç ve yaklaşımlarını belirlemede etken olduğunu belirtmiştir.

X9 siyasete giriş amacı ve belirlediği politika tarzına dair görüşlerini söylemiştir:

"Kadın olarak siyasette yer almak kolay değil, zaman sıkıntısı var. Ciddi seçmen talepleri oluyor. İlk başta bu programa yetmekte çok zorlandım. Kendi başına çözemeyeceğin bir konuyu başı bilen birine yönlendirmek daha doğru bence. Seçmen bizimle tanışıp problemlerini aktardı ve zaman tüm meseleleri çözüldü olarak algılıyor. Tanıdıklar aracılığıyla işi bitirmek ülkemizde bir adet haline almış, bu alıkanlıımızdan kurtulmamız şart, zaman probleminiz olmasa bile işler böyle yürüyor."

X8, bu konuyu aşağıdaki gibi açıklamıştır:

"Kadın haklarına dair çalışmam için erkeklerin eğitilmesi lazım."

Siyasette yer almasında lider etkisinin önemli olduğunu ifade eden X10 görüşlerini anlatmıştır:

"Siyasete başlamamda liderin etkisi çok oldu, başlı olduğum partiyi şu an ele tirenler 2001 yılı öncesini unuttular diye düşünüyorum. Bu yüzden partime daha içten bir şekilde hizmet ediyorum."

Bir ba ka yönden, X11 unları vurgulamı tir:

“Kadın hakları ile ilgili çok mücadele vermek istedim. Ben icraatin gerçeikle mesinden yanayım, söylemde kalması do ru de il.”

Seçmen taleplerinin meclis üyeleri üzerinde ciddi bir yük olu turdu unu dile getiren X9, alı ılagelmi durumların sistemin i leyi inde büyük sıkıntılar yarattı nı ifade etmi tir. X10 siyasete girmesinde parti liderinin önemli bir etkisinin oldu unu ve partiye daha ba lı bir ekilde hizmet etti ini dile getirmi tir. X8 ve X11 kadın haklarına ili kin iki farklı durumdan söz etmi tir. X8'e göre kadın hakları konularında erkekler yeterli anlayı a ve duyarlılı a sahip de ildir. X11 ise bu konudaki dü üncelerin eyleme dökülmesini i aret etmi tir. Bu durumda, meclis üyelerinin, kadın hakları temsilcisi olmaktan ziyade genel hizmet ve hak anlayı ı çerçevesinde siyasete girdiklerini söyleyebiliriz.

Tablo 24: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasette Zaman Ayırdıkları Konular

Konu	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Doğrudan seçmen sorunları	1	1	-
Komisyon çalışmaları	9	5	4
Denetim	1	1	-
Parti teşkilatı görevleri	4	-	4
Diğer	1	1	-

Komisyon üyesi üyeler en fazla komisyon çalışmalarına (9 ki i), di er üyeler ise parti örgütünün çe itli görevlerine zaman ayırmaktadır. Di er grubuna yanıt veren kadın üye, kendi i ine daha çok zaman ayırmak durumunda oldu unu belirtmi tir. Kısaca, kadın üyelerin büyük bir bölümü siyaseti “profesyonel bir i ” olarak gördüklerini; ister meclis ihtisas komisyonlarında isterse partide farklı i levleri yerine getirdiklerini söylemektedirler. Di er bir deyi le, siyasete bir ekilde giren kadın üyelerin, bu süreçte kendilerine ve ailelerine zaman ayıramadıkları görülmektedir. Bu durum, kadınların sorumluluk ve görev anlayı larından da kaynaklanabilir.

Tablo 25: Kadın Meclis Üyelerinin Mecliste Gündemin Belirlenmesine İlişkin Değerlendirmeleri

Gündemi Kim Belirliyor	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Belediye başkanı	8	1	7
Meclis başkanı	-	-	-
Muhalefetin söz hakkı var	1	-	1
Teknik heyet	4	4	-
Diğer	4	3	1

Tablo 25'te üyelerin, mecliste gündemin belirlenmesine ilişkin değerlendirmeleri verilmiştir. Kadın meclis üyelerinin 8'i meclis toplantılarında gündemi belediye başkanının belirlediğini söylerken; , bir üye bu konuda muhalefetin de söz hakkı olduğunu belirtmiştir. Dört üye "teknik heyet" encümen ve bürokrasi tarafından gündemin oluşturulduğunu yanıtını vermiştir. Diğer grubunda yanıt verenler; komisyonlardan gelen evraklara göre, grup istiaresi ve önerge yöntemleriyle de gündemin belirlendiğini ifade edilmiştir. Tabloda dikkat edilmesi gereken husus; muhalefetteki üyelerin tamamının "belediye başkanının gündemi belirlediğini" yanıtını vermesidir. Buna karşılık, muhalefet partisinden bir üye, muhalefetin de gündem belirlemede söz hakkı olduğunu söylemiştir. X10 bu konu hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

"Gelen bir gündem maddesi kadınlarla ilgili ise biz bunu diğer kadın üyelerle de paylaşıyoruz. Kadınlar yerel siyasetin içinde erkeklerden daha çok var fakat bunun farkında değiller. Aslında siyasetin tam ortasındalar, yerel hizmetlerin erkek ve kadınlar üzerindeki etkisi ayrı."

X9 ise bunları vurgulamıştır:

"Belediye başkanının meclis gündeminden 4-5 gün önce haberi oluyor. Önerge ve dosyalarla ilgili çalışmalarımızı bitirip gündeme ekliyoruz. .... komisyonunda aldığımız kararları meclis toplantısından önce başkanına anlatıyoruz."

X9 komisyonlarda gündemin hazırlandığını ve bu süreçte meclis üyelerinin aktif olarak rol aldıklarını ve belediye başkanı ile irtibatla olduklarını ifade etmiştir. X10 ise

gündem maddesi geldikten sonraki süreçten bahsetmi , özellikle kadınlarla ilgili konularda daha hassas davrandıklarını belirtmi tir.

Tablo 26: Kadın Meclis Üyelerinin Meclis Çalışmalarına Katılım Yöntemleri

Meclis Faaliyeti	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Gündem dışı konuşmalar	2	2	-
Önerge vermek	5	1	4
Komisyon çalışmalarına katılmak	13	6	7
Dış temsil	1	1	-
Oy verme	2	1	1
Diğer	1	1	-

Kadın meclis üyelerinin tamamı üyesi oldukları komisyonların çalışmalarına katıldıklarını ifade etmi tir. İkinci olarak, 5 üye meclis çalışmaları sırasında önerge vererek meclis çalışmalarına katkıda bulduklarını anlatmaktadır. Diğer grubunda yanıt veren üye, "meslek edindirme kursu" ile meclis çalışmalarına katkıda bulunduğunu ifade etmi tir. Daha önce de belirtildiği gibi gerek AKP gerek CHP'li üyeler zamanlarının büyük bir bölümünü komisyon çalışmalarına ayırmaktadırlar. Bu durum, profesyonelleşme konusunda önemli bir gelişmedir.

Tablo 27: Kadın Meclis Üyelerinin Meclis Çalışmalarına ve Seçmenlerine Ayırdıkları Zaman

Süre	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Her gün	4	2	2
Ayda bir	1	1	-
Her hafta	-	-	-
Diğer	8	3	5
Toplam	13	6	7

Kadın meclis üyeleri seçmenlerine farklı yollarda zaman ayırmaktadırlar. Diğer grubunda yer alan üyeler, meclis çalışmaları ve seçmenlerine ayırdıkları zamana ilişkin olarak haftada 2 kere, ihtiyaç duyuldukça, ayda 3-4 kez, komisyon ve grup toplantılarında, 15 günde bir ve çok sık aralıklarla gibi birbirinden farklı yanıtlar

vermi lerdir. Üyelerin 4'ü her gün, 1'i ise ayda bir kere zaman ayırdıklarını belirtmi tir. X11 bu konuya ili kin görüşlerini u ekilde ifade etmi tir:

“Seçmen i lerine çok zaman ayıramıyorum, kadın kollarının toplantılarına katılıp bunları kendim de organize etmeye çalı ıyorum. .... 9 tane kadın muhtar var. Ben kadın muhtarlarla ayrı toplantılar düzenliyorum, mahallenin kadın sorunlarını onların a zından dinliyorum. Çocuk, iddet, yoksulluk vb. Seçmenler bana ula ırlarsa problemlerini çözmeye çalı ıyorum.”

Sınırlı sayıda da olsa bazı üyeler fırsat buldukça günlük hayattaki siyasete zaman ayırmaktadırlar. Ancak özellikle emekli kadın meclis üyelerinin zaman sıkıntıları olmadı ı için seçmenlere ve parti te kilatına daha fazla zaman ayırdıkları görülmektedir. Yine bu durumda da mesleki durum etkili olmakla birlikte, i hayatının içerisinde aktif olarak yer alan kadınların zamanı düzenleme konusunda daha fazla sorun ya adı ını söyleyebiliriz.

3.Kadın Sorunları ve Politikaları Mecliste Ne Sıklıkta Gündeme Gelmektedir

Tablo 28'de meclis üyelerine, kadınların temsilinin erkeklerin dil üslubunu ve davranı larını de i tirip/de i tirmede i sorulmu tur. Kadınların büyük bir ço unlu u erkeklerin dil üslubunun ve davranı larının de i ti ini ifade etmi tir. (10 ki i) üyelerden 3'ü ise meclisteki varlıklarının erkeklerin dil ve üslubu üzerinde olumlu bir etki yaratmadı ını belirtmi tir.

Tablo 28: Belediye Meclislerinde Kadın Temsilinin Erkeklerin Üslup ve Davranı ları Üzerindeki Etkisi

Üslup ve Davranış	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Hayır deęiřtirmiyor	3	1	2
Evet deęiřtiriyor	10	5	5
Toplam	13	6	7

ktidar ve muhalefet partisinden e it sayıda üyeler üslup ve davranı ın de i ti ini söylemi lerdir. X1 bu konu hakkındaki görüşlerini öyle açıkladı tır:

“Örne in; komisyonda kadınlar yoksa küfürlü konu malar oluyor. Biz varken bu tür eylemler olmuyor. Bence erke in geneti inde var bu, belli bir ya tan sonra da e itmek de çok zor.”

X9 ise a a ıdaki hususları vurgulamı tir:

“Üsluplar zaman zaman çok gergin oluyor. Komisyonlarda bu durum daha çok ya anıyor. Erkekler zaman zaman çok a ır konu uyorlar ve ço u zaman da durum de i miyor.”

X12 bu konuda farklı sonuçların oldu unu belirtmi tir:

“Davranı lar de i iyor evet, ben kendimi de i tirdim, erkek gibi davranmaya ba ladım bu yüzden.”

Meclisteki davranı kuralları ile ilgili kimi belediyelerin tüzükleri bulunmaktadır. Davranı kuralları açısından bu durum önemlidir. Kadın meclis üyelerinin ço unlu unun verdi i yanıtta yola çıkarak, kadınların varlı ının erkek meclis üyelerinin davranı ları üzerinde olumlu bir etki yarattı ını söyleyebiliriz. Ancak erkeklerin olu turdu u bir yapıda erkekle en kadın üyelerde söz konusudur. Kadınların bu gibi yapılardaki sayıca azlı ı bir süre sonra onları da erkekler gibi davranmaya zorlamaktadır.

Tablo 29: Kadının Siyasetteki Varlı ının Sorunlara Yakla ımlar Üzerindeki Etkisi

Yaklaşım	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Hayır getirmiyor	3	1	2
Evet getiriyor	10	5	5
Toplam	13	6	7

Bu konudaki de erlendirmeler (Tablo 29) Tablo 28'deki ile aynıdır. Yine üyelerin büyük bir bölümü kadının varlı ının farklı bir yakla ım getirdi ini söylemi tir.

X11 bu konu ile ilgili görü lerini öyle ifade etmi tir:

“Erkeklerin baskın rolü hala sürüyor ve bu hissediliyor. Benim partimde de di erlerinde de bu durum böyle, erkekler daha baskın. Kadınlar sahada kullanılıyor. Belediyenin çalı malarına dair her yıl meclise bir kitap sunuluyor.

Zaten partilerin grup sözcüleri var. Bu nedenle de ..... Belediyenin de hangi partiden olursa olsun kadınlara çok söz hakkı verilmiyor.”

X2 ise unları vurgulamı tır:

“Tamamen bir otorite söz konusudur. Çünkü halk üyelerin kendisine de il partiye oy veriyor.”

Kadınların meclisteki varlığı her ne kadar erkek üyelerin yaklaşımlarını ve davranışlarını etkilese de birçok kademe ve görevde erkeklerin baskın rolü sürmektedir. Yine kadınların büyük bir çoğunluğu seçmenlerle yaptıkları yüz yüze görüşmelerde; erkek ve kadın seçmenlerin, kadın meclis üyelerine yaklaşımlarının daha olumlu ve yakın olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle kadınlar özellikle saha faaliyetlerinde, başarılı oldukları parti tarafından görevlendirilmektedir. Bu noktada ise kadınların siyasetteki vitrin rolünün hala devam ettiğini söyleyebiliriz.

Tablo 30: Meclis Gündeminde Kadın Yaklaşımına İlişkin Değerlendirme

Etkili Unsur	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Belediye başkanı	3	3	-
Erkek meclis üyeleri	-	-	-
Kadın meclis üyeleri	3	1	2
Diğer	8	2	6

Meclis üyelerine, kadın yaklaşımının meclis gündemine getirilip/getirilmediği sorusu yöneltilmiştir. Kadınların 8’i diğer grubuna yanıt vermiştir. Diğer grubunda kadın yaklaşımının; gündeme getirilmediği, kadın-erkek fırsat eşitliği komisyonu ve gruplarda daha çok konuşulduğunu ve erkek meclis üyelerinin ise bir kısmının bu konuyu gündeme getirdiğini ifade etmişlerdir. Üyelerin 3’ü ise, belediye başkanı ve kadın meclis üyelerinin bu yaklaşımı gündeme getirdiği yanıtını vermiştir. Belediye başkanının kadın yaklaşımını gündeme getirdiği cevabını verenlerin tamamı iktidar partisindedir.

X8 kadın yaklaşımının mecliste gündeme getirilip/getirilmemesine ilişkin unları söylemiştir:

“Belediyemizde cinsiyete duyarlılıkla ilgili bütçe ayrıldı. İlk defa bizim ilçemizde "Eşitlik Birimi ve Komisyonu" kuruldu. Eşitlik Birimi belediyede

bürokratik bir birim. Vatandaşların sorunlarını öğrenmek için anket uygulanıyor ve anket sonuçlarına göre tespit edilen problemler bu birimde görüşülüyor. Türkiye’de ilk kez bizim belediye böyle bir uygulama yaptı.”

Türkiye’de ilk defa Bursa’nın Nilüfer Belediyesi’nde, 2009 yılında “E itlik Birimi” ve “E itlik Komisyonu” kurulmuştur. Başkan kadın olan ve 5 kişiden oluşan komisyonun amacı; mecliste alınan kararların cinsiyete duyarlı olup olmadığını inceleyip, kadın sivil toplum örgütleri ile birlikteliğinde kadın dostu bir kent yaratmak için çaba göstermektir. X8 ise E itlik Birimi ve Komisyonu’nun çalışmaya sistemine ilişkin genel bilgiler vermiş olup, Türkiye’de kadına yönelik şiddetin artmasının bu yapının kurulmasında özellikle etkili olduğunu dile getirmiştir. İçerde yapılan anket sonuçlarına göre tespit edilen sorunlar bu komisyon aracılığı ile meclis gündemine taşınmaktadır.

Tablo 31: Kadın Meclis Üyelerinin Kadınları Temsil Edip Etmediklerine İlişkin Değerlendirme

Kadınları Temsil Ediyor	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Hayır	5	2	3
Evet	8	4	4
Toplam	13	6	7

Tablo 31’de meclis üyelerine, kendilerini kadınların temsilcisi olarak görüp/görmediklerine ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Tabloda görüldüğü üzere kadın meclis üyelerinin 8’i kendilerini kadınların temsilci olarak görmekte, 5’i görmemektedir. Parti dağılımlarına baktığımızda; her iki yanıtta da sayısal bir yakınlık söz konusudur.

X4 bu konu hakkındaki görüşlerini aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

“Kadınların yerel yönetimlere dair beklentileri günlük hayattaki ihtiyaçlarına yönelik. Kadının sadece eş aracılığı ile yerel yönetimlerle ilişkisi söz konusu.”

X9 ise unları dile getirmi tir:

“Kadınlar erkeklerin dünyasını daha iyi algılıyor. Kadın ve erke in hayata bakı açıları çok farklı. Kadınlar ya amın temsilcisi. slam'da kadının farklı bir yeri var, bunun kutsiyetinin daha fazla farkına varmalıyız.”

İlk olarak kadınlar, Tablo 17'de e etkisini siyasette yer almalarını kolayla tırıcı bir unsur olarak nitelendirmi ti. E ler ya parti ile yakın bir ili ki içinde ya da kendisi siyasete girmeyip e inin yer almasını desteklemekteydi. İkinci olarak, bazı üyeler günlük hayatta kadınların yerel hizmetlerden faydalanmak amacıyla e lerini aracı kıldıklarını dile getirmi tir. Her iki durumdaki kadın ve erkek görüntüsü birbirinden farklı olmakla birlikte, ikinci durumda kadınların yerel yönetimler ve yerel yönetimlerin kendilerine vermesi gereken hizmetler konusunda yeterli bilgilerinin oldu unu söylemek güçtür. Görü ülen kadın meclis üyelerinin ço unlu u, kadınları özellikle yerel yönetimler konusunda bilgilendirmeyi ve sorunlarını çözmeyi amaç edindiklerini, bu noktada kendilerini kadınların temsilcisi olarak gördüklerini ifade etmi lerdir.

4.Kadın Meclis Üyelerinin Adaylık ve Kampanya Süreci

Kadın üyelerin adaylı ı ve kampanya süreci siyasete giri lerinde en fazla sorunla kar ıla tıkları bir süreçtir. Bununla birlikte, gerek kadın adayların gerekse üyelerin ve sempatanların partiler tarafından özellikle kampanya sürecinde yo un bir biçimde kullanıldıkları bir gerçektir.

Tablo 32: Kadın Meclis Üyelerinin Aday ve Aday Adaylı ına İli kin De erlendirme

	Genel Sonuç	AKP	CHP
Önceki Adaylık	Sayı	Sayı	Sayı
Genel seçim	1	1	-
Yerel seçim	2	-	2
Hiç aday ya da aday adayı olmadım	10	5	5
Toplam	13	6	7

Kadın meclis üyelerine, ba ka bir seçimde (yerel ya da genel) aday olup/olmadıkları sorusu yöneltildi tir. Üyelerin büyük bir ço unlu u herhangi bir

seçimde aday ya da aday adayı olmadıklarını belirtmiştir. 2 üye yerel seçimde, 1 üye ise genel seçimde aday olmuştur. Bu üyeler; muhtarlık, belediye başkan adaylığı ve milletvekilliği aday adaylığı kategorilerinde adaylıklarını koymuşlardır.

Tablo 33: Kadın Meclis Üyelerinin Seçim Kampanyalarını Yönetmelerine İlişkin Değerlendirme

	Genel Sonuç	AKP	CHP
Kampanya Usulü	Sayı	Sayı	Sayı
Kendi bütçemle yürüttüm	4	1	3
Ailem destek oldu	7	3	4
Yakın arkadaş ve dostların yardımıyla	2	1	1
Seçim bürosu açtım	-	-	-
Kişisel bütçe ayırdım	5	1	4
Kendi araç ve gereçimle kampanya yaptım	4	1	3
Parti teşkilatı maddi destek sağladı	6	6	
Sokak/ev/kahve ziyaretleri düzenledik	10	4	6
Diğer	2	1	1

Tablo 29’da kadın meclis üyeleri, seçmenlerle yapılacak görüşmelerde aktif olarak rol aldıklarından bahsetmiştir. Meclis üyelerinin Tablo 33’te verdikleri yanıt ise tablo 29’dakini doğrular niteliktedir. Tabloda görüldüğü üzere meclis üyeleri seçim kampanyalarında en fazla “sokak/ev/kahve ziyaretleri düzenledik” grubuna cevap vermiştir. Bu ziyaretleri gerek bireysel gerek parti teşkilatı ile birlikte yaptıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla kadınların, seçmenlerle iletişimde önemli bir etkisinin olduğunu ve partilerin kadınları özellikle bu tarz faaliyetlerde kullandıklarını söyleyebiliriz. Kadınlar ikinci olarak; seçim kampanyalarını yönetirken aile desteği aldıklarını söylemiştir. Tablo 17’de meclis üyeleri, siyasete girmelerini kolaylaştıran en önemli unsurun aile ve aile desteği olduğunu ifade etmişlerdir. Yine tablo 33’te görüldüğü üzere kadın meclis üyelerinin çoğunluğu, seçim kampanyalarını yönetirken ailelerinin desteğini aldıklarını dile getirmişlerdir. Üyeler üçüncü olarak; seçim kampanyalarında parti teşkilatından maddi destek gördüklerini söylemişlerdir. Bu yanıtı veren üyelerin tamamı iktidar partisindedir. Ayrıca, kişisel bütçenin seçim kampanyalarında önemli bir faktör olduğunu söyleyebiliriz. Tabloda “kişisel bütçe ayırdım” ve “kendi bütçemle yürüttüm” yanıtını veren üyeler ağırlıklı olarak muhalefet partisindedir. Bu durumda,

muhalefet partisindeki üyelerin seçim kampanyalarında partilerinden pek destek göremediklerini söyleyebiliriz. Diğer grubuna cevap verenler ise, başkan adayının yönettiği kampanyalar ve partinin düzenlediği programlara katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 34: Kampanyalarda Kadın Olmanın Olumlu/Olumsuz Yanlarına İlişkin Değerlendirme

Olumlu/Olumsuz Etki	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Hayır	2	2	-
Evet	11	4	7
Toplam	13	6	7

Meclis üyelerine, seçim kampanyalarında kadın olmanın olumlu ve olumsuz yanlarını ya ayıp/ya amadıklarına ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Üyelerden 2 kişi "hayır", 11 kişi "evet" yanıtını vermiştir. X1 bu konu hakkındaki deneyimlerini şöyle anlatmıştır:

"Kahvehanelere girmek çok zordu, gittiğimiz yerlere göre kıyafetlerimizi belirlemeye başladık. Göçle gelen bir kesim vardı, onları tanıması zor oldu. Olumlu yanı ise kadınlar gittikleri yerlerde ilgi odağı oluyorlar, insanlar daha ilgili davranıyor."

X9 bu konuya farklı yönlerden bakılmasını belirtmiştir:

"Bir kadın siyasette yer almak istiyorsa kadın olmasının olumlu yansımalarının olacağını düşünmeli. Örneğin; örtülüysen ikinci planda kalıyorsun, erkekten destek alamıyorsan kendi kendine engel koyuyorsun. Kadının çok fazla rolü var. Ya adını meşhurlerle ilgili karar alıcı pozisyonda olmak bakıma açımı derinleştiriyor şimdi her şeyi daha geniş perspektiften bakıyorum."

X11 seçmen kitlesinin niteliğini vurgulamıştır:

"Bursa muhafazakâr bir yer fakat kadın üyeler erkeklerle daha rahat kontak kuruyor, kadınların özel sorunlarına dair konular bile konuşulabiliyor."

X6 bu konudaki olumlu ve olumsuz izlenimlerini u e kilde ifade etmi tir:

“Olumlu yanını seçmen ili kilerinde ya adım. Olumsuz yanı ise, erkekler yüzünden kadınlar arasında ciddi bir rekabet olu uyor, bende bu durum nedeniyle aday oldum.”

X2 bu konuda unları vurgulamı tır:

“Kadınlar bizleri görünce özeniyorlar halimize, kadınların ilgisi artıyor, olumsuz yanı ise daha çok göze batmaya ba lıyorsunuz.”

X8 ise olumlu izlenimlerini a a ıdaki gibi anlatmı tır:

“Olumlu olarak insanlar evlerinin kapılarını daha rahat açıyorlar ve ileti im daha kolay kurabiliyorsunuz.”

Melis üyelerinin seçmenlerle olan ileti imlerinde kadın olmalarının genel anlamda olumlu bir etkisi söz konusudur. Bazı üyeler erkek seçmenlerle, kadın sorunlarına ili kin konuları dahi konu abildiklerini ifade etmi tir. Üyeler, seçmenlerle olan görü melerinde, kıyafet e klinin olumlu ve olumsuz bir yansımasının olabilece ini belirtmi tir. Bu duruma ili kin olarak, gittikleri yer ve o yerdeki seçmen profiline göre kıyafetlerini belirlediklerini söylemi tir. Ya am tarzının kadının siyasete girmesinde olumsuz bir etkisinin olabilece i dile getirilmi ve ba örtüsü bu duruma örnek gösterilmi tir. Meclis üyelerinden bazıları, siyasette yer edinmek adına kadın meclis üyeleri arasında ciddi bir rekabetin bulundu unu da belirtmi tir. Bu durum nedeniyle, kimi üyeler hırslanıp daha fazla mücadele etmekte, kimileri ise siyaseti bırakmak istedi ini söylemektedir. Dolayısıyla, kadınların, siyasette birbirlerine engelleyici bir ko ul yarattıkları vurgulanmı tır.

5.Kadın Meclis Üyeleri ve Parti Te kilatı İli kisi

Tablo 35: Kadın Meclis Üyelerinin Parti Te kilatı İle İli kileri

İlişki Sıklığı	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Her gün	3	2	1
Her hafta	2	1	1
Ayda bir	4	2	2
Gerekli olduğunda	3	-	3
Diğer	1	1	-
Toplam	13	6	7

Kadın meclis üyelerine, parti te kilatı ile ne sıklıkta görüşükleri sorusu yöneltildi tir. Üyelerin 4'ü ayda bir, 3'ü her gün ve gerekli oldu unda parti te kilatı ile görüşüklerini söylemiş tir. Diğer grubuna yanıt veren üye ise ayda 2-3 kez görüşükünü belirtmiş tir.

Tablo 36: Kadın Meclis Üyelerinin Parti Te kilatında Görüşükleri Kişiler

Partide Görüşülen Kişi	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
İlçe Başkanı	13	6	7
Yönetim Kurulu Üyeleri	-	-	-
Partili Üyeler	3	2	1
İl Başkanı	1	1	-
Genel Merkez	-	-	-
Parti Genel Başkanı	-	-	-
Diğer	2	2	-

Tablo 36'da meclis üyelerine, parti te kilatında en fazla kiminle temas ettikleri sorulmuş tur. İktidar ve muhalefet partilerindeki üyelerin tümü parti te kilatında en fazla "ilçe başkanı" ile temas etmektedirler. Üyelerin 3'ü partili üyeler ve 1'i ise en fazla il başkanıyla görüşmektedir. Diğer grubuna yanıt veren üyeler; meclis üyeleri, ilçe başkan yardımcısı ve mahalle temsilcisi ile de görüşüklerini belirtmiş tir.

6.Kadın Meclis Üyeleri ve Seçmen-Kamuoyu İlişkisi

Kadın meclis üyelerinin seçilmelerinde seçmen ve kamuoyu ile yakın ve yoğun ilişkilerinin önemli olduğunu yukarıda belirttik. Ayrıca, seçmen sorunlarına oldukça önemli bir zaman ayırdıkları da gözlemlenmiştir.

Tablo 37: Kadın Meclis Üyelerinin Seçmenlerle İlişkileri

İlişki Sıklığı	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Her gün	8	4	4
Her hafta	1	1	-
Ayda bir	-	-	-
Gerekli olduğunda	1	-	1
Diğer	3	1	2
Toplam	13	6	7

Meclis üyelerine, seçmenlerle ne sıklıkta görüşükleri sorulmuştur. Kadınların büyük bir kısmı "her gün" cevabını vermiştir. Bu yanıtı veren üyelerin sayısı, hem iktidar hem muhalefet partisinde birbirine eşittir. Diğer grubuna yanıt veren üyeler; haftada bir, seçmenler aradıklarında ve 2-3 ayda bir yanıtlarını vermişlerdir. Bu durum, kadın üyelerin zamanlarının büyük bir bölümünü seçmenlerle ayırdıklarını doğrulamaktadır.

Tablo 38: Kadın Meclis Üyelerinin Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlişkileri

İlişki Sıklığı	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Her gün	-	-	-
Her hafta	1	1	-
Ayda bir	1	1	-
Aradıklarında	6	4	2
Diğer	5	-	5
Toplam	13	6	7

Seçmenlerle ilişkileriyle karşılaştırıldığında kadın üyelerin sivil toplum kuruluşlarıyla daha seyrek görüşükleri anlaşılmaktadır. Üyeler, bu kuruluşları kendilerini

aradıklarında ya da bu kurulu ların düzenledikleri etkinlikler sırasında bir araya geldiklerini belirtmişlerdir. Bu durum, siyaset ve sivil toplum kurulu ları ilişkilerinin “zayıf” olduğunu bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 39: Kadın Meclis Üyelerinin Medya Temsilcileriyle İlişkilerine İlişkin Değerlendirme

İlişki Sıklığı	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Her gün	-	-	-
Her hafta	-	-	-
Ayda bir	1	1	-
Aradıklarında	5	3	2
Diğer	7	2	5
Toplam	13	6	7

Medya, siyaset girişinde olduğu gibi siyaset sırasında da siyasetçiler için önemli bir araçtır. Bununla birlikte, özellikle yerel düzeyde medya siyaset ilişkisi olan durumlarda ve üyeler yönünden yoğun değildir. Üyelerin büyük bir çoğunluğu (7 kişi) diğer grubuna yanıt vermiştir. Diğer grubundaki üyelerden bir bölümü medya temsilcileriyle sıklıkla görüşmelerini ve bizzat kendilerinin aradıklarını, bir kısmı ise onlardan böyle bir talep gelmediği için görüşmelerini belirtmiştir. Üyelerden 5 kişi aradıklarında, 1 kişi ise ayda bir görüşmelerini ifade etmiştir.

Tablo 40: Kadın Meclis Üyelerinin Dünyasıyla İlişkilerine İlişkin Değerlendirme

İlişki Sıklığı	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Her gün	3	2	1
Her hafta	1	1	-
Ayda bir	-	-	-
Aradıklarında	5	2	3
Diğer	4	1	3
Toplam	13	6	7

Karar organları öncelikle ve özellikle ekonomik çevreleri ilgilendiren kararlar alabilmektedirler. De i en ekonomik ili kilere kar ın, meclis üyeleri i dünyasıyla ili ki konusunda çekingen ve uzak durmaktadırlar. Bu parti politikası olabilece i gibi “çe itli” söylentilerin önüne geçmekten de kaynaklanabilir. Öte yandan, i dünyasında yer alan üyeler, bu konuda daha serbest ve yo un bir ili ki görüntüsüne sahiptirler. Üyelerin 5'i i dünyasıyla aradıklarında, 3'ü her gün, 1'i ise her hafta görüşüklerini belirtmişlerdir. Di er grubuna yanıt verenler; i leri nedeniyle görüşüklerini, i dünyasından bu konuda bir talep gelmedi ini ve herhangi bir ili kilerinin söz konusu olmadığını söylemişlerdir.

7.Kadın Meclis Üyelerinin İmdi ve Gelece e Yönelik Beklentileri

Siyaset belli beklenti ve amaçla giren kadın üyeler, zaman içerisinde bu amaç ve beklentileri kar ılamakta ya da sükütu hayale u radıklarını söylemektedirler. Aslında, siyasi deneyim, üyelerin beklenti ev amaç belirlerken, kendileri ve toplum için daha gerçekçi ve yapılabilir olan hedefler geli tirmelerine yardımcı olmaktadır.

Tablo 41: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasete Ba ladıktan Sonraki Beklentilerine İli kin De erlendirme

Beklentiler	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Evet gerçekleşti	3	3	-
Hayır gerçekleşmedi	6	-	6
Kısmen gerçekleşti	4	3	1
Toplam	13	6	7

Tablo 41'de meclis üyelerine, siyasete ba larırken hedefledikleri beklentilerinin gerçekleşip/gerçekleşmedi i sorulmu tur. Üyelerin 6'sı beklentilerinin gerçekleşmedi ini söylemişlerdir. 4 üye beklentilerinin kısmen, 3 üye ise tamamen gerçekleşti ini ileri sürmü tür. Parti da ılımları açısından baktı mızda; beklentilerin gerçekleşmedi ini söyleyen üyelerin tamamı muhalefet partisi CHP'dendir. Beklentilerinin tamamının ve kısmen gerçekleşti ini söyleyerek daha olumlu bir yakla ım sergileyen üyelerin büyük bir ço unlu u ise iktidar partisi AKP'dendir. CHP'den yalnız bir üye beklentilerinin kısmen gerçekleşti ini ifade etmişlerdir.

Meclis üyelerinden X4 bu konu ile görüşlerini şöyle açıklamıştır:

“Bizler çözüm üretmek ve faydalı olmak için aday olduk fakat karar mekanizması bizi arka plana itti. Hedefim meclis üyesi olmak değildi. Ben meclis üyesi olarak insanlara hizmet için sadece bir araç olarak gördüm.”

X3 kendisiyle ilgili olarak şunları dile getirmiştir:

“Kişilik imajımı oluşturduğum, yalnız daha sonraki hedeflerim verimli olmadı.”

X1 ise kendisiyle ilgili şu saptamaları yapmıştır:

“Çevrem genişledi, tecrübe edindim, kişilik gelişti.” X5 ise olumsuz gelişmeler hakkında şunları belirtmiştir:

“Parti içindeki rekabet ve toplum baskısı, hem siyasi hem özel hayatımı etkiledi.”

Tablo 15'te kadın meclis üyelerine, siyasete girme amaç ve beklentileri, bunların ne oranda gerçekleşip/gerçekleşmediği sorulmuştur. Üyelerin tamamı siyasete girme amaçlarının ilk önce “halka hizmet” olduğunu belirtmiş ancak çoğunluğu bu noktadaki beklentilerinin gerçekleşmediğini dile getirmiştir. Tablo 41'e baktığımızda çıkan sonucun tablo 15'teki ile aynı olduğunu görmekteyiz. Kadın üyelerin çoğunluğu siyasete girdikten sonraki beklentilerinin gerçekleşmediğini ve bu süreçte birçok engelleme ile karşılaşmalarını belirtmiştir.

Tablo 42: Kadın Meclis Üyelerinin Siyasete Devam Etmelerine İlişkin Değerlendirme

Siyasete Devam	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Evet	8	5	3
Hayır	5	1	4
Toplam	13	6	7

Meclis üyelerinden 8 kişisi siyaset devam etme konusunda “evet”, 5 kişisi ise “hayır” yanıtını vermiştir. “Hayır” yanıtını veren üyeler; siyasette yeterince faydalı olamadıkları, siyasette huzur ortamının olmadığı ve gençlerin önünün açılmasını

istediklerini belirterek siyasete devam etmek istemediklerini ifade etmişlerdir. Olumsuz görüş bildiren üyelerin büyük bir bölümü CHP'dendir. Siyasi hayatına devam etmek isteyen üyelerin çoğunluğu ise AKP'lidir.

Bu konuya ilişkin X2'lerin dile getirdikleri;

"Hayır, siyasete devam etmek istemiyorum, siyasette huzur yok, siyaset doğruları bastırıyor."

X5 siyasette bireysel sonuç alınamayacağını ifade etmiştir:

"Yeni bir ekibimiz olmasıyla siyasete devam etmek istiyorum, ben her zaman destek olmaya hazırım."

X7 ise siyasete daha üst düzeyde devam etmek istemekte olup, düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

"Evet, siyasete devam etmek istiyorum, kadınlarla ilgili konulara verilen önemin derecesi büyük şehir ve ilçe belediyesinde farklı, büyük şehir ve ilçe belediyesi arasında çatışma var."

X8 bu konuda şunları söylemiştir:

"Siyasete şimdi devam etmeyi düşünmüyorum, faydalı olmadıktan sonra devam etmenin bir anlamı yok."

X11 ise siyasette gençlerin önemini vurgulamıştır:

"Siyasete devam etmek istemiyorum çünkü gençlerin önünün açılmasını istiyorum, siyasete girmeleri için kendi çocuklarımı da teşvik ediyorum."

Kadın meclis üyelerinin çoğunluğu siyasete devam edeceklerine dair olumlu görüş bildirmelerine rağmen yine önlerindeki engellerin varlığını dile getirmişlerdir. Siyasete devam etmek için, parti ve mecliste iyi bir ekibin olması koşulu önemsizdir. Kadın sorunlarına verilen önemin büyük şehir ve ilçe belediyelerinde farklılaşması da geleceğe yönelik kararlarda etkindir. Ayrıca, sorunların çözülmesi için kadınların bu platformlarda yer almasının çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Genel olarak meclis üyelerinin, var olan engellerin farkında olduklarını ve bunlarla mücadele etmeyi sürdürmek istediklerini söyleyebiliriz.

Tablo 43: Kadın Meclis Üyelerinin Gelecekteki Hedefleri

Gelecek Beklentisi	Genel Sonuç	AKP	CHP
	Sayı	Sayı	Sayı
Genel siyasette yer almak	1	1	-
Yerel siyasete devam etmek	8	3	5
Bırakmak	2	-	2
Diğer	2	2	-
Toplam	13	6	7

Meclis üyelerinin büyük bir bölümü yerel siyasete devam etmek istediklerini ifade etmiştir. Üyelerden 1 ki i genel siyasette yer almak, 2 ki i ise siyaseti bırakmak istemektedir. Di er grubundaki üyeler; meslek hayatına dönmek istediklerini veya henüz karar vermediklerini belirtmiştir. CHP'li üyelerin ço unlu u yerel siyaseti sürdürmek istediklerini belirtmiştir. X1 bu konuyla ilgili dü üncelerini öyle anlatmıştır:

"..... odası başkanlığı olmak istiyorum, zaten buna dair bir teklifte geldi."

X2 bu konuda olumsuzlukları dile getirmiştir:

"Ben net davrandım için parti içinde çatışmaya geyorum, i hayatında bundan rahatsız oldum için kendi büromu kurdum, kendimi siyasete girecek kadar de erli görmüyorum, gücün elinde olması siyaseti daha da kolaylaştırıyor."

X9 siyasette daha ileri görevlere gelmeyi dü ünmektedir:

"Teknik konularda başkan yardımcısı olmak istiyorum, ... komisyonunda tek bayan olmanın dezavantajlarını ya adım, bizim ihtiyaçlarımız erkekler için çok önemli de il."

X11 ise bu konuda konumdan ziyade görevi önemsemektedir:

"Etiket benim için önemli de il, ihtiyaç oldu unda yerelde de destek olurum, nerede oldu u fark etmez."

Tablo 43'te meclis üyelerinin büyük bir kısmı yerel siyasete devam etmek istediklerini belirtmekle birlikte, meclis üyesi i dı nda farklı pozisyonlarda görev almak istediklerini de dile getirmişlerdir. Tablo 42'de CHP'li üyelerin 4'ü siyaseti bırakmak istediklerini söylemişler, Tablo 43'te ise 5 CHP'li üye yerel siyasete devam etmek istediğini

belirtmi tir. Bu durum çeli kili gibi görünse de bu üyeler, siyaseti sürdürmeleri için uygun ko ullar olu ursa devam etmek istediklerini, aksi durumda siyaseti bırakmak istediklerini ifade etmi lerdir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Demokrasi, yönetime, karar alma süreçlerine katılım ve toplumun bütününe ifade olana ulaşmakta, günümüzde tüm toplum ve kültürlerde temel değer sayılmakta ve öncelikli gelmektedir. Demokratik ve etkili yönetimin temel unsurları katılım ve temsildir. Vatandaşlar siyasal katılma hakkını bireysel ve toplumsal olarak iki şekilde kullanır. Bireysel siyasal katılım oy verme, toplumsal siyasal katılım bir siyasal partiye üye ya da aday olarak gerçekleştirilir. Bireyin siyasal katılım tercihlerinde çeşitli faktörler etkili olur. Bunlar; gelir, meslek, eğitim, cinsiyet, yaş, yerleşim birimi büyüklüğü, kitle iletişim araçlarındaki çeşitlilik gibi faktörlerdir.

Demokratik yönetimin diğer bir unsuru temsildir. Toplum, egemenlik hakkını kendisinin yerine kullanacak temsilcilere vererek, siyasal temsili gerçekleştirir. Temsil sisteminin temelinde; seçim, sorumluluk ve temsil edicilik gibi kavramlar mevcuttur. Bireyin temsilcilik sıfatını kazanmak için siyasal kaynak, eğitim, meslek, toplumsal konum gibi niteliklere sahip olması ve aynı zamanda belirli bir siyasal konuma gelmesi için istekli olması gerekmektedir. Temsilin her ne kadar farklı türleri olsa da esas olan toplumun dengeli bir şekilde temsil edilmesidir. Ancak toplumsal cinsiyet açısından siyasal temsil olgusuna baktığımızda; tek bir cinsiyetin egemen olduğu görülmektedir. Bu durum kadınları azınlık grubuna sokmaktadır. Kadınların cinsiyet açısından dengeli temsili büyük bir önem taşımaktadır.

Halkın ülke yönetiminde etkin rol alması, geniş tabanlı bir katılma ve demokrasinin korunmasını sağlama açısından yerel yönetimler büyük bir önem taşımaktadır. Yerel yönetimler, halkın ihtiyaçlarına yerinden ve yakından cevap verebilmeleri, halkla iç içe olmaları nedeniyle halk katılımının daha kolay sağlanabileceği bir yapıya sahiptirler. Yerel yönetimlerin varlığı, gücün tek elde toplanmasının meydana getireceği anti demokratik durumu engelleyecek ve merkezi/yerel yönetim arasında iktidar bölüşümünün oluşmasına neden olacaktır. Ancak yerel yönetimler ve merkezi yönetim arasında sürekli bir çatışma söz konusudur.

Toplumsal yaşam içinde insanların, toplumsal fırsatlardan ve imkânlardan yararlanması, toplumun farklı kesimlerinin siyasi karar mekanizmalarında yer almaları

ya da taleplerini yansıtmaları ile mümkündür. Bu nedenle gerek parlamentoda gerek yerel yönetimlerde toplumun farklı kesimlerinin dengeli temsili, önemi giderek artan bir konu haline gelmiştir. Bu farklı kesimlerden biri olan kadınların genel/yerel meclislerde oranı Türkiye’de istenilen düzeye ulaşmamıştır. Kadının kamusal alandaki sayısının artması, karar alma mekanizmalarında eşit temsil edilmesi, demokrasinin tam olarak yerleşebilmesi adına büyük önem taşımaktadır. Siyasi arenada kadın temsiliyetinin artması, kadın sorunlarının çözümü açısından her zaman etkili bir sonuç doğurmaktadır.

Kadının dünyada ve Türkiye’de, siyasi karar mekanizmalarında eksik temsiliyetinin temelinde; toplumsal, ekonomik ve siyasi engeller yatmaktadır. İlk olarak kadına toplum tarafından yüklenen, geleneksel roller ve hane içi sorumluluklar kadının kamusal alanındaki kalmasına neden olmuştur. Geleneksel yaşam tarzları, eğitim seviyeleri, aile ve toplumsal değerler nedeniyle kadınlar toplumda erkeklerden sonra ikinci sıraya konmuş ve erkek egemen hale getirilmiştir. Bu egemenlik kadının ev ve ev dışındaki ekonomik, sosyal ve siyasi konumunun erkekler tarafından belirlenmesi sonucunu doğurmuştur.

Siyasi karar mekanizmalarında erkek egemenliğinin olması, yasalarda kadının ikincillik ve yokluğunu pekiştirmiştir. Ayrıca, güçlü kamusal ilişkiler, para, zaman, deneyim gibi birçok siyasal kaynaktan yoksun olan kadınların, siyasetin içinde yer alsalar dahi aday gösterilip seçilme olasılıkları çok düşüktür. Bu noktada ikincil bir birim olarak örgütlenen parti kadın kolları ve kadın gruplarının yeterli bir şekilde olmaması da eksik temsil sorununa çözüm olamamaktadır. Kadının bu ikincilik durumundan kurtulup erkeklerle eşit haklara sahip olabilmesi için, kadının sosyal, ekonomik, kültürel yaşam içinde yer almasını sağlayacak önlemlerin alınması ve engellerin kaldırılması gerekmektedir. Siyasi mekanizmaların cinsiyet farklılıklarından kaynaklanan sorunlara yanıt vermesi ve çözüm üretmesi gerekir. Gerçek anlamda kadın temsili, kadınların kendi ihtiyaçlarını belirlemesi, bu ihtiyaçlarını politika haline getirecekleri sistemi kurması ile olanaklıdır.

Günlük hayattaki sorunların ve ihtiyaçların birçoğu, kadın ve aile hayatı ile ilgilidir. Bu problemlerin ve ihtiyaçların çözümlenmesinde kadınların yer alması gerekirken, günümüzde kadının yerel yönetimlerdeki temsil oranı sınırlıdır. Demokratik sistemlerde kadınların yerel siyasette daha aktif oldukları görülmektedir. Türkiye’de ise

tam tersi bir durum söz konusudur. Kadınların ulusal siyasetteki temsil oranı yerel siyasettekine göre daha yüksektir. Son yapılan 2009 yerel seçimlerinde kadınların belediye meclislerindeki temsil oranı %4,3'tür. Nitekim ara tırma alanı olarak seçilen Bursa'da da kadınların siyasi temsil oranı oldukça çok dü üktür. Genel anlamda; ço unlu u Bursa do umlu, ya olarak daha genç, e itim seviyesi yüksek, belirli bir ekonomik gelir düzeyinde olan kadın temsilcilerin belediye meclisinde yer aldı ı görülmektedir. Bu çerçevede;

Kadın meclis üyelerinin siyasete giri leri, büyük oranda bir siyasi parti üyeli i ile gerçekleş mi tir. Kimi üyeler parti te kilatı tarafından te vik edildiklerini kimileri ise STK etkinlikleri sonucunda siyasete girmeye karar verdi ini belirtmi tir. Meclis üyelerinin tamamı halka hizmet amaçlı siyasete girmi tir. Üyelerin ço unlu u siyasete girdikten sonra beklentilerinin gerçekleş medi ine yönelik olumsuz görü bildirmi tir. Olumsuz görü bildiren üyelerin tamamı muhalefet partisindedir. Kadın meclis üyelerinin siyasete katılmalarının önündeki en büyük engel ailevi sorumluluklarıdır. Birinci bölümde bahsedildi i gibi kadının ekonomik gücünün yeterli olmaması, eril bakı açısı, siyasetin erkek i i olarak algılanması, e itim seviyesinin dü üklü ü, özgüven eksikli i, adaylık süreci engel olu turan di er unsurlar olarak belirtilmi tir. Siyasetin içinde yer alan kadınların da toplumsal, ekonomik ve siyasal engellerle mücadele etmeye devam ettikleri görülmektedir.

Meclis üyeleri siyasette yer almalarını kolayla tıran en önemli unsurun e ve aile deste i oldu u yanıtını vermi tir. Ço unlu u evli olan kadın meclis üyelerinin e leri, ya partiyle yakın bir ili ki içinde ya da kendisi siyasete girmeyip e inin siyasette yer almasını desteklemektedir. Bu durum özellikle daha genç ku ak e lerde görülmekle birlikte, erkekler e lerinin siyasette yer almasında destekleyici bir unsur olmaktadır. Kadın üyeler e lerinin deste ini aldıklarını belirtmi ancak ailevi, mesleki ve siyasi sorumluluklarını yerine getirmekte zaman problemi ya adıklarını da ayrıca ifade etmi lerdir. Buna göre kadınların siyasette yer alması için aile, e , toplum ve çevre deste i arttır. Kadınlar, parti içindeki rekabetin siyaseti onlar için çok daha zor bir hale getirdi ini belirtmi ler ancak siyasette yer almalarını kolayla tıran etkenlerin daha fazla oldu unu ifade etmi lerdir.

Kadınların parti tekilatı içindeki görev dağılımında yönetici konumunda yer almadıkları görülmektedir. Bu durum, kadınların parti içinde ikincil bir konumda olduklarını doğrular niteliktedir. Üyelerin tamamına yakını daha önce başka bir partide çalışmamış ve çoğunluğunun belediye meclisindeki ilk dönemidir. Meclisteki sosyalleşme sürecine ilişkin, zaman içerisinde kendi çabaları ile bu durumu tecrübe ettiklerini belirtmişlerdir. Kadınlar ayrılmış olarak; Plan-Bütçe, Kadın-Erkek Etkinliği, Eğitim-Kültür-Gençlik ve Spor komisyonlarına üyedirler ve en fazla komisyon çalışmalarına zaman ayırmaktadırlar. Kadınların genellikle yer bulamadıkları, Plan-Bütçe, mar ve Bayındırlık gibi daha teknik konuların görüldüğü bu iki komisyondaki varlıkları ise dikkat çekicidir. Bu durumun ortaya çıkmasında kadınların meslekleri etkili olmaktadır. mar ve Bayındırlık komisyonlarında yer alan kadınların mimar ve mühendis, Plan-Bütçe komisyonunda bulunanların ise ayrılmış olarak mali müavin oldukları görülmektedir. Meclis toplantılarında gündem belediye başkanlığı tarafından belirlenmektedir. Güçlü başkan modelinin meclislerde baskın olduğu görülmektedir. Üyelerin büyük bir bölümü erkeklerin dil üslubu ve davranışlarının deyişimini, konularında daha dikkatli, nazik ve kibar olduklarını belirtmişlerdir. Kadın meclis üyelerinin çoğunluğunun verdiği yanıtta yola çıkarak, kadınların varlığının erkek meclis üyelerinin davranışları üzerinde olumlu bir etki yarattığını söyleyebiliriz. Bu noktada kadınların sorunlarına ilişkin konuların ise daha çok Kadın-Erkek Fırsat Etkinliği komisyonlarında ve gruplarda dile getirildiğini ifade etmişlerdir. Kadınların çoğunluğu kendini kadınların temsilcisi olarak görmektedir. Kadın meclis üyelerinin çoğunluğu, kadınları özellikle yerel yönetimler konusunda bilgilendirmeyi ve sorunlarını çözmeyi amaç edindiklerini, bu noktada kendilerini kadınların temsilcisi olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Kadın sorunlarının yine en fazla kadınlar tarafından gündeme getirildiği ve yine kadınların çözüme yönelik faaliyetlerde bulduklarını söylemişlerdir.

Sonuç olarak; kadın meclis üyelerinin büyük bir çoğunluğu, siyasete girdikten sonraki beklentileri gerçekleştirmesine rağmen yerel siyasete devam etmek istemektedir. Bursa'daki sorunların daha iyi değerlendirilmesi için sınırlı sayıda bir denekle yeniden bir görüşmenin yapılması uygun olacaktır. Böylece kadın meclis üyelerinin siyasete girişi, siyasete girdikten sonraki durumları daha iyi anlaşılabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Alkan, Ayten, **Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı**, Ankara Araştırması, Ankara, Dipnot Yayınları, 2005

Alkan, Ayten, **Kadın dostu Yerlemlere Doğru Yerel Planlama ve Hizmet Sunum Modeli**, Ankara, Birleşik Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, 2009

Alkan, Türker, **Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim**, Ankara, Gündoğdu Yayınları, 1989

Araslı, Oya, **Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekilliği Adaylığı**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1972

Arikboğa, Erbay, Tarkan Oktay ve Nail Yılmaz, **Yeniden Yapılanma Sonrasında Belediye Meclisleri: İstanbul Örneği**, İstanbul, Beta Yayınları, 2007

Ayata, Ayegül ve Özlem Gölgelioğlu, **Siyaset ve Katılım, Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi**, Eskişehir, Açıkoğretim Fakültesi Yayını, 2011

Baykal, Deniz, **Siyasal Katılma**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1970

Benhabib, Seyla, **Demokrasi ve Farklılık**, İstanbul, Demokrasi Kitaplığı, 1999

Bozdoğan, Recep ve Yüksel Demirkaya, **Türkiye’de Yerel Yönetimler**, İstanbul, Nobel Yayın, 2008

Caporal, Bernard, **Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1923-1970)**, Ankara, 2000

Çam, Esat, **Siyaset Bilimine Giriş**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1975

Çitçi, Oya, **Yerel Yönetimlerde Temsil**, Ankara, Türkiye ve Orta Do u Amme daresi Enstitüsü Yayınları, 1989

Çukurçayır, M. Akif, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2006

Çukurçayır, M.Akif, **Küreselle me ve Türkiye’de Yerel Yönetimler**, Ankara, Türkiye Belediyeler Birli i, 2009

Daver, Bülent, **Siyaset Bilimine Giri** , Ankara, Siyasal Kitabevi, 5. Baskı, 1993

Donovan, Josephine, **Feminist Teori**, Çev. Aksu Bora, Meltem A duk Gevrek, Fevziye Sayılan, stanbul, leti im Yayınları, 2005

Duman, Tayyip, Nuri Yavuz ve Necmettin Karakaya, **nsan Hakları ve Demokrasi (Vatanda lık Bilgisi)**, Data Yayınları, 1. Basım, 2010

Durudo an, Hülya ve Fato Gök en, Bertil Emrah Oder, Deniz Yüksek, **Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: E itsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar**, stanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2010

Ergil, Do u, **Yabancılaşma ve Siyasal Katılım**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1980

Eryılmaz, Bilal, **Kamu Yönetimi**, Ankara, Okutman Yayıncılık, 2008

Gözler, Kemal, **Anayasa Hukukuna Giri** , Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları, 2004

Iyaso lu, Aynur ve Necla Akgökçe, **Yerli Bir Feminizme Do ru**, stanbul, Sel Yayıncılık, 2001

Ka itçiiba ı, Çi dem, **Türkiye’de Çocu un De eri, Kadının Rolü ve Do urganlı ı**, Ankara, Türk Toplumunda Kadın, Sosyal Bilimler Derne i Yayını, 1979

Kalaycıo lu, Ersin, **Kar ıla tırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir nceleme**, stanbul, stanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın, 1983,

Kalaycıo lu, Ersin, **Ça da Siyasal Bilim**, stanbul, Beta Basım Yayım Da ıtım, 1984

Kele , Ru en, **Kentle me Politikası**, Ankara, mge Kitabevi Yayınları, 2002

KSGM, **AB E le tirme Projesi: Toplumsal Cinsiyet E itli inin Geli tirilmesi, Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın**, Ankara, 2008

Ortaylı, İber, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli dareleri 1840-1880**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000

Ozankaya, Özer, **Toplum Bilimine Giri** , stanbul, Cem Yayınevi, 1976

Özbudun, Ergun, **Türkiye’de Sosyal De i me ve Siyasal Katılma**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1975

Öztekin, Ali, **Siyaset Bilimine Giri** , Ankara, Siyasal Kitabevi, 2010

Toksöz, Fikret, ve Ali Ercan Özgür, Öykü Uluçay, Levent Koç, Gülay Atar, Nilüfer Akalın, **Yerel Yönetim Sistemleri, Türkiye ve Fransa, spanya, talya, Polonya, Çek Cumhuriyeti**, stanbul, TESEV Yayınları, 2009

engül, Ramazan, **Yerel Yönetimler**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2010

Tannenbaum, Donald ve David Schultz, **Siyasi Dü ünçe Tarihi -Filozoflar ve Fikirleri**, 4. Baskı, Çev: Fatih Demirci, Ankara, Adres Yayınları, 2008

Teziç, Erdo an, **Anayasa Hukuku**, 8. Baskı, stanbul, Beta Yayınları, , 2003

Toprak, Zerrin, **Yerel Yönetimler**, zmir, Birle ik Matbaacılık, 2010

Turan, İter, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranı** , stanbul, Der Yayınları, 4. Basım, 1996

Yaraman, Ay egül, **Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili**, stanbul, Ba lam Yayınıcılık, 1999

Sürelı Yayınlar

Alkan, Ayten, **Yerel Siyaset Kadınlar çin Neden Önemli?**, Birikim, Sayı:179, 71-7.

Alkan, Ayten, **ehremaneti Erkeklerle Emanet**, Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar, Sayı:2, 2007

Alkan, Haluk ve Hüseyin Çiftçio lu, Yerel Siyasette Belediye Meclisi ve Siyasi Parti Örgütleri: Göksun Örne i, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:14, 2007, 2-27

Arat, Ye im, **Türkiye’de Kadın Milletvekillerin De i en Siyasal Rollerı, 1934-1980**, Bo aziçi Üniversitesi dari Bilimler Dergisi, Cilt:1 S.1, K1 1987

Arslan, Ali, **Türk Siyasi Elitleri Arasında Kadının Temsili**, Sosyal Bilimler Dergisi

Aydın, Kenan ve Volkan Özbek, “Ailenin Seçmen Davranı ları Üzerindeki Etkisi”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2004 (2)

Ça lar, Nedret, Kadının Siyasal Ya ama Katılımı ve Kota Uygulamaları, Isparta, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Sayı:4, 2011, ss.56-79

Çelik, Abdullah ve A. Vahap Uluç, Yerel Siyasette Temsil Üzerine Bir Çalışma: anlıurfa Örne i, **.Ü. Siyasi Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:41, Ekim, 2009

Çitçi, Oya, **Temsil, Katılma ve Demokrasi**, Ça da Yerel Yönetimler, Cilt 5, Sayı 6, Kasım 1996

Genço lu, Mustafa, **1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Ta ra daresinde Yeniden Yapılanma**, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 2, Sayı 1

Gökçimen, Semra, **Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi**, Yasama Dergisi, Sayı: 10, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık, 2008, 5-59

Güldiken, Nevzat ve Gazanfer Kaya, Türk Siyasal Katılımında Bir Parametre: 12 Eylül 1980, Sivas, **Cumhuriyet Üniversitesi Dergisi**, Cilt:5, Sayı:2, 2004, 105-111

Konan, Belkıs, **Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 60. Cilt, Sayı:1, 2011, 157-174

Kuyaksil, Ali, **Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Gelişimi**, Hatay, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt/6, Sayı:11, 2009

Reyhan, Cenk, **Cebel-i Lübnan Vilâyet Nizamnamesi**, Memleket Siyaset Yönetim, 2006/1

Ozankaya, Özer, **Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür**, Amme daresi Dergisi, Cilt/4, Sayı 1, Mart 1971

Tekin, Yusuf ve Sabri Çiftçi, Temsil Krizi Tartışmalarına Bir Katkı: 22. Dönem TBMM'nde Yapılan Bir Alan Araştırmasının Sonuçları Işığında Türk Siyasal Yaşamında Demokratik Temsil İkesinin Görünümü, **SÜ İktisadi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 6, Sayı 11, 2006

Terkan, Banu, **Siyasi Partilerin Kadıncılık Söylemi ve Politikaları (AKP ve CHP Örneği)**, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Fakültesi, 2010

Türeli, Nesrin ve Nedret Çalın, Yerel Yönetimde Kadın Temsili-İsparta Örneği, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Sayı:1, 2010, 16-40

Yaraman, Aytegin, **72 Yılın Ardından: Kadıncılaşmayan Siyaset**, Toplumsal Tarih Dergisi, Aralık, Sayı: 156, 2006, 14-22

Yatkın, Ahmet, ve Güllüoğlu Sürekli, Demokratikleşme ve Katılımcı Demokrasi Anlayışı Sürecinde Yerel Yönetimlerin Rolü, 4. Yerel Yönetimler ve Ulusal Kalkınma Sempozyumu, **Türkiye ve Orta Doğu Amme daresi Enstitüsü**, TODA E, Ankara, 19-20 Ekim 2009

Yıldırım, Uğur ve Yakup Bulut, . Ethem Taş, Hasan Saçıkara, Özlem Olgun, “Yerel Temsil Açısından Kahramanmaraş Belediye Meclisi”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, 2000, Cilt:9, Sayı:4, 24-50

İnternet Kaynakları

Akalin, Nazlı, Kadınların Siyasal Karar Organlarında Temsil Hakkı, İstanbul, **Yüksek lisans Tezi**, 2009

Baraç, Orhan, Belediyelerde Temsil Sorunu: Bingöl Belediye Meclisi Örneği, Bolu, **Yüksek lisans Tezi**, 2005

Çağlar, Nedret, 2007 Genel Seçimlerinde Yerel Medyada Kadın Adayın Temsili: Antalya ve Isparta Örneği, Isparta, **Doktora Tezi**, 2011

Gücük, Duygu, Kadınların Siyasal Katılımları ve Katılıma Etki Eden Faktörler: Ankara-Mamak/Çankaya Örneği, Ankara, **Master Tezi**, 2006

Erol, Verjin, Ayrımcılık Yasası Işığında Türkiye Siyasetinde Kadın, İstanbul, **Yüksek lisans Tezi**, 2008

Erdoğan Belek, Umut, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Denetim Mekanizması, Ankara, **Yüksek lisans Tezi**, 2006

Erbah, Aslı, Modernizm ve Postmodernizm Ayrımında Kadın ve Siyaset, Kahramanmaraş, **Yüksek lisans Tezi**, 2006

Hatipoğlu, Atakan, Parlamentoda Sosyal Kesimlerin Temsil Edilebilirliği ve Parlamenter Kimliği: Türk Parlamento Sistemine Yönelik Bir Alan Araştırması, İzmir, **Doktora Tezi**, 2007

Zgü, Tuba, Mersin’de Sosyal Değişim ve Siyasal Katılım (1980-2004), Konya, **Yüksek lisans Tezi**, 2005

Kabasakal, Sinem, Türkiye’de Kadının Siyasal Karar Alma Süreçlerine Katılımı: Celal Bayar Üniversitesinde Örnek Bir Uygulama, Manisa, **Yüksek lisans Tezi**, 2007

Karao lu, Mehmet, Siyasal Katılım ve Demokrasi Teorileri, stanbul, **Yüksek lisans Tezi**, 2009

Negiz, Nilüfer, “Seçmen Davranı ında Sosyo-Ekonomik Bir Faktör: Ya ”, Yerel Siyaset, 2007, <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/kasim,13.pdf> (10 Mart 2012)

Okur, Fatma, Siyasete Katılımın Sosyo Kültürel Boyutları: Karaman ı Örne i, Konya, **Yüksek lisans Tezi**, 2007

ahin, Ay enur, Türkiye’de Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalı maları (1935-2002), Ni de, **Yüksek lisans Tezi**, 2008

ahin, Funda, Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri, Ankara, **Uzmanlık Tezi**, 2011

Türk, Perihan, Kadın ve Siyaset li kisi Üzerine Sosyolojik Bir Ara tırma: Bursa’da AKP ve CHP Kadın Kolları, Eski ehir, **Yüksek lisans Tezi**, 2010

Usal, Zeynep Oya, Bir nsan Hakkı Olarak Kadının Siyasal Hayata Katılımı: Avrupa Birli i Ülkelerindeki Durum ve Türkiye, stanbul, **Doktora Tezi**, 2010

Üçer, Nilay, Yerel Yönetimlerde Kadın: Temsil ve Katılım Düzleminde Cinsiyet Sorunsalı (2009 Mart Yerel Seçimleri Sonrası Analitik Bir nceleme), Isparta, **Yüksek lisans Tezi**, 2011

Yıldırım, Huriye, Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasi Temsil Yetersizli i, Akademik Perspektif-Online Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, <http://akademikperspektif.com/2013/03/08/kadinin-siyasi-temsil-yetersizligi/> (21Haziran 2013)

Yuva, Gözde, Antalya'da Kadın Dernekleri ve Siyasal Katılımlarının Bir Göstergesi Olarak Antalya'da Kadın Dernekleri ve Üye Yapılarının Sosyo-Ekonomik Analizi, Antalya, **Yüksek lisans Tezi**, 2005

TDK, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (8 Mart 2012)

Artvin Derneği, <http://www.artvindernegi.com> (12 Haziran 2013)

Yalova, <http://farkyalovada.com/KoseYazilari/YaziDetay.aspx?YaziID=525#> (12 Haziran 2013)

<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=3563> (12 Haziran 2013)

Ak Parti Tüzüğü, www.akp.org.tr (25 Haziran 2013)

CHP Tüzüğü, www.chp.org.tr (25 Haziran 2013)

BDP Tüzüğü, www.bdp.org.tr (25 Haziran 2013)

ÖDP Tüzüğü, www.odp.org.tr (25 Haziran 2013)

www.ucansupurge.com (25 Haziran 2013)

İnsani Gelişim Endeksi Raporu, 2011, <http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=3475> (27 Haziran 2013)